

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre . .
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Eszmény az iskolában.

Egyetlen intézmény sincs fontosabb az emberi életben, mint az iskola. A nevelés útja sokféle; de célja csak egy: a lehető tökéletesedés, melyen át eljutunk a jóhoz, a boldoguláshoz. Az iskola az életnek nevel. Az élet embereit két hatalmas eszme tartja fogva, az idealizmus és realizmus. Külön magára egyik sem vezet célhoz. Két homogén fogalom ez, s egyik a másik nélkül, az igazság körén belül, el sem képzelhető. Valamint a physikában tárgy nélkül kép nem keletkezikhet s viszont nincs tárgy, a melyeknek képe nem lehet. Így a reál s az ideál csak karöltve fordulhat elő. De éppen az baj, hogy ezt a kézzelfogható igazságot megszegte maga az ember s egyik tiszta realista akar lenni, a másik szín idealista. Egyik örökös verőfény után kapkod s mindig rózsák közt élne, a másik a száraz, rideg való szürkés levegőjében él. Csakis így, az ember megtévedése alapján beszélhetünk külön idealizmusról s külön realizmusról.

Mi az eszmény? Az eszme képe. Az eszmény a jellemző tulajdonságoknak, a lényegnek összefoglaló kifejezése, a való s a valószínűség határa között, annál magasabban s ezzel egy színvonalon állva. Az eszmény az eszme megnemesedett, magas, jellemző képe. A való is csak az eszméken, az eszményen át válhatik igazán valósággá. Az élet maga egy nagy eszme szolgálatában álló küzdelem, telve gyönyörűséggel, telve fájdalommal. S e nagy eszme: haladás a tökéletesedés útján a jóhoz, boldoguláshoz. Tehát maga az élet eszme s ennek képe, eszmény. Az iskola az életnek nevel, tehát nem állhat másnak szolgálatában, mint az eszménynek. Az utóbbi időkben annyira kifejlődött realizmus, mely csak földhözragadtsághoz vezet, de boldoguláshoz sohasem, távol áll az iskola körétől, s csak annyiban jelenhetik itt meg, a mennyiben az az idealizmus kísérője.

Műveltség és tudományosság nyújtása az iskola feladata. Annyi műveltséget ad az iskola, hogy tudományosságra önerején is szert tehet az ember. Sohasem lehet hát egy iskolának sem feladata bevégzett tudomány nyújtása, csak az alap megteremtése bizonyos műveltség útján. A műveltségnek, sőt a tudomá-

mányosságnak sem más a feladata, minthogy felhasználva az emberi ész alkotásának minden erősségét, az embert a természet öntudatos urává tegye s lehetőleg tökéletesítve, a boldoguláshoz vezesse. Egy szóval, minden az eszme s az eszmény szolgálatában áll, közvetve vagy közvetlenül.

A társadalom megteremtése s helyes irányítása tisztán az iskola feladata a jövőben. Csak most tetszik ez ellenmondásnak, tulajdonképpen igazság. El fog jönni az idő kétségtelenül, a mikor más lesz az iskola és társadalom egymáshoz való viszonya; elfog jönni az idő, a mikor a társadalom mindent megtesz az iskoláért s aztán mindent is tőle vár. Nem is lesz addig soha egy nemzet sem nagy, egy állam sem igazán erős, míg minden anyagi és szellemi erejével nem járul iskolájához; míg az állampolitika legfőbb gondját nem éppen az iskolázás fogja tenni; míg minden örömet, büszkeséget s reményét nem fekteti iskolájába.

Sehol sem nyilvánulhat jobban az eszmény, mint éppen a nevelésben. Sehol sem oly elkerülhetetlenül szükséges az eszményiség, mint a művelődés s a tudomány műhelyében, az iskolában. Hiszen egy jól nevelt, tökéletesnek mondható ember a legszebb eszmény, a mi után mindenkinek törekednie kell. A nevelés is eszmény magában, és sokat hasonlít a költészethez, mert a jó nevelőnek alkotni és teremteni kell tudnia.

Az eszmény, mint vezérlő csillag huzódik végig az egész nevelésen, a legelemibb iskolázástól a legmagasabb fokú nevelésig. Legfontosabb az egyén egész életében a családi nevelés eszményisége. Eszményiség, mely megnyilatkozik az anya féltő szeretetében, az apa erejében, mit a mindennapi kenyérszerzés munkájára családjából s gyermekéből merít; eszményiség, mely kicsillog a testvérek jóságos arczáról, a mely megcsendül a dajkadalban, a mely átsugárzik a kis virágos kerten, a fákból, az állatokban, szóval eszményiség az édes, boldog otthonban! Jaj lenne annak a háznak, a hová a nevelésbe is beütné magát a sivár realizmus, s nem a tiszta eszményiség zászlóját lobogtatná. Jól emlékszem, írni-olvasni nem tudó gyerekek voltak. Téli esteiken, a tűz világánál körülvettük

Apánkat s beszélt, beszélt Bűvös meséket beszélt Mózesről, a nilusi gyékényládáról, egy üldözött népről Herodesről, a napkeleti bölcsekről s ki tudná, még mi mindenről. S ezek a mesék örökre, feledhetetlenül vésődtek lelkembe. Mintha most is érezném a felháborodást a gonosz Herodes hajthatatlanságára s mintha most is dobanna a szívem, mikor felgyul a csipkeborkor s az Isten beszél az emberhez. Mikor aztán az iskolában ezekre került a sor, mint rég hallott, de jól ismert kedves szövege, ugy csengett fülemben. A család nagy dolgokat vihet végbe a nevelés terén s az eszmény szolgálatában. A nevelés legelső fokán a család legszentebb jelszava: a tisztaság. Lelki tisztaság ez. Nincs fényességhez, vagyonhoz kötve az eszmény: jelen van az mindenütt, a hol jó szív s nemes kebel lakik. Vallás erkölcsi jó érzés, igazságban élő lélek, kötelességérzetének tudatában levő fő, hazaszeretben dobogó kebel, s tiszta emberszeretettől áthatott szív kell csak és nem földi vagyon ahoz, hogy egy családapa gyermeke nevelésébe az eszményt bevigye s azt véges-végig kövesse. *Szeretet*, — talán e szóban foglalható össze a családi nevelés minden föltétele. Természetesen ez a szeretet nem majomi, a mint szokták azt nevezni, — mert az ilyen szeretet egy cseppet sem ideális, sőt a legrealisabb s valóban veszélyes, — hanem tudatos és nevelői szeretet, mely szigorú daczára csodákat művelhet.

Aztán ha a család fészkeből kiröppent a gyermek s az iskoláztatás gondja nehezedik a szülőkre, ettől az időtől kezdve kettős kötelesség vár az apára s az anyára. Otthon mégis csak folytatni kell a nevelés munkáját s már ezután mindig érintkezni a tanítóval, ki az iskolában tervszerűleg folytatja az otthon megkezdett nevelést. Épen a szülő és tanító viszonyából kell kifejlődni minél előbb annak a szoros viszonyoknak, mely a társadalom s az iskola között feltétlenül megkívántatik. A család és az elemi iskola vállvetett munkájából fejlődik ki az az alap, melyre a középiskola építeni tud. Ha az elemi nevelésben az eszményt akarjuk megközelíteni, feltétlenül kívánatos volna legalább az elemi iskola I. osztályában a fiuk részére is nőtanítókat alkalmazni, hogy ezek az anyát helyettesítve, a családi nevelésből az iskolai neveléshez a kellő átmenet meglegyen.

Az elemi tanító feladata legszebb és legnehezebb. Istennek hála, már pirkad az ök jövődjük is. A nemzet zömének, legfőkéntebb drága kincsének, a népnek apostola talán már ezután nálunk sem kényszerül a földrögét turni s fáradt testtel, elgyötört elmével menni be a művelődés szentélyébe, hogy ott jól-rosszul elvégezze átkosnak hitt munkáját, a tanítást, s aztán szaladjon ismét a kézi szerszám után s feltört tenyerével küzdjön tovább a jövődjéért, a létért. Milyen eszményt hordozhat szívében az ilyen tanító, hogy nevelhet bajnokokat a kulturának! Ezért legégetőbb ügyök teljes rendezése, a mi főképen *magasabb kvalifikáció megkövetelése mellett*, tisztességes, gond nélküli életet biztosító fizetésben áll. Így aztán álljon be egész lélekkel a nevelés munkásai közé, vigye be az iskolába szívét, lelkét, akaraterejét, becsületességét, jellemét, tudományát, szeretetét, egész lényét s öntse bele tanítványaiába. Ne tulságos sokat, sokfélétt, de jót

s alaposan tanítson, mindenekelőtt nagy súlyt fektetve a vallásos erkölcsi nevelésre, mert itt ez a fő s nem az ismeret anyaga. Válassza eszményül Pestalozzit s minden örömét, boldogságát iskolájában keresse. Minden kincset, a mit életében gyűjtött, rakjon le tanítványai szívébe, mert kikél az ott s kamatostúl visszatérül. Ragadjon meg minden alkalmat, hogy magát s iskoláját megszerettesse. A tantárgyakat illetőleg irással, olvasással, számolással, földrajzzal, s a történelem legkiválóbb alakjaival foglalkozzék, mellőzve mindent, a mi unalmas, részletező s mindig mindenben kidomborított egészet, lényegét, eszmét, szóval eszményt adjon. Az érzelmi rész a nevelés e fokán rendkívüli mértékben felhasználható. Egy-egy hazafias, vallásos, szép elbeszélés egész jellemet tud formálni, s a történelem, vagy földrajz egy-egy szép fejezetének tanítása után a Szózat, vagy a Hymnus akkordjai könnyeket csálnak a szemekbe s felejtetetlen benyomást gyakorol a gyermeki lélekre. A számtant mindjárt az iskola s az udvar felmérégetésével gyakorolják s a szülők foglalkozása körébe vágó számításokkal hasznát kétségtelenül belátják. És látom az ilyen eszményi irányban működő iskolát, a mint felkél apraja-nagyja s neki indul a tanítóval a szabad természetnek. Kipirult arczczal, dalolva mennek a szép reggelen s ezer kérdéssel ostromolják a mestert, a ki alig győz ezekre felelni. Milyen nyüzsgés, milyen élet ez. a szó nemes értelmében. Mily igazi iskolája ez a gyermeki lélek szárnyalásának, a műveltség s tudomány iránti vágy felébresztésének, a jellemfejlődés megindulásának! S látom, hogy ebben az iskolában, melynek tanítója a tiszta néptudat képviselője, a növendék nem irtózik a percztől, mikor iskolába kell indulni, sőt vágyva-vágyik oda, mint a repülni tanuló madárka, midőn fészket ott hagyva, dalolva siet vig társai közé. Látom, hogy az innen kikerült növendék a jövődjé embere, szívében hordva a legszentebb eszményeket, melyekkel, ha kell, meg tud állani az élet viharában; melyekre, ha kell biztosan építhet tovább a középiskola.

(Folyt. köv.)

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1900. márcz. 22—23.

(Folytatás.)

Tárgysorozat rendjén Kenessey Béla ehker. főjegyző aa., mint a missióügyek felkért referense, ismertette a jelen év folyamán beérkezett körlelkészi jelentéseket és az azok alapján összeállított missiói jelentést, mely a fennálló szabályzat értelmében az egyetemes konvent elé terjesztendő. Ig-tanácsunk örömmel vette tudomásul a jelentések nagyobb részében tapasztalt előhaladást; készséggel adta meg elismerő nyilatkozatát az arra érdemes körlelkészek és a missióügy támogatásában kitünt világiak részére és az általános jelentést teljertalmulag a konvent elé terjeszteni határozta.

Maros-Vásárhelyi eházközségünk előljárósága felelettételre hivatván föl az általa főntartott polgári leányiskola államosítása tárgyában kelt kultusminiszteri leiratra vonatkozólag, — megadott feleletében kijelenti,

a virág, gazdagabb a barázda, megrakottabb a gyümölcsfa. E kis ország déli részében volt Jeruzsálem. A tavaszi nap kicsalta az embereket, útra kerekedtek s a főváros utcáin csakhamar népáradat tolongott; a templom vonzotta őket. . . a pompás templom a Moriah hegyen — Isten beszédével. A tavasz minden esztendőben visszatér; mindig a kedves, délceg ifjú, nem változik soha. Az utcák ismét benépesednek Jeruzsálem felé, csak úgy, mint mindig. Itt van valami változás. A máskor csendes nép örömrivalgva nyomul előre, ünnepi ruháját a földre teríti, templomba indított pálmájával behinti az utat, a zsoltárok lassu, méla hangját diadalmas hozsánna váltja fel. Középen egy ember számárháton halad a virágok között. A város megháborodik. Lázasan kérdezik: kicsoda ez? A kíváncsiaknak a nép felel: »Ez ama Jézus, a Názarethből, Galilea városából való próféta.«

Bölcsője a jászol volt. Szülői háza az ácsmester műhelye; az országban széjjel járt s nem volt hová fejét lehajtsa; megdobálták, kilökték, ő maga sem engedte, hogy neki szolgáljanak; és ime, most királyként üdvözik és ő elfogadja. Három évvel korábban a sátán mindent neki ígért, ha letérdepel és imádja. Most az emberek százezrei veszik körül, telve vallásos felbuzdulással, fanatikus lelkesedéssel. Egy intés és ő a király, egy intés s a császár trónja Rómában meginog. Ez volt a látszat. De Isten másképp végezte. Egy földi királytal több vagy kevesebb, mit változtatott volna az a dolgok során?

A virágvasárnap után nagypéntek, hozsánna után feszítsd meg következett. A diadalmas király kereszten függött rablók, gonosztevők közt. Szégyenletes rabszolga-halál; a szabad polgárt ettől törvény védelmezte. Gyalázat és szenvedés! Lassu, kegyetlen halál kínos szenvedése! Kitörülték az emberek közül, kitörülték a történelemből, mert a zsidó törvény szerint: „átkozott, a ki fán függ.“ A hullám, mely egyszerre oly magasra emelte, maga alá temette. Elhullott. . . meghalt. . . Ki törődik még vele?!

Pilátus visszatért Caesareába; a lelkiismeret legfennebb azért bántotta, hogy a fellázított tömeg vak dühének egy ártatlan embert gyáván prédául dobott. A császári palota Rómában csendes, a kedélyek nyugodtak, az énekesek ajka fáradhatatlan a császár dicsőítésében, a ki biztosan ül trónján s nem sejtí, mi történik a Jordán melletti tartományban. A zsidók ünnepelnek, vígan költik el a páskát; az idegenek hazamennek s mintha mi sem történt volna, adnak és vesznek tovább.

Teltek a napok, multak az évek, az ország porba omlott, a város helyét romok jelezték, az emlékek eltűntek. De a romok el nem temették, porba nem lepte, a repülő idővel nem tűnt el a történet, mely szól a Megfeszítettéről, a fára szegzetről, a ki szenvedett, meghalt, eltemettetett és feltámadott. Közel 2000 éves ez a történet s mégis mintha szemünk előtt volna el; ismerjük az alakokat, halljuk a »hozsánna« és »feszítsd meg«-et, látjuk az elítéltet, mint roskadozik a nehéz kereszt alatt és látjuk a megfeszített arcán az isteni fenséget. Évezredek csak bizonyosságai, dicsőségének emelői lettek. A kereszt győzelmi jelvény. A név, melyet Izrael megvetett, minden nevek fölé

emelkedett. Koldusok és fejedelmek gyermekeit az ő nevére keresztelik meg. A Jeges-tenger mellett épp úgy ismerik őt, mint dél csillagai alatt. Minden vasárnap közelben, távolban az ő nevét hirdeti a harangok bűgő hangja. Szavait ajkainkon hordozzuk, beszédeit templomainkban olvassuk, a királyok felállnak, hatalmasok és hölcsek egyaránt fejet hajtának előtte. Alakját nem láttuk, de mindnyájan ismerjük. A gyermek Jézus nevének hallatára egy jóságos arcot lát képzeletében, a ki a kicsinyeket magához bocsátja és megáldja; a bűnös látja a részvétől megindult megbocsátót, a gyenge a megerősítőt.

A Golgotha ismeretlen, igénytelen halma kiemelkedett az óriás hegyek közül. Az emberiség hajója rajta pihent meg, ő szabott irányt további futásának. A kereszt alatt népek találkoztak össze; erkölcsiségnek, művelődésnek új útjára léptek, a barbárságból kiemelkedve haladtak a civilizáció útján. Hatása ma sem szűnt meg, nem vált fölöslegessé.

Ám, hadd mondják némelyek: a bethlehemi jászol s a Golgotha keresztje az emberiség gyermekkorára mutat; én látom, hogy a kulturállamok ma is abból az áldott forrásból merítnek, mely a kereszt alatt fakadt; a műveletlen, a vad népeket ma is csak a megfeszített, lenézett názürethi Jézus vallásával képesek megszelídíteni, az emberiségnek hasznos tagjaivá tenni. „Megfeszített, meghalt és eltemettetett“, de ime él, él a szivekben, az emberek millióinak ajkán; él munkájában, hatásában, melyet gyakorol az ő szelleme, vallása az egész emberiségre különbség nélkül. A világtörténet hozzá hasonlót nem ismer.

Ki volt Jézus? Jézus ki az elátkozott fán halt meg, és a kit ma a világ ismer és tisztel; Jézus, kinek keresztje — bár sokan megbotránkoztak benne — ma is győzelmi jelvény; Jézus, kinek nevét áldólag emlegetjük, kinél üdvöt és boldogságot találunk. Ki volt Jézus? Az átkozott és áldott, a meghalt és feltámadott?

Politikus nem volt. Sok háború pusztított, melyeket az ő nevében folytattak, de nem az ő szellemében. Tanítása a királyt zsarnok úrból népei atyjává; a népet rabszolgákból szabadokká tette. Király volt, de »országa nem e világból való

Belátott az emberi lélekbe, ismerte Isten bölcsességének mélységes titkait, az igazság nem rejtőzött el szemei elől — ime, világbölcs. Mégsem. Nem volt világbölcs, bár a legnagyobb bölcsészek szívesen tanulnak tőle, ha tán szégyenlik is bevallani. Népek életének vezetői, társadalmak irányítói tőle nyerték az irányítót. Ő hirdette először: minden ember ember, Istennek gyermeke. Szegénynek, gazdagnak, kicsinynek és hatalmasnak önélete, önmunkája szabja meg értékét. Szeretet embertársaink iránt, ez az a belső erő, mely összetartja a társadalmi életet, miként a vonzerő az égi testeket. De ezt a mély igazságot nem érthetetlen szürke elméletek köntösébe öltöztette, hanem közvetlenül szívből-szívbe plántálta, hogy legyen mindenkinek drága kincse, tudósnak és nem tudósnak egyaránt.

Ismerte korának gondolkozásmódját, annak eszmekörében élt; átvette kora eszméit, de azokat új, addig ismeretlen tartalommal töltötte meg. Sokratesnek erkölcsi elvei új irányt szabtak az emberiség életének,

Széchenyi, Kossuth elvei megnyitják egy ország jóllétének útját. A názárethi Jézusnak nemcsak eszméi bírnak jelentőséggel. Hányan nem ismerik Jézusnak gondolatait és találnak mégis üdvöt, békét nála, az ő nevében

(Vége következik.)

Irodalom.

Könyvismertetés.

Ev. Ref. Keresztyén vallástan. Hiterősítésre előkészítő káté. A dunántúli egyházkerület pályázatán jutalmat nyert pályamű. Irta: *Fülöp József*, körmendi ev. ref. lelkész. Ára kötve 40 fillér. Pápa 1900. A főiskola nyomdája. 35. lap

Az újra éledt protestáns szellemnek egyik újabb terménye ez a kis vallástani kézi könyv, melyet e lap olvasóközönségének bemutatunk. És pedig előre jelezhajuk azt is, hogy elég jól megérett termény; mert a mi benne élvezhetetlen, azt is az idő, a használat helyre fogja hozni: úgy, hogy utoljára aligha lesz benne kivetni való.

A dunántúli egyházkerület még 1895-ben pályázatot hirdetett egy hiterősítésre előkészítő kézikönyvre. A bíráló bizottság 15 pályamunka közül »aránylag legjobbnak s jutalmazásra is méltónak jelen munkát találta«. Ugyde »a használhatóságra« kétség merülvén fel: a kerületi közgyűlés nem ment bele a kiadásába, hanem arra szerző maga vállalkozott, megtoldván még a munkát egy újabb fejezettel, melyben egyházalkotmányunkat ismerteti.

Ezek a könyv megjelenésének előzményei. Most immár szólhatunk annak tartalmáról is.

A konfirmáció, a hiterősítés reformált egyházunknak egyik leglényegesebb szertartása. Ekkor lépnek ki a növendékek az életbe, ekkor lesznek az anyaszentegyház önálló tagjai. Szükség tehát, hogy mind az életviszonyokkal, mind pedig egyházunk hitelveivel, szertartásaival bővebben megismerkedjenek. A kezünk alatti kis könyv ezeket az ismereteket akarja nyújtani. Egy szélesebb körű mezőt tár fel; jobban mondva, az eddig elszórvan tanított dolgokat egyesíti, egy kerek egészet alkot, hogy az, mint egységes kép vésődjék a fiatal gyermeki lélekbe.

E tekintetben tehát, mondhatnám, új nyomon és pedig nem is hibás nyomon halad. A mi pedig az egyes keretekbe lerakott anyagot illeti, hogy itt is azt és úgy adta-e, mint a mi és a hogy szükséges s a célnak megfelel: csak úgy ítélhetjük meg, ha a tartalmát ismerjük. Álljon itt tehát a könyv rövid tartalma.

I. Rész. *Előismeretek*. Mi a vallás? Több és egy istent imádó vallások. A keresztyén vallás. Ennek keletkezése, elterjedése, isteni tisztelete. Az egyház megromlása. A reformáció. Mind ez 21 kérdésben és ugyanannyi kisebb-nagyobb feleletben előadva.

II. Rész. *Hit- és erkölcsstan*. Az első az apostoli hitforma alapján tárgyalva, a ker. hit forrásának felmutatásával; a második, az erkölcsstan Isten, ember-társaink, önmagunk iránti és röviden az általános kötelességeket mutatja fel. Terjedelme: 22—35-ik kérdésig.

III. Rész. *Sákramentumok*. Itt a 36-ik kérdéstől a 46-ik kérdésig a keresztség és urvacsora keletkezése, használata van előadva, megtoldva két kis imádsággal, melyek közül egyiket urvacsora vétele után lehet mondani.

IV. Rész. *Istentisztelet*, mely szerző elve szerint, az istentől való függésünk kifejezése, s melynek forrása a szeretet. Az istentisztelet kétféle: magános és nyilvános. Az istentisztelet ideje: ünnep napok. Végül, az isteni tisztelet eszközeinek (talán alkatrészeinek) ének,

imádság, isten beszéde, áldozatok rövid értelmezése, 47—55. kérdésig.

V. Rész. *Szertartások*. Itt a fő kérdés következő: „mely szertartásaink vannak nekünk evangélium szerint reformált keresztyéneknek?” S a felelet rá „a keresztség kiszolgáltatása, konfirmáció, urvacsora kiszolgáltatása, házassági megáldás, egyházkezelés, temetés. Aztán ezeket a szertartásokat röviden ismerteti.

(Vége következik.)

Rövid ösmertetés

a Nagypénteki Református Társaságról.

A társaság 1893-ik év Nagypéntekén alakult.

Czélul tűzte ki a vallásos élet emelését és oly társadalmi működés kifejtését, melylyel a züllésnek indult, elárvult 6—10 éves gyermekek sorsa javítottassék, biztosítottassék, — de nem pillanatnyi segélynyújtással, nem egyszerű felruházás, eltartás által: — de oly intézetekben, hol célszerű felügyelet mellett, a javító nevelés elvei szerint, tisztességes emberekké, a társadalom hasznos tagjaivá neveltessenek. Az intézetből azután — hol őket az egyszerűséghez, munkához, jó erkölcsökhöz szoktatták — mint cselédek, mosónék, kertészek, munkások bocsájtatnak szárnyukra.

E humanitárius társaság a könyörületesség gyakorlásában a felekezetiiségnek még a nyomát is kerülni óhajtja és Gyermekek Otthonának ajtaja megnyílik mindenki előtt, kit szánandó sorsa küszöbe elé hoz.

Ezen jó és nemes szándék kivételéhez nagy erélylyel fogott hozzá a kicsiny — csirájában csak nyolcz egyénből álló — társaság, mely ma inár 642 tagot számlál és csaknem 200 000 korona vagyont gyűjtött, melyben ingatlanai 100.000 koronával szerepelnek.

Hogy ezen páratlan gyors emelkedése a társaságnak megtörténhetett, abban az országrész azon nemeskeblű hölgyeket illeti, kik Hegedüs Sándorné Ó Excelentiaja védőasszonyunknak és Dr. Jókai Mór ő méltósága védnökünknek példáját követve magas társadalmi állásuk daczára, fáradságot nem ösmerten 1895. évtől kezdve buzgólkodtak és buzgólkodnak ma is a nemes, emberbaráti és hazafias cél megvalósításában.

Hogy mennyire szükséges egy ily nevelő-, javító-, mentő intézet azt bizonyítani nem kell; — a sajtó, dicséretére legyen mondva sokat foglalkozik vele — az állam, főváros, törvényhozásunk is tárgyalta e kérdést. De ez ügynek először a társadalom kebelében kellett búzgó híveket szerezni s ha az eszme széles körökben ismeretessé vált és képviselőkre talált — csakis akkor lehetett azután az ügy végleges megoldására országos intézkedés végett lépéseket tenni.

Ezt az elvet társaságunk soha szem elől nem tévesztte s ennek következtében támogatták célunkat első sorban Ő Felsege a király és örökemlékü martir királynénk; József királyi herceg Ő Fensége, számosan a főnemességből és társadalmunk minden rétegéből felekezeti különbség nélkül. Nemes hölgytagjaink fáradozásának eredménye: hogy Wohl Janka 1520, védnökünk Dr. Jókai Mór 2000, Hirsch Klára bárónő 10.000, gróf Karácsonyi Jenő 8000, özv. Thurn Jánosné 8000, Orosdy Fülöpné 8000 kor. alapítványt tettek; hogy a társaságunk tagjai felejtethetetlen »Erzsébet királynénk koszorú alapjára« eddigelé 2340, és »Kedves elhunytjaik emlékére« 230 korona alapítványt gyűjtöttek — a mely gyűjtést addig nem zárják le, míg az egyenként a 8—8000 koronát el nem éri. Isten segítse őket nemes munkájokban!

Társaságunk szünet nélkül munkálkodik és így jutott el a legmagasabb előismeréshez, midőn Ő Felsege kegyessége folytán 16226 koronát kapott az állami jótékonycélu sorsjáték jövedelméből és a magas kormány erkölcsi és anyagi támogatását is szerencsés volt megnyerni; a reformált egyházak legtöbbje ada-

kozott s filléreiből eddigelé 5384 korona gyűlt be; a minden jó és nemesért áldozó székesfővárosunk 30.000 korona építési segélyt szavazott meg — melyből máig 10.000 korona fizettetett be; a kir. közjegyzői kar közbenjárása is hozott már 1300 koronát. De elsorolnunk mindent nem lehet — utalunk e részben évkönyvünkre, melyet kívánatra, gondnoki hivatalunk bárkinek is beküld. Csak annyit említünk még meg, hogy eddigelé 111.506 korona folyt be esdő szavunk következtében; és hogy vagyonunk többi része ingatlanaink áremelkedésben, célba vett tárgysorsjátékunk egyes művésztől adományozott tárgyainak 5300 korona értékében, boldogult Lónyay Etelka 600, és özv. Mocsáry Béláné 3000 korona értékű könyvadományban és a téglagyárak által Bálint Sandorné útján adományozott 170 ezer építő téglá értékében keresendő.

Itt megjegyezzük, hogy e könyvek a gondnoki hivatal útján kaphatók.

Igy növekedett — a nyolc egyén által elvetett kis mustármag, — már csaknem terebélyes fává; és ma ott áll társaságunk, hogy a magas kormánytól az állami kamaraerdőből igen előnyös árban vásárolt 10 holdnyi telken már felépítette első hajlékát — évkönyvünk rajzát is adja — az «Erzsébet ház»-at, elrendezte a földművelési Ministerium segélyével szálló és gyümölcsös kertjét. Most végezi az intézet belső berendezését, hogy ez év októberében 40—50 gyermekkel megindíthassa végre áldásos munkáját, ha ebben őt a társadalom ezentúl is segítendő.

Az elmondottakból látható, hogy a nagy, óriási célhoz viszonyítva vagyonunk még mindég igen csekély s eszközeink elégtelenek; de bízunk a jó Istenben: hogy áldó kezeit megnyugtattja rajtunk s jószívű adakozóink számát megsokasítja! Sok kell még, igen sok! — az építkezés, berendezés teljes 80.000 koronánkat emészti föl, alapítványainkat érintetlenül kell föntartanunk s így bizony nagy töke hiányzik még, hogy csak 50 gyermeket számolva — az évi szükségletet — mintegy 20-25000 koronát fedezhessünk és minden időkre biztosíthassuk. És hány ily százanúó gyermek vár még segélyre!

Fölkérjük tehát, minden nemesen érző honfitársat és honleányt ügyünk pártolására, nem kérünk egyelőre senkitől sem többet: csak hogy figyelemmel olvassa el jelen ösmertetőnket, ide mellékelte kérő levelünket, esetleg évkönyvünket és azután cselekedjék szíve sugallata, anyagi tehetsége szerint!

Minden adományt, vagy tagsági díját a társaság gondnokához Takách Lászlóhoz — Budapest, II., Margit-rakpart 45. kérünk küldeni; — ki is a társaság összes ügyeiről bárkinek szívesen nyújt fölvilágosítást és eljes tájékoztatást.

Szíves pártfogását és támogatását kérve, vagyunk Budapest—Buda, 1900. év márciusában

Öszinte tisztelettel a *nagypénteki társaság elnöksége nevében*: Gróf Festetics Andorné, Bóné Gézáné, Kállay Ferenczné, dr. Kiss Áron, Haypál Benő, báró Kemény Kálmánné, Csiky Kálmánné, gróf Pejacevich Katinka, dr. Hegedüs István, Takách László, Bálint Sandorné, Ivanovits Uray Irén, Pulszky Ferenczné, Szöts Albert, Borosnyay Oszkár.

Melegen ajánljuk az Ur kicsinyeinek gondját felvevő társaságot olvasóink figyelmébe és szívesen követjük a társaság vezetőinek kérését a melylyel ez uton fordulnak lelkipásztorainkhoz, hogy t. i. nagypénteken az idvezítőnek érettség szenvedett haláláról, ez egyszeri és tökéletes áldozatról emlékezve mutassanak arra a kötelességre, a mely az Ur követőit áldozatkészségre, a nyomorultak, az elesettek felemelésére serkenti és ha úgy találják, hogy az elzúllott gyermekek keresztényi gondozására törekvő Nagypénteki Ref. Társaság pártolásra érdemes cél felé tör, hívják fel a hivek figyelmét, ébresszék fel hallgatóik könyörületét s e nagy napon egybegyűlő perselypénzt és a hivek egyéb adományait fordítsák e nemes célra

s küldjék be a társaság gondnokának Takách László urnak, a ki Budapest II. Margit rakpart 45. sz. a. lakik.

A fenti sorokat újólaj is megszívlelésre ajánlja a *Szerkesztőség.*

Különfélék rovata.

Protestáns esték. F. hó 1-én végződtek be kolozsvári egyházközségünk által rendezett s nagy sikerű protestáns estéink, melyek a város öt különböző pontján mindig ugyanazon időben (vasárnap d. u. 5 óra) tartottak. A múlt vasárnap a theol. díszteremben *Gergely Sámuel* egyetemi tanár olvasott föl a francia protestantismus köréből. A nagy, diszes közönség egész elragadtatással hallgatta a nagy tudású s erőteljes protestáns szellemű felolvasást, *Deési Sándor* th. nagy hatással szavalt. A protestáns estét nt. *Herepei Gergely* kolozsvári ref. lelkész, mint a protestáns estéket rendező bizottság elnöke zárta be egy tartalmas beszéddel, melyben protestáns estéink feladatáról és sikereiről szólt. Nt. Herepei Gergely lelkész úr nagy elismerésre méltólag végezte rendező bizottsági elnöki tisztét s a sikerekben neki igen nagy része van. Köszöljük itt a protestáns esték fölolvásóinak névsorát: 1. Dr. Bartók György püsp, 2. Kenessey Béla, 3. Kecskeméthy István dr., 4. Molnár Albert, 5. Nagy Károly, 6. Dr. Versényi György, 7. Dr. Nagy Mór, 8. Fekete N. Béla, 9. Cs. Papp József, 10. Dr. Török István, 11. Dr. Török Imre, 12. Dr. Gámán Béla, 13. Dr. Gergely Sámuel, 14. Dr. Sárkány Lajos, 15. Biró Sándor, 16. Benedek István, 17. Benedek József, 18. Szász Béla, 19. Németh Sándor, 20. Elek Gyula, 21. Szádeczky Béla, 22. Dr. Kádár János, 23. Kálmán János, 24. Székely János, 25. Gombos Antal, 26. Antal Gyula és 27. Herepei Gergely.

Múlt vasárnapon volt a theol. dísztermében iskolás gyermeink számára a megelőző 4 hónapon át rendszeresen tartott istentiszteleteknek e tanévben utolsója. Ezentúl iskolás növendékeink is a gyülekezet templomába járnak, honnan a beállott enyhébb időjárás folytán egészségügyi tekintetek sem tarthatják már vissza őket. Múlt vasárnapon a gyermekpredikációt *Molnár Albert*, theol. tanár, a gyermekistentiszteletek vezetője tartotta. Ez istentiszteletek folyama alatt a vezető tanáron kívül beszédeket tartottak: nt. Kenessey Béla (2), nt. Kecskeméthy István (1), nt. Nagy Károly (1), theologusaink közül: Székely Miklós (2), Lovass Aladár (1), Mircse Ferenc (1), Molnár Imre (1).

Nagyistentiszteletű szerkesztő ur! Az Erdélyi Prot. lap f. hó 15-én 11 szám alatt megjelent közleményeinek végén Sz. D. siremléke és a szeretetház javára újabb Nyugtázások történtek. A nyugtázott öszszegekből 101 kor. 94 fillért én gyűjtöttem. Gyűjtöttem volna többet is, de minden oldalról igénybe vannak véve az emberek. Gyűjtésem Kándel Kálmán nevével kezdődik és Balla Gyulával végződik. Kérem, az igazság érdekébe jelezze b. lapjába, hogy az említett öszszeget »Nemes Árpád kükküllői esperes gyűjtötte« Semmi egyéb indok nem vezérel, csupán az, hogy e magaslatos ügygel szemben a nagy közönség előtt ne látszassam közönyösnek. Kiváló tisztelettel M-Ugra, 1900 Márcz. 19-én Nemes Árpád, esperes

Erdélyi püspök. A Debreczeni Prot. Lap ez évi 12-ik száma vezércikket hoz Bacsoni Lajos tollából az erdélyi püspöki czim kérdéséről. Az ismeretes kultusz-miniszteri rendelet jogtalanságát a következőkkel is bizonyítja:

Erendelet ellenkezik az Unióról szóló 1848. VII. tcz. pozsonyi 5 §-val is. *mely szerint az anyaország Erdély mindazon külön törvényeit és szabadságait, melyek a mellett, hogy a teljes egyesülést nem akadályozzák, a nemzeti szabadságnak*

és jogegyenlőségnek kedvezők, elfogadni és fenntartani kész.

Ellenkezik Magyarország és Erdély egyesítését részletesen szabályozó 1868. XLIII. t-cz. 14 §-ával is, *mely szerint Erdély mindazon törvényei, melyek az erdélyi területen és a korábban ugynevezett ma gyarországi részekben a bevett vallásfelekezetek, egyházak és egyházi hatóságok vallásgyakorlati s önkormányzati szabadságát, jogegyenlőségét, egymás közötti viszonyait és hatáskörét biztosítják, nemcsak érintetlenül fenntartatnak, hanem görög- és örmény-katholikus és a keleti görög szertartású egyházakra is kiterjesztetnek.* Ellenkezik a miniszteri rendelet vallás a szabad gyakorlatáról szóló 1895. XLIII. t. cz. 6. §-val *mely szerint az összes bevett egyházakra, s híveikre vonatkozó törvények változatlanul fenntartatnak.*

Ellentétben áll e rendelet a főrendiház szervezetéről szóló 1885. VII. tc-el, a mely beszél egyházunk püspökeiről, *s őket hivataluknál fogva sorozza a főgondnokokkal együtt a főrendiház tagjai közé, a törvényben meghatározott módokat szerint.*

Ellenkezik szentesített törvényhözásunkkal, melyben egyházi főtisztviselőink kizárólagos közjogi személyek.

A kormány eljárásával az ugyanazon territoriumun létező püspököktől megtagadja a püspöki jogot és jelleget, a mi kath. felfogás, de ezt az államkormány magáévá nem teheti.

Ellenkezik az alkotmányjoggal is e rendelet Mert a király tényét egyszerű miniszteri rendelettel érinteni, megváltoztatni, vagy módosítani nem lehet. —b.

A Sárospataki Lapok ez évi 14. száma vezércikkét közöl dr. Tüdös Istvántól, a szerkesztőtől. A vezércikk azt mondja, hogy mégis csak van okuk a protestánsoknak az aggodalomra.

Az okokat a következő pontokban tünteti fel:

1. A magyar ref. egyháznak 1895. okt. 1-től a mai napig annyi vesztesége van a modern reverszalis hajsza miatt, hogy 50 esztendő múltán csak írmag lesz a reform. magyar.

2. A magyar reform. egyház honmentési, s haza fenntartási munkája azzal van meghálálva, hogy tagjainak egy része állásához mérten alamizsnás kenyéren él, a másik roskadozik a teher alatt.

3. A reform. egyházhoz tartozókat a róm. kath. egyház tagjai közéleti szereplésükben lehetetlenné tesszik. Példa Jókai esete.

4. A prot. egyházhoz tartozókat a r. kath. földesurak és főpapok nem alkalmazzák.

Gr. Zichy Nándor és minden plébanus.

5. A protestánsoknak nincs püspöke. Erdélyi püspöki cím.

6. A r. kath. egyház politikai pártot alkot. Így a néppártot.

7. A r. kath. egyház a protestánsokat gúny tárgyává teszi a mikor sem keresztstülékül, sem házassági tanukul el nem fogadja.

8. A r. kath. egyház befolyása állami és másodrendű tisztviselőkre a prot. egyház érdekeinek ellen-súlyozására érvényesül. Pl Miskolcon történt meg, hogy egyszerre nem tudták kieszközölni a reversalist a városházán azok, kik a reform. egyház javára akartak tenni.

9. A kath. egyház a felekezetieskedést beviszi a jegyző, bíróválasztásokra.

10. A kath. sok lélekhajhászó társaságot szervez. Mária egylet; legény egylet, stb.

11. A magyar kormány rendeletet ad ki bizonyos ünnepek megülnésére.

12. A magyar kormány az egyházpolitikai törvények megalkotásánál a haza érdekét hangsúlyozva a protestánsokat természetsszerűleg bajtársaiává tette s a bajtársakat a reverszalis hajszával jutalmazta.

13. A magyar kormány nem vesz tudomást arról, hogy a felekezeti jogegyenlőség elve a r. kath. s egyenesen állami felügyelet alatt álló iskolákban úgy van keresztül víve, hogy a prot. tanulók vallásoktatói nem tehetik be lábukat az illető intézetekbe.

Pl. A miskolci r. k. leánynevelde, a sátoraljauj-helyi gymn.

14. A magyar kormány alkudozik a r. k. dogmák ügyében, s a r. kath. egyházat külön államnak tekinti az államban.

15. A magyar kormány nem tett lépést az iránt, hogy a magyar vallás- és közoktatásügy vezetése ne kizárólagos r. kath. kézben legyen.

Gyászlap. *Bagossi K. Miklós* lecsméri ev. ref. tanító, életének 80-ik, buzgó tanítói működésének 54-ik évében, a hosszas és terhes munkában megfáradva, folyó évi márczius hó 18 án reggel 4 órakor rövid szenvedés után, jobb létre szenderült. Béke poraira!

Róm. kath. türelem. A németországi róm. kath. hitoktatók a következő szép jelzőkkel említik a protestánsokat. Egy Anselm nevű azt mondta: *a protestánsok az ördögé, azért nem kereszttyének, s azért kerülni kell őket.* Egy Isemann nevű pedig így beszélt: *a protestánsoknak nincsen Istenök a templomban, mert ők az ördögé; Luther csaló volt; a prot. egyháztörténet csalás; a protestánsok rossz társaságot alakítanak.* A karlsruhei reáliskola hitoktatója, Epp ezt szölte: *kötelességem kijelenteni, hogy a prot. Bismark nem érdemli meg a németek tisztetétét.* Ime, ilyen Rómának a szeretete, türelme és békessége. —h.

Meghívó a tiszántuli ev. ref. középiskolai tanár egyesület 1900 évi április hó 18. és 19. napjain Mezőturon tartandó XVII-ik rendes közgyűlésére. Programm:

Április hó 17 én, kedden. Érkezés. Elszállásolás. Ismerkedés este 8 órakor a Központi kaszinóban.

Április hó 18-án, szerdán. Dél előtt 8 órakor a nagy választmány ülése a főgymnasiumi tanári tanács-teremben. Tárgyai: 1. A közgyűlés elé terjesztendő jelentések bemutatása. 2. Írásban benyújtott indítványok tárgyalása. 3. Folyó ügyek. Dél előtt 9 órakor istenitisztelek. Imát tart Vékony Sándor. Istentisztelek után közgyűlés a főgymnasiumi dísztermében. Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Üdvözlések. 3. Jegyzői jelentés. 4. Pénztárnoki jelentés. 5. Emlékbeszéd Gergely Károly felett. Tartja Sinka Sándor. 6. Latin nyelvi oktatás a francia középiskolában s némi tanuságok magunkra. Felolvasás Fejér Lajostól. Dél után 1 órakor közebed a Nemzeti Szállóban. Ebéd után a főgymnasiumnak, a város többi intézményeinek (állami felsőbb leányiskola, ev. ref. elemi iskola) és egyéb látnivalóinak (ujvárosi templom, agyagipar telepek, acetylén fejlesztő telep) megtekintése. Délután 5 órakor a vallásanárak szakértékezte a főgymnasiumi tanári tanácssteremben. Vitatétélek a következők: 1. Hogyan lehetne a vallásitanítást benső, meleg vallásos neveléssé tenni? 2. Kivánatos-e a vallásitanítás központositása két tanítási körre (alsó és felső) osztás által. 3. Szükséges-e a bibliai olvasmányokat a human tárgyakhoz illesztetni, általán az egész vallásitanítást kölcsönhatásba hozni a középiskola többi human-tárgyaival? 4. Megváltoztatandó-e a gymn vallásitanítás anyaga és ha igen hogyan? 5. Mí módon lehet és kell a középisk. vallásoktatásban a bibliára és az énekekre kiváló gondot fordítani? 6. Célszerű-e a vallásórakon az ujszövetségből egyes szemelvényeket eredeti görög nyelven olvasatni és ilyen olvasás mellett magyarázni? Este 8 órakor hangverseny a Központi Kaszinó nagy-teremben. (Vegyes énekkar, uri zenekar, zongora, ének-dialóg.)

Április 17-én, csütörtökön, dél előtt 9 órakor a közgyűlés folytatása. Tárgysorozat: 1. Középiskoláink s a magyar Alföld. Felolvasás Faragó Jánostól (pápai tanár.) 2. A müncheni glyptotheka ismertetése, kapcsol-

latban a művészeti oktatással. Felolvasás Farkas Lajostól. 3. A túlterhelésről. Felolvasás dr. Biatsy Józseftől. 4. Jelentés az iratni szándékolt latin nyelvtan ügyében. 5. Esetleges indítványok tárgyalása 6. Közgyűlés berekesztése. (Jegyzet 1. A közgyűlésen csak azon indítványok tárgyalhatók, melyeket legkésőbb a közgyűlést megelőző napon irásban nyújtanak be az egyesület elnökségéhez. 2. Az egyesület központi válszmánya a kedvezményes vasuti jegyekért kellő időben megtette a lépéseket. Kérjük a t. tagtársakat, hogy igazgatóságuk útján folyó évi április 5-ig szíveskedjenek az elnökséget értesíteni: kik szándékoznak a gyűlésre jönni, hogy a személyökre szóló vasuti igazolványokat kiállítva idejében elküldhessük, valamint a jelentkezők elszállásolása iránt is intézkedés történhessék. Debreczen, 1900. márczius 15. *A tisztuli ev. ref. középiskolai tanáregyesület központi választmánya.*

Helyreigazítás. Lapunk 13. számában a vámosgálfalvi papi állomás pályázati hirdetésében a következő helyreigazítást közöljük: „A vámosgálfalvi stola váltáság nem 16 korona, hanem 160 korona. Az 1½ hold szőlő csak becs holdnak értendő, természetben 1 kath. hold szőlőt kap a lelkész. Maros-Ugrá, 1900 márc. 31. *Nemes Árpád.* esperes

Szerkesztői üzenet.

Tiszt. Takács Károly lelkész úrnak. Tárgyhalmaz miatt késett. Igyekszünk valamiképpen minél hamarabb sort keríteni rá.

Hivatalos rész.

1495—1900. ÉRTESETÉS.

Értesítjük az érdekelteket, hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr önagyméltósága folyó évi 22727 számú rendeletével, az 1898 évi XIV. tc. értelmében, az alább felsorolt lelkészi állomások fizetésének kiegészítésére az itt kitüntetett összegeket folyósította.

Vályi Elek ketesdi lelkész.	Kor. fill.
Bácsy Gyula mérai lelkész	222—
Kónya János vistai lelkész	209 48
Muzsnai Károly szász cegői lelkész	87-35
Imre István szász új-ösi lelkész	770-70
Csia Kálmán etédi lelkész	87-76
Gruzda Domokos tövisi lelkész	473-90
Péter Antal mező-nagy csáni lelkész	328 47
Papucs Dávid magyar kapudi lelkész.	544 03
Teleki József pókai lelkész	691-75
Farkas Károly póka kereszturi lelkész	325 41
Szőcs Ákos jeddi lelkész	40-44
Dávid József komollói lelkész	765 65
Demeter Mihály szotyori lelkész.	719-12
Ifj. Kovács Antal kilyéni lelkész.	622-10
Demes Péter kis-borosnyói lelkész	726-51
Fülöp Kálmán kis-solymosi lelkész.	743-43
Szentkirályi Lajos alsóbalázsfalvi lelkész	622-10
Putnoki Lajos bolyavölgyi lelkész	995-53
Weres Sándor sárdi lelkész.	827-10
	203-23

Fölvhívjuk tehát tiszteletes lelkész atyánkfiait, hogy a jelzett összegekről, mint az elmúlt 1899 évre eső segélyről szóló s II. fokozat szerint bélyegezett nyugtáikat esperesi aláírással hitelesítve, igazgatótanácsunkhoz mielőbb terjeszszék föl.

Minthogy továbbá a nagyméltóságú Miniszter úrnak ugyancsak folyó évi 22728. sz. rendeletével a múlt évi 4902. sz. értesítésünkben közölt, valamint a most kitüntetett tiszteletes lelkészeink fizetés kiegészítési

összege a folyó évi január 1-től negyedévi előleges részletekben folyósított, utasítjuk érdekelt atyánkfiait, hogy a most már esedékessé vált I. és II. negyedévi segélyről szóló szabályszerű nyugtáikat külön az I. és külön a II. negyedévéről mielőbb állítsák ki s ide terjeszszék föl, a jövőben esedékes részletekről pedig minden negyedévben közvetlen pénztárunkhoz lesznek a nyugták esperesi úton betérjesztendő.

A kongrua segélyről szóló nyugták csak abban az esetben lesznek akadály nélkül elfogadhatók, ha a következő alakban állíttatnak ki:

Nyugta

267. Bélyeg 23 kor 67 fillérről, mely összeget alólírott mai napon, hiánytalanul, minden levonás nélkül, kézhez vettem, az erdélyi ev. ref. egyházkerület pénztárából, az általam betöltött. ev. ref. papi állomás javára, az 1898 évi XIV. tc. alapján megállapított évi 294. kor 67 fill. állami kiegészítési összegnek évi hó 11-től hó -ig esedékes részlete képen.

Kelt

Láta

lelkészi pecsét

ev. ref. lelkész

esperes.

esperesi pecsét.

Kolozsvárt, 1900. ápril. 3-án.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Kádár János,
titkár.

1443— 900. KÖRLEVÉL.

valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium Méltóságos
T. Elöljáróságának.

Tudomás és nyilvántartás végett tudatjuk, hogy a m. kir. vall.- és közoktatásügyi miniszter úr folyó évi március hó 19-én 8160. sz. a kelt rendelettel *Dávid Zachariás* balázsfalvi gör. kath. főgimnáziumi V-ik osztályu tanulót (született 1882. évi március hó 28-án, Nagykeresztesen, Szolnok-Doboka vármegyében) államellenes izgatás vétsége miatt az ország összes középiskoláiból kizárta.

Kolozsvárt, 1900. márczius 29-én.

dr. Bartók György
elnök.

Parádi Kálmán
tanügyi előadó.

423—1900. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küllői egyházmegyébe kebeleztet *buzás-besenyői* IV. oszt. egyházközség *lelkészi állomásra* pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. 24 szalmás kepet fizető együtt 60 kalangya búzát ad, melynek pénzürtéke 240 korona. 2. 66 csőtörökbúzát fizető együtt 443 véka csöt fizet, melynek pénzürtéke 265 kor. 80 fill. 3. Szolgálmányok címén az egyház pénztárából élvez 35 koronát. 4. Fáért, kaszálás és szántásért 70 koronát. 5. Földérték, 7 hold 899 □-öl szántó tiszta jövedelme 44 korona. 6 Tőke-segély az egyházkerulettől 70 korona. 7. Rendszeresített állami kiegészítés 627 korona 26 fill. Összeses papi fizetés 1356 korona 6 fillér.

Stóla keresztelésért 80 fillér, esketés 2 korona, temetés 1 korona 60 fillér.

Pályázati határidő 1900. ápril. hó 28. Folyamodványok nt. Nemes Árpád esperes aához, Maros Ugrára küldendő.

Kolozsvárt, 1900. márczius hó 29-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.....
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Husvét.

A minden kegyelemnek Istene, ki hívott minket az ő örökkévaló dicsőségére a Jézus Krisztusban, tegyen titeket tökéletesekké, erősítsen meg, tegyen állandókká és állhatatosakká!

Örökélet, halhatatlanság! E kettő felől tették bizonyosakká a Jézus tanítványai az Ő halálból lett feltámadása által. Hány kegyes, a váltság, az örökéleten és a halhatatlanságon csüggő léleknek sovargását változtatta bizonyos reménységgé, tétovázó kérdezősködéseit, szívét, lelkét marcangoló kétségeit szent hitté, vágyakozását valósággá az a megnyílt sirbolt, melyből angyali szó hirdette: »Mit keresitek a holtak között az élőt? Nincsen itt, hanem feltámadott!«

Avagy azért hívott volna bennünket életre az Úr, hogy aztán rövidebb, vagy hosszabb vándorlás után a halálnak, a teljes megsemmisülésnek vessen áldozatul s örökségünk ne legyen egyéb, mint a hamvaink fölé boruló sir? Azért oltotta volna lelkünkbe a tudásnak e földön soha ki nem elégíthető szomját, hogy az csak epeszsen és mindig csak tükör és homályos beszéd által lássunk és soha ne szemtől-szembe felfedett orczával? Azért plántálta volna szívünkbe az erkölcsi tökéletességnek szent vágyát és állította volna élénk követendő parancsul: „Én szent vagyok, legyetek ti is szentek!“, hogy e tökéletesség csak mint muló szívárvány ragyogjon előttünk, de azt soha, soha el ne érhessük? Azért adta volna a szeretetet, a tökéletességnek e kötelét, hogy az végleg elszakíttassék a sirnál? Azért füzte össze a szerető lelkeket egymással, hogy el-

tépje aztán őket egymástól örökre? És azért fogadott volna bennünket a Krisztusban a maga gyermekeivé, s ébresztett volna bennünk reménységet az atyai örökség után, hogy aztán bérszolgákként, mikor a robotot elvégeztük, a halálba úzzön minket s csalfa reménységgel szégyenítsen meg?

Vajjon összetöri-e az Úr az ő kezének alkotását? Megsemmisíti-e az életnek ama lelkét, a melyet a teremtés hajnalán a maga örökkévaló lelkéből lehelt beléje?

Nem és ezerszer nem! Az Úrnak ígéretei igazak és ámenek. Nem ember Ő, hogy változás volna ő benne, vagy a változásnak árnyéka. A Krisztus feltámadott a halálból és azoknak, a kik elaludtak, lett első zsengejek, hogy ő benne mindnyájan megeleveníttessenek. A Krisztus feltámadása záloga és kezessége a mi örök életünknek. Beteljesedik azokra, a kik az övéi, hogy e rothadandó test öltözik rothadatlan természetbe és e halandó test halhatatlanságba. Beteljesedik a szemtől-szembe való látás s a mely dicsőségnek itt csak előízét érezők, amott a mennyei hajlékokban az osztályrészünkbe jut, mint fiaknak s a Krisztus örökös társainak.

Zendüljön meg ajkunkon a győzelmi ének: „Él a Jézus, a mi fejünk!“ s feleljenek reá a megdicsőültek seregei amaz új énekkel: „Mégölettel és megváltottal minket Istennek a te véred által minden ágazatból és népből és nemzetségből és tettél minket a mi Istenünknek királyokká és papokká és uralkodunk a földön, térjen nevedre áldás, tisztesség, dicsőség és hatalom örökkön örökké!“

A Krisztus feltámadásának hirdetésére bocsátjuk ki a hivekhez intézetünk növendékét,

— — ifju atyánkfíát ünnepi követségre s ajánljuk őt mindnyájuk jóindulatába.

Boldog ünnepeket kíván

Kolozsvár, 1900. április havában,
az erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. fakultá-
sának tanári karas annak nevében:

Kenessey Béla,
igazgató.

E gyházi értekezlet.

Értesítés és Meghívó.

Az ezernyolcszázkilencvennegyedik évi szeptembár harmincadik napján egyik marosvásárhelyi temlomunkban alakult meg egyházkerületünk *Papi Értekezlete*. Jól emlékezünk amaz időre. Az új intézmény fogantatása, születése csupa erő és egészség volt; az intézmény később mégis elsenyvedt. Ne feledjük, hogy az igazi anya nem csak szül, de ápol, nevel.

Azonban nem hátra, de előre szándékozunk tekinteni. A leereszkedett hurokat föl kell ajanunk. Sürgős szükségünk van egyházkerületünk *Egyházi Értekezletének* megalakítására. A régebbi „Papi Értekezlet“ volt egy születés, a most tervbe vett »Egyházi Értekezletünknek« újjászületésnek kell lennie. Ez intézménynek nem lehetnek gyermekévei, de egyszerre férfias erőben kell megjelennie s komoly munkába fognia.

A tervbe vett intézmény föladatairól s szervezetről tájékoztatást nyújtanak az Alapszabályok, melyeknek tervezetét lapunk jövő száma hozza. Ez „Értekezletben“ a világi elem sem csak vendég, de éppen otthon lesz. Nem csak dekoráció, de oszlop. Az egyház valláserkölcsei feladatainak megoldásában részt venni, a legmagasabb célokért élni s istenországának munkása lenni protestáns állásponton nemcsak papi jog és papi kötelesség; mert az ideálok közkinccs és egyetemes föladat. Ennélfogva, hogy az elnevezésben a lényeg is kifejezésre jusson, a tervbe vett intézmény neve nem „Papi Értekezlet“, de: „*Egyházi Értekezlet*“ Tisztikar, Igazgató választmány, Bizottságok, melyek az Alapszabályok tervezetében kontemplálva vannak, a rendszerezett munkásság követelményei. Az egész szervezet felett dönten, természetesen, az Értekezlet közgyűlése hivatott.

Nem kicsinylendő törekvés a szervezkedés, a helyes szervezkedés. A földolog mindenestre a szellem, a lélek. Azonban a lélek a mi világunkban úgy igazán realis, mint: élet. Az élet pedig itt a földön formákhoz, szervezetekhez van kötve. Az eszme, az elv az intézmények által már nem csak absztrakt, de realis. A nemzeti eszme organisalva van a nemzeti állam alkotmányában, a népnevelés organisalva van az iskolában és így tovább. Mindnyájan érezzük szükségét, hogy református egyháziasságunk a meglevő organumokon kívül még más organisatiót is nyerjen. Mindnyájan érezzük szükségét nagyobb egyházi tevékenységet ébreszteni, e tevékenységnek irányt szabni, célt tűzni ki és tervszerű medreket ásni. A tervbe vett Értekezlet nem az egyházi kormányzatnak, nem az istentiszteletnek, mindazonáltal a református egyházi

életközösségnek lesz organisatiója. Ismételjük: tudjuk, hogy a lélek a földolog, azonban a lélek formák, szervezetek, intézmények által igazán munkás realitás. A formák csak akkor értéktelenek, ha üresek. Ennélfogva ne dicsekedjék senki református szellemmel, ha nem csatlakozik a református intézményekhez. Tisztelettel hívjuk meg tehát egyházkerületünk papjait és világi tagjait az erdélyi evang. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének Kolozsvárt folyó évi június 7. napján tartandó szervezkedő közgyűlésére.

Jelen Értesítésünk és Meghívásunk a régebbi Papi Értekezlet választmányából indul ki. Mert a tervbe vett „Egyházi Értekezlet“ a régebbi »Papi Értekezletnek« tulajdonképpen csak egy fejlődési átalakulása s mostani alapszabálytervezetünk is a régebbi Alapszabályokhoz fűződve módosult.

Mult évi november 8-án a régebbi Papi Értekezlet tisztikara s megjelent választmányi tagjai az Értekezlet elnökénél: nt. Szász Gerő úrnál gyűlést tartottak, mikor is elnök s a választmány óhajására alulirott bizatott meg az Értekezleti közgyűlés előkészületeinek vezetésével. Alulirott, mint elnökh elyettes és a megjelent választmányi tagok még aznap ülést tartottunk s az egybe hivandó közgyűlés helyéül Kolozsvárt tüztük ki. Az előkészületek folynak és pedig főtiszteletű *dr. Bartók György* püspök úr tevékeny és súlyt adó érdeklődése mellett. Az Értekezlet ügyét lapunk mostantól fogva fölszínen tartja s a szükséges tudnivalókat a maga idejében közleni fogja.

Helyén valónak és éppen időszerűnek tartjuk itt még egy rövid megjegyzést tennünk. Lehetnek olyan emberek, kik Értekezletünk alkalmából felekezeti harcot, avagy politikai mozgalmat fognak ránk. E ráfogásokat előre is a leghatározottabban útasítjuk vissza. Mi kezdenénk felekezeti harcot?! A protestantismus lényegileg *nem felekezet*, de világelv, vagy még jellemzőbben szólva: a protestantismus maga a jézusi keresztyénség. És a protestantismus akarna politikai párttá szervezkedni? A protestantismus örökkévaló isteni principiumai fölötté állnak a változó politikai kaszistikának s elvileg ki van zárva, hogy a protestantismus valamely szűkebb körü párttá zsugorodjék össze. Nem akarunk percig sem hypokriták lenni s itt mindjárt ki is jelentjük, hogy imént mondott szavaink távolról sem azt jelentik, mintha a protestantismus valamely politikai askesis volna. A protestantismus nem világról való lemondás, de a világnak megdicsőítése és pedig politikailag is. A protestantismus álláspontján az államnak is istenországa eszközévé kell lennie. De a protestantismus azt, a mi benne végtelen és örökkévaló, végessé és mulandóvá tenné. ha külön politikai párttá zsugoríttatnék össze. A protestantismusnak át kell járnia, magasabb valláserkölcsei elvekkél kell betöltenie az összes politikai szervezeteket, de maga külön politikai szervezetté nem lehet. Ez saját lényege ellen való dolog volna. Istentől nyert föladatát a protestantismus nem úgy oldja meg, hogy külön politikai párttá lesz, de megoldja úgy, hogy megmarad elvnek, a keresztyén igazság, a keresztyén szeretet, a keresztyén szabadság elvének, mely alatt minden oly párt helyet talál, mely a polgári erkölcsre súlyt helyez. Politikai párttá szervezkedni annyira volna, mint poli-

tikát vinni be a protestantismusba. Nem a protestantismusba kell bevinni a politikát, mert ez a protestantismus megmérgezése; de a politikába kell be vinni a protestantismust, mert ez az államéletnek s a politikának is megnemesítése. Látni való, hogy nem akarhatunk politikai pártszervezkedést. Egyházi szervezkedést akarunk, hogy reformatus egyházunk az ő Istentől nyert föladatait megoldhassa. Építeni akarjuk magunkat. Egyházkerületünk e mozgalma nem vádat és gyanusítást érdemel, de rokonszenvet. Egyházunk igenis szervezkedni óhajt, hogy erőit nevelje, tartalmát gazdagítsa, hogy egyéniségét minél teljesebben, minél tökéletesebben kifejleszsze. Igaz, ez még mind csak individualismus. Azonban egyházunk azért törekszik egyéniségét minél teljesebben kifejleszteni, hogy annál értékesebb legyen odaadása a hazá, az emberiség és istenországa javára. Mi nem önzésre, de önfeláldozásra készülünk.

Tisztelettel és bizalommal hívjuk meg lelkészársainkat s egyházunk világi tagjait a folyó évi június 7. napján Kolozsvárt tartandó Értekezletre.

Elnök helyett

Molnár Albert,
theol. tanár.

Eszmény az iskolában.

(Folytatás.)

A középiskolából kerül ki a nemzet szellemi ereje, az intelligens középosztály. Az eszménységnek úgy az egész intézet szellemében, mint a tantestület egyéneiben s a tanulmányok egyes tárgyaiban folytonos, megszakadhatatlan egymásutánban meg kell lennie, még fokozottabb mértékben, mint az elemi iskolában. Már az iskola külseje az eszményt magát képviseli. Hiszen a középiskola, mint a művelődés útján a boldogulás felé haladásnak eszköze, épen az életnek egyik eszménye. A protestáns középiskolák nagy része hagyományos multjánál fogva eszményi, a mennyiben századokon át, küzdelmek között, sokszor a kicsinyeskedésekkel, állandóan a szegénységgel küzdve, fenntartották magukat; s mint a sokat ostromolt, de alapjában megrendíthetetlen vár az ellenség elvonulása után győzelmesen néz az égre magas bástyaival, úgy ezek is épségben fennmaradtak s megtartva sajátos szellemüket, a régiek alapján rendre megújhozhatnak s modern középiskolákká válnak. Az iskola külső képe a nemes, izléses, de lehető legegyszerűbb s minden cizomától mentes formát kell, hogy magán hordja.

A folyosók, lakószobák és tantermek, melyeknek tisztaságukkal amugy is mindig tündökölnök kell, hordják magukon a mult emlékeit, hogy a tradicionális tiszteletet ezzel is örökösen ébren tartsák. Az antik világból vett képek és szoborcsoportozatok, mint az akkori kor szellemének megtestesült eszményei, szépen egészítik ki a tanulmányokat. De mindenek fölött a *nemzeti történelem* kimagasló részletei művészileg megfestett képcsoportozatokban álljanak ott egész nagyszerűségükben s tárják fel a multnak minden fényét, dicsőségét. Hadd lássák ott a hún-magyar monda-kör nagy alakjait. Az Árpád és Álmos alakjai, a vezérek

korából, hadd képezzék megbeszélés, sőt vita tárgyát; kettős haszonnal fog ez járnai, erősödik a nemzeti érzés s fejlődik a szépművészeti érzék. A királyok korából Szent István, László. Nagy Lajos, Mátyás s a Hunyadiak, koruk egy-egy jellemő, nagyszerű motívumának háttérével, örök eszményekül szolgálnak a tanuló seregnek. A kurucmozgalmak egyes részletei a rodostói bujdosó társaság, a »Rákócy nagy lelke«, 48—49-iki szabadságharc apotheosisa mind számtalan részlet a szív nemesítésére; eszményi mind. Sőt az irodalomtörténet nagy eszméi s ezeknek képviselői mind nagyszerű tárgyak a vászonra, eszmények fölkelése céljából. Lássuk csak. »Balassi inája«; ez lenne a címe egynek s az 1594-ben Esztergom ostrománál honáért elesett, szerencsétlen költőt ábrázolná, a mint utolsó sohaja föl száll az égbe s kiadja nemes lelkét, »Ébred a gárda«; ez lenne a másik címe, s Bessenyeit ábrázolná, a mint bécsi őrszobájában éjjel riadva kél álmából s mohón kap könyve után, mert észre tért s a saját elmaradottságában nemzetét is siratja. »A badaacsonyi szüret« Kiszaludy Sándornak s Szegedi Rózának találkozását festené; a mint mélyen egymás szemébe néznek, s immár megvan a Himfy dalok muzsája. »A Báróczy koszoruja« Kazincyt ábrázolná széphalmi magányában, midőn már mint országos híru izgató s költő gondolataiban elmélyedve ül s egy ifju költő uj „istenfi“ zavarja fel álmadozásából, ki bemutatkozni jött a mesterhez „A magyar Horác“ Virág Benedeket, „A Margitsziget agg fülemiléje“ az öreg betegeskedő Aranyt festené, a mint jegyezet és köhécsel. „Petőfi sirja“ a fehéregyházi mezőn szent megilletődéssel keresgélő tömeget ábrázolná. Számtalan sok példát hozhatnék föl, melyeknek szemlélése egyfelül tanulságos, másképen pedig örökös, mély nyomot hagy maga után a fogékony gyermeki lélekben. Mind e képekben és szobrokban domborobjék ki a *nemzeti erő*, a *faji jelleg* első sorban.

Másfelől a felekezeti ségre is kell valamit adnunk e tekintetben; s a képcsoportok protestáns, különösen pedig kálvinista egyházunk küzdelmekkel teljes, de a felvilágosultság és igazság fegyverével győztes korából és történetéből szebb részleteket, nagy alapítók s egyházi vezérférfiak életéből egyes motívumokat megörökítve s az ifjuság szeme elé tárva, mennyire erősítik a hitet s az egyházhoz való ragaszkodását! Kálvin, Luther, Zwingli, Szenci Molnár Albert, Magyar István, Alvinci Péter, Geleji Katona István; mily érdemes férfiak egyházunk történetében! „Ceglédi meghal“, ez lenne a címe egy képnek s azt ábrázolná, hogy miképen hurcolják el az öreg papot, betegsége dacára is, s útjában, ellenségei kezei között kiadja lelkét s akkor még a katolikusok is megdöbbennek könyörtelen tettükön. Több példát lehetne itt is felhozni, mellőzöm most azokat. Egyszerően csak azt jegyzem meg, hogy az ilyen irányu eszményítés nem a felekezeti türelmetlenség fejlesztésére céloz — hiszen az igazi nevelés talán interconfessionalis, — hanem igen is arra, hogy a protestáns iskoláknak is kötelességük növendékeiknek hitbeli erősítése, megedzése és megtartása, mint ezt a katolikus iskolák teszik. Tehát tűnjék ki ezekből a *protestáns erő*, *protestáns jelleg*.

Miként az említett tárgyaknál, úgy mindeniknél

czél az eszményítés, az összefoglaló kidomborítás *külsőleg is*; tehát az egész iskola belső falazata tanít, nevel, az eszményt híva segítségül. A bebutorozás maga szintén az eszmény jellegét hordja magán, mert egyszerűsége daczára izléses, és a kellemes *otthon* benyomását teszi a növendékekre úgy a tantermekben, mint a lakó szobában. Már pedig a jelige, mely nélkül eredmény nem képzelhető: *otthon*.

Eddig csak a külső eszményítésről szólottunk a középiskolában, mely — természetesen — épen a studiumok nevelő hatásának s maradandó értéküknek egyik hatalmas eszköze s így bensővé válik. Lássunk egy pár szót most az egyes tárgyak nevelési, művelődési értékének felfogásáról s az eszménynek az oktatásba való beviteléről.

A magyar nyelv és irodalom, a nemzeti történettel együtt, középiskoláink egyik legfontosabb tárgya, nemcsak a nemzeti erő, faji jelleg kidomborításának céljából, hanem nevelői értékére nézve is. Mindjárt az első osztályban a nyelvtan tanításával megkezdődik a határozott nemzeti szellemnek e tárgyba való bevitele. Ha nyelvében él a nemzet, akkor — úgy hisszük — elég fontos és nemes feladat a nemzeti nyelv törvényeinek megismerése. Az I. II. és III. osztályban, hol a magyar nyelv egész rendszere világos lesz lassanként a tanulók előtt, a legnehezebb feladat annak a helyes középutnak megtalálása, a melyen a nyelvtani szerkezetek tanulmánya nem válik unalmas, gépies, lélekölő munkává, hanem kedves és könnyű tárgyként áll a tanulók előtt s az eredmény és siker elérésében maguktól kelnek a növendékek nemes versenyre. Ezt a tárgyat lehet a tanulóknak gyötrelmévé is tenni, de lehet éltető, szórakoztató gyönyörűséggé is. Az ősi magyar monda-kör bűvös regéi, a magyar föld és nép egyszerű, de lelkes leírása, a magyar és ókori történelem kiszemelt szépségei, klasszikus költőinek hazafias riadói, szívhez szóló népdalai, oktató elbeszélései, mondái, regéi, mind-mind az eszményt képviselik s ugyanazt öntik a gyermeki lélekbe. Magyar fiúnak a magyar nyelvtant az iskolán kívül nem is kell tanulnia; ott a tanteremben elvégzik a grammatizálást, de csak annyit, a mennyi a nyelv helyes megértésére s az ész gymnasztikájára szükséges; azon fölül félre mindennel, „olvassátok az írásokat.“ Lehet azért tiszta fogalmuk a nyelv rendszeréről és a helyes írásról, a mit csak hosszas gyakorlat után képesek öntudatosan s következetesen használni. A IV. V. VI. osztályban a retorika, poétika s — a mit először kellett volna mondanom — a stilisztika képezik a középiskola tanulmánya tárgyát. Mennyi kint, mennyi gyötrelmet állanak ki néhol a tanulók, a hol e tárgyaknak szabályait, a., b., c., pontjait be kell vágni s recitálnil! Pedig vajjon hogy érek el nagyobb eredményt, ha a stilisztikában a metaphora nehéz és nem gyermeknek való elméletét magyarázatom, vagy egyszerűen Arany Toldija IV. énekének e pár sorát idézem:

»Majd az édes álom pillangó képében.
Elvetődött arra tarka köntösében.
De nem mert szemére szállni még sokáig.
Szinte a pirosló hajnal hasadtáig stb.

S utána teszem: ime, ez a megszemélyesítés (per-

sonificatio). Mindenesetre az utóbbi alkalommal érek el sikert, mert itt az eszményiséget öntöttem tanításonba. Vagy a költészettanban a ballada elméletét fűzzem tühegyig, a helyett, hogy a „Tetemre hívást“ vagy »Ágnes asszony«-t bemutassam s azután egyszerűen meghatározom e műfaj lényegét? S a drámával foglalkoznám a nélkül, hogy Katona lelkét meg ne szólaltatnám előbb, mit a „Bánk-bán“-ba öntött? Mit érnék vele, ha az irodalomtörténet összes fejezeteit, évszámait s életrajzait beleverném tanítványaim fejébe, s nem értenék az egyes korszakok szellemét, nem a renaissance törekvéseket, a vallási küzdelmek indító okait, a reformáció nagy horderjét, nem ismernék az Apáczai János fenkölt szellemét s nemes lelkét, nem értenék meg Aranyt, s nem látnának a Petőfi szívébe?! Nem, az ilyen nevelés nem lenne eszményi. Minden úton-módon könnyíteni a tanulók munkáját s csak értékest tanítani, ez a cél, ez az eszmény.

A történelmi tudomány, ha apró, esenes részletekbe botlik minduntalan a középiskolában, elvész, megsemmisül. Míg a nagy eszmék, nagy idők és képviselőik szellemének s jellemének kidomborításával nemcsak a mult krónikása lesz, hanem a jelen s a jövő nagy iskolája. A történelemnek tárgyilagosságnak is kell lenni, de először hadd ragyogtassa meg az eszmény fényében a valót s ennek a retortájában hozza le a nagy igazságokat, mert a középiskolai studiumoknál ha szükség van az eszményre, úgy a történelemnél kétszeresen. Gazdasági, politikai viszonyok rajzába, tehát épen a realizmus közepébe, beleszövi a tiszta ideált s célzatosan a történelem nagy drámájának központjává teszi s kitünteteti az embert, mint a cselekvény mozzogóját, hősét. Így jár karöltve az idealizmus és realizmus, a mint mondtam előbb, s így válik ki a reálból is az eszmény.

A földrajz tanításánál szintén az ember a központ, mint a klimának s a természeti viszonyoknak hódoló, boldogulásáért küzdő lény, — s nem a tiz-tizenötezer lakósu városkák nevezetességei. Nagy általános és jellemző vonásaival a leggyönyörűsebb tudományok egyike, mely az emberbe életerőt, reményt, örömet, bizalmat kelt, de aprólékos szórásalhasogatással irtozatos szörnyeteggé válik, mely középiskolába nem való. Tehát csak addig nevelő hatású, míg az eszményiség körén belül tart. Végül a földrajz tanítására még csak annyit, hogy a hazai földrajz minden fejezetének befejező szava ez legyen: „Bölcsöd ez, s majdan sírod is, mely ápol s eltakar.“

A természettudományok (term.-rajz, physika, szám-tan, mértan) dolga a legérdekesebb az eszmény vizsgálatánál. Már maga az elnevezése e tudományoknak (reál) a realizmus bélyegét hordja magán s mégis tulajdonképen ezek a legtisztább ideált hordják magukban. A természet nagy titkainak fölpattantása, az embernek a természet fölé helyezése: ez a célja a természettudománynak. Sejtetem, üdvösséget adó remény az csak, hogy valaha az ember ellesheti a természet minden titkát s urává lehet a mindenségnek, de szép, örökös eszmény, mely éltet, táplál. E tiszta eszmény megvalósulásához visznek közelebb a természettudományok; közelebb visznek az éghez is, istenhez is.

Csak így, az eszményiség körében élhet s nevelhet igazán a középiskolában a természettudomány. A cél megtévesztésével, a jellemző, nagy eszmék igazi ki-domborítása nélkül, a részletekbe való alámerüléssel csak rommá válnék ez a tudomány a középiskolában s csak romot rakosgatna össze mindig, holott az eszmény szolgálatában tündéri patotákat épít.

(Folyt. köv.)

Ravassz Árpád.

Ki volt Jézus?

Ewald nyomán írta: *Biró Sándor.*

(Vége.)

Nem ismeretet adott nekünk a világ véges dolgairól: *Jézus életet*, új életet hozott. Szolgákból lettünk szabadok, rettegés helyett nyertünk békességet, félelem, kétség helyett nyertünk életkedvet. A levegőt tisztította meg, a lélek levegőjét; új forrást nyitott, életet, üdítőt: a lelkiismeret forrását.

Az ismeret és tudás birodalmából menjünk az akarat és cselekvés mezejére, hátha itt könnyebb lesz a feleletet megtalálni. Utaljunk az erkölcsi nagyságra, a mely Jézusban megjelent. Kétségtelenül mindenki be fogja ismerni a ki erkölcsi ítéletre képes, hogy ezen a téren soha ember nagyobb nem volt, mint Jézus. Nemcsak a legnagyobb, de erkölcsi eszmény minden időre. Feltétlen erkölcsi nagyságát folyton hirdetjük, tanuljuk, befolyása előtt meghajlunk. Mintha látnám a büszke farizeusok ajkán a szájalmas mosolyt. Erkölcsi eszmény minden időre, minden népek számára ez az egyszerű Názárethi ácsfiú? Hát az emberiség, a büszke emberiség még nem haladt tovább?! És valóban, voltak emberek, kik az erkölcsi világ birodalmának királyi trónjáról szerették volna leszállítani Jézust; voltak, kik kezüket nyújtották koronája után. Hiszen igaz — szólnak ezek — a szeretet, alázatosság, a hivatás iránti hűség nem volt oly nagy senkiben, mint benne; ezekben lehet eszménykép. De vannak fogyatkozásai is. Vannak az erkölcsi életnek terei, melyek előtte ismeretlenek. Család, haza a legszentebb intézmények, melyeket híven szolgálni mindnyájunknak erkölcsi kötelességünk. És Jézus oda hagyja a szülői házat, nem él családban, nem foglalkozik Zsidóország ügyeivel. Igaz, de megtanított, hogy a családot csak a szeretet teheti boldoggá; a hazát az igazság növelheti nagygyá.

Az ember erkölcsi jelleméhez tartozik az alázatosság és szerénység, és Jézus ezekben is a legfenségesebb példánykép. És mégis magáról azt mondja, hogy ő Messiás, az isteni fenséges ígéretek ő róla szólnak, egy nemzet váradalmi, reménységei ő benne teljesültek; ő a megalapítója nemcsak a szeretet-, de a dicsőség országának is. Isten ő reá bízta az ítéletet élők és holtak felett; ő a mennyből jött és oda fog visszateretni, onnan jön el megalapítani országát a földön; ő az úr, hatalmasabb minden földi úrnál; ő a király, nagyobb minden földi királynál; neki szól az üdvözlés: hozsánna, áldott, a ki jött az Urnak nevében!

Sokan azt mondják, hogy ezek a nyilatkozatok a Jézus szájában a zsidó mezt alkotják, melybe mint köntösbe öltöztette az ő erkölcsi nagyságát. Nem aka-

rok erre kitérni, de annyit állítok, hogy a ki így beszél, a nélkül, hogy így beszélni valósággal joga és szabadsága volna, az nemcsak erkölcsi eszménykép nem lehet, de az ilyen embert egyszerűen rajongónak nevezzük. Rajongó, a ki magáról nagyot hisz, azt hiszi, hogy körülötte forog a világ, míg erkölcsi érzéke tompa; hóbortos, a minőt egészséges érzékű emberek között nem találunk. És valóban, a keresztyéneket a pogány bölcsek sokszor kigunyolták, hogy esztelen, rajongó zsidót követnek, nemcsak: imádnak.

Rómában a régi császári palota romladozó falán találtak egy képet, a mint látszott, gyermek mázolta holtszénnel: egy kereszt tetejében számárfő, előtte egy imádkozó gyermek, alatta e felírás: Alexamenos imádjá istenét. Ez a gúnykép nagy igazságot foglal magában. A ki nem ismeri Jézust, így gondolkozik róla. Kell-e még csodálkoznunk, hogy keresztre jutott a földön? Ellenben csodálatos, hogyan egyesülhetett a rajongás és erkölcsi nagyság egy emberben? Csodálatos, hogyan imponált ez a rajongó 2000 évig az emberiség előtt? Hogyan hajtott fejet az emberiség az ő erkölcsi nagysága előtt? Hogyan engedte, hogy reá annyi időn keresztül oly elhatározó befolyást gyakoroljon?

Ki volt Jézus? Kérdezzük meg lelkiismeretünket. Van-e bátorságunk lerántani őt a sárba? Megakarjuk ragadni, de im, mikor kinyújtjuk kezünket, reánk tekint a szeretet jóságos szeme, előttünk áll egy szent és fenséges alak és mi némán térdre hullunk előtte.

Térjünk be a vallás szentélyébe. Itt jelenik Jézus meg előttünk legközvetlenebbül, legtisztábban, legfenségesebben. Új vallást alapított, tehát, mint vallásos szellemet kell tekintenünk és róla ítéletet mondanunk.

A tudós papok azt mondják, hogy benne az isten-tudat oly élénk volt, a minő sem előtte, sem utánna egy emberben sem. A szeretetnek oly hatalmas erejét hordozta keblében, mely követőit lángra gyújtotta, hogy a világot meggyujtsák, megelevenítsék. Igaz, így van. De most fordítsuk tekintetünk más oldalra; vizsgáljuk Jézus vallásos gondolatainak és érzületének a természetét, benső minőségét. Az emberekben megvolt mindig az Isten utáni vonzódás, tagadni, úgy hiszem, senki sem fogja. Az ember függésben érezte magát mindig egy érzékfeletti hatalomtól, melyet különféle alakban képzelt. Ez a hatalom az ember felett uralkodik, az embert elnyomja, kér, követel, fenyeget. Az ember feladata magát ezen lénynyel szemben védelmezni, vagy azt megnyerni áldozatok, adományok, törvényszerű vagy erényes élet, lemondás, testsanyargatás és ezekhez hasonlók által. Így volt ez minden vallásban. Megjelenik Jézus ajkán az evangelium, szavaiban az isteni kegyelem és szeretet, mely a bűnösnek megbocsát; beszél az irgalmas Istenről, ki a bűnös emberiséget érdem és szolgálat nélkül magához fogadja, a bűnösöket felkeresi, boldoggá teszi. A mindennapi élet szükségéi, a véges dolgok nyomása alól felszabadul az ember, szeretet irányítja lépteit, szeretet erősíti ízmeit, a szeretet vonzza, míg az isteni dicsőségnek részesévé lesz. Honnan e vallásos tudat, mely egészen új, minden mástól különbözik, minden másnál áldóbb, boldogítóbb? Jézus lelkében született, belőle áradt ki az emberiségre.

Ki volt Jézus? E kérdésre emberi fontolgatás kielégítő feleletet nem ad soha. Ez a kérdés túl nyúlik

az emberi értelem határán. A hit világába tartozik, oda, a hol szeretet és szentség egyesülnek annak öntudatában, ki a világot meg fogja ítélni.

Isten szeretete lett nyilvánvalóvá, midőn elküldötte őt, az ő fiát, elküldötte testben, hogy legyen a világtörténelem központja és végcélja.

»Én vagyok az út, élet és igazság«, „én és az atya egy vagyunk.“ „Én megyek az atyához.“ „Jőjjetek hozzám, én atyámnak áldottai“, „távozzatok, nem ismerlek titeket“, ime Jézus szavai.

És az ő országa? Az ő országa valósággal kiterjedt a föld legvégső határáig. Benne áldattak meg a föld minden lakói. Ime a hatás, melyet gyakorolt!

Megfeszítettett, meghalt és eltemetettett... de, ime él! él és kormányozza a világot. *Ez a názárethi Jézus!*

De ha az ő nagyságát emberi mértékkel megmérni nem tudjuk, ha az ember-ismerő képessége megáll, vajjon nem válik ránk nézve mint ismeretlen értéktelenné? Avagy nincs más mérték, vagy nincs semmi egyéb, a mit az értelem megfogni képtelen?

Beszélünk mi örökkévalóságról, végtelenségről mintha bizony valami könnyen felfogható dolgok lennének. Kicsoda, a ki ezeket emberi észszel felfogni képes? Egymásra számítjuk az órákat, napokat, esztendőket, ki tudja hány ezeret, vagy milliót; mérjük a tért mérővel, szemmel, gondolattal fel az égig, az égen túl számtalan eget, számtalan világot alkotunk képzeletünkben. És mit tudunk mindezekről? Számítjuk egyik esztendőt a másik után, egyik kilométer quadrátot a másik mellett s beszélünk örökkévalóságról és végtelenségről, mint önként érthető dolgokról; mintha bizony ezek egymásnak nem mondanának ellent. A bölcsész segít magán, azt mondja, hogy itt antinomia van, melyet megoldani nem lehet. Valóban nem, mert az emberi gondolkodás nem emelkedik a tér és idő fölé, a melyek közé vettetett az ember értelmével együtt. Távol legyen, hogy én az emberi értelmet kisebbitsem, kigúnyoljam. Hiszen ez emel ki a föld porából, ebben áll az emberi méltóság. Csak azt állítom, hogy vannak dolgok, kérdések, melyekben feleletet nem ad, nem ad, mert ez nem az ő feladata.

Ki volt Jézus? Feleletet akarunk kapni e kérdésre? Akkor keressük azon az úton, melyen egyedül feltalálható: a hitnek útján. Az a hit tanít meg minket megismerni Jézust, a mely az oldalánál megfeszített gonosztevőnek ezen szavakat adja ajakára: »Uram, emlékezzél meg én rólam, mikor menédesz a te országodba«; az a hit, a mely Tamás szívéből eme sóhajtást fakasztja: »én Uram és én Istenem!«

Ez régi bölcsesség. S talán ma az emberek rázák is a fejüket; ma, a felvilágosodás napjaiban ilyen bölcsességet hirdetni, ilyen bölcsességet hallgatni! A tér és a végtelenség, idő és örökkévalóság nehéz kérdések minden esetre, de modernnek, melyek illenek a mai gondolkodó emberhez, s ha a fontolgatás eredménye egy nagy kérdőjel, hát az ember megelégszik vele, mert nincs mit tegyen.

De az a vallomás, melyet Jézus előtt tettek, az a tudomány oly régi, annyira nem modern, annyira túlhaladott.

De mégis, ne zavartassuk magunkat az ellenvetéssel.

Tagadhatatlan, ismeretekben szépen haladtunk. Mi tudjuk, hogy az ég nem egy kiterjesztett kupola, sem egy nagy barlang, mely beborítja a földet; mi tudjuk, hogy a föld nem tányér, hanem gömb s még hozzá mozog is és pedig a nap körül; tudjuk, hogy vannak természeti törvények s a természet jelenségei azokat követik. Kulturában messzsi haladtunk, köszönet érte a keresztyén vallásnak! Nyelvünk változott. Az iskolában annyit tanítanak, hogy az olaj és gázgyárosok meggazdagodnak bele! Még a leányokat is bölcsészetileg iskolázzák. S a mi legveszedelmesebb: a szívek titkait fenyegetik a Röntgen-sugarak.

De van három dolog, melyek mindig nyomon kísérnek. Olyanok, mint a rossz útitárs, nem tudjuk lerázni a nyakunkról; el nem hagynak, el nem maradnak; ha lassan megyünk, ők is lassan mennek, ha szaladunk, ők is szaladnak, ha megállunk, ők is megállanak. És ezek: *baj, bűn, halál.*

És van hét kérdés, melyekre jobban megfelelni nem tudunk ma sem, mint hajdan: honnan? és hová? Honnan az emberi élet? az emberi lét? és hová céloz? Hová megyünk? felfelé vagy lefelé? megsemmisülünk vagy tovább élünk?

És van egy szó, melyet, a kiből lelkiismeret van, el nem titkolhat és ez: felelősség, ítélet.

A míg az a három dolog, az a két kérdés és ez a szó megmarad, addig jó lesz, ha az a régi bölcsesség nem hal ki az emberek közül.

Vagy úgy? Mehetünk mi nyugodtan a mi útunkon, nem zavar semmi. A bajjal szembe nézünk; a bűnért nem búsítjuk magunkat, senki sem tőkéletes! S a halál? arra jobb nem is gondolni. Honnan és hová? mit törjem ezen fejemet? Éljen a mának, holnap ugyanis meghalunk; elröppenő pillanat! te vagy az én örökkévalóságom!

A kik így gondolkoznak, azoknak valóban nincs szükségük Jézusra. Azok előtt maradhat ő a világtörténelem talánya, a melynek megfejtése vagy meg nem fejtése az ember életén mit sem változtat.

De vajjon maradhat ez így mindig?

Mi lesz akkor, ha a baj egyszer, miként az örvény, öszszecsap az ember feje fölött s teszi az életet naponkinti gyötrelommé?! Ez megtörténhetik szegénynél, gazdagnál egyaránt. Mi lesz, ha a vádló föltámad keblünkben s emlékeztet a multra, az elfeledettre? Szó, cselekedet, mulasztás, melylyel másokat megsértettünk, megrontottunk. Mi lesz, ha szemünk előtt feltárul szívünk mélye és látjuk önzésünknek, kajánságunknak, szennyes kedvteléseinknek gyűlöletes képét?! Ha a jó, melyet elmulasztottunk, élénk áll, hogy a szegény pírja égesse arcunkat? Ha a honnan? és hová? kérdését nem tudjuk többé elnémitani, ébrenlétben és álomban egyaránt kísért?! Mi lesz, ha már a halál gondolatát nem tudjuk tovább távol tartani, ha fagyos kezével izzó homlokunkat megérinti s eszünkbe jut az ítélet, melyben ki-ki elveszi jutalmát a szerint, a mint az életben cselekedett jót avagy gonoszt?!

Ilyen órákat érhetünk valamennyien. És ime, ezek azon órák, melyekben azt a régi bölcsességet nem vet-

jük meg; melyekben kérdezzük ama mennyei követ után, a ki felülről jött és fölfelé vezet.

Rideg tagadók mindig voltak és lesznek. De a tegadásba belehangzik mindig a hitnek igenlő szava. És ez az igen fakad ama sóvárgó kebelből, mely üdvért és békességért eped, üdvöt és békességet talál a megfeszített Krisztusnál. A hitnek igen szava ad feleletet a nagy kérdésre, a világtörténelem csodás talányára.

Ki volt Jézus? Tekintsünk hitünknek szemeivel az örökkévaló világba s hallgassuk Lúther szívből fakadt fenséges énekét: „Az örök Istennek örökkévaló fia, kit a pásztorserég jászolban talála.” Keressük nála

üdvünket s akkor megismerjük őt; szívünk teljességéből fogunk szólani: *Én Megváltóm vagy te!*

Ez előtt közel 2000 évvel, messzre keleten hozsánát és feszítsdmeget kiáltottak rá egy héten. Az embereknek szabadságokban állott választani. Mi is választhatunk. Rá nézve mindegy, az ő útját a világtörténelemben mi fel nem tartóztathatjuk, meg nem változtatjuk. Ő hívogat minket, mint a jó pásztor.

A ki nála üdvöt, békességet, örömet talált, az óhajtja, hogy azt más is, mindenki megtalálja.

Vajha ez a kérdés mindnyájunknál szívbéli, lelkiismereti kérdés lenne és a felelet mindnyájunkat kielégítene!

TÁRGA.

Kenessey Béláné koporsója fölött.

(A sirnál.)

Ján. I. lev. 2, 17. „És a világ elmulik és az ő kívánsága is, a ki pedig cselekszi az Isten akaróját, megmarad örökre.”

Előttünk a koporsó. Előttünk az Úrnak félelmes kijelentése: a halál. Elsötétült egy család igaz boldogsága. Közében, távolban most sok szív fáj. . . . Hiszem, idvezült nő neked is fáj megválnod az élettől. Fáj. Óh, nem az élet híú örömeitől, melyeket úgyis mindenkor kész voltál odaáldozni; de a tiszta családi élet boldogságától. Nem csak. De fáj megválnod életed kötelességeitől, női, hitvesi, anyai hivatásod földadataitól, munkáitól. . . . Ah, hogyan nőnek föl fíaid, lányod anya nélkül? Férjed hogyan küzdi meg pályája nemes harcait, hogyan fogja elviselni az élet roskadozó terheit nélkül, a bölcs asszony nélkül, a segítő hitvestárs nélkül? . . . Bizony, megszaggatott szívvel érezzük mindnyájan a veszteséget. Homlokunk borujában te borongasz, könnyeinkben te fénylesz, sóhajtásainkban te lebbensz meg. Fájó szíveknek azonban vigasz adatik. Ime, János apostol levelében olvasom a halál fölött diadalt hirdető, minket megvigasztaló kijelentést. . . . „a ki pedig cselekszi az Isten akaróját, megmarad örökre.”

I.

„A ki cselekszi Isten akaróját“ Óh, egész életed idvezült nő, Isten akarójának cselekvése volt. Mert Isten akarója hivatásunk, kötelességeink és a ki hivatását, kötelességeit híven önfeláldozással tölti be, az mindig Isten akaróját cselekszi. Láttuk, mint voltál szerető szívű, de egyszersmind erélyes, idealis, gyakorlati, hívó és egyszersmind munkás. . . . Nem csak a szűkebb család, mi magunk is az ő nemes lényének varázsa alatt állottunk. Mi magunk is gazdagabbak voltunk vele. A környezetet, melyben élünk, szebbnek hatalmasabbnak láttuk övele. Az egyéniség az ő kiválóbb jellemvonásaival mindig hat környezetére s ébreszti másokban azokat a hangokat, melyekből saját lelkének melódiája van megszöve. A bátor bátorságot ad, a bölcsből világosság ömlik át lelkünkbe, a szelid szeliddé tesz, a hívó hitet ébreszt. A nő nemes lelkéből, szívéből, szavaiból, pillantásából, csak

jelenlétéből is tisztító, nemesítő erők áradnak ki. Óh ilyen volt a te lényed! Tanúm a te életed, idvezült nő, hogy az emberi lélek fennköltége, nemessége ma is igazság és pedig, dicsőség Istennek, munkás igazság, termékeny igazság. Ezt a magas hivatást, a példaadásnak, a környezet nemesítésének hivatását, melylyel Isten akarata bírta meg az embert, az idvezült nő híven töltötte be. . . .

Isten akarata helyezi a női élet súlypontját a családi körbe. A női hivatás a női élet áldása főként itt érvényesül. Itt, a családi körben voltál te, idvezült nő, híú anya. Igaz, az anyaságnak ő a még kis gyermekek mellett inkább csak terheit, fáradoalmait érte meg s örömei csak ezután lettek volna mind nagyobbak. Megérte az anyaság gondterhes munkáját, de egész munkájának sikerét ezután érte volna meg. Annál szentebb a te anyaságod! Itt e családi körben voltál te, idvezült nő, igazi hitves. Méltó hitvese annak a kiváló férfinak, kinek oldala mellé rendelt Isten akarata. Annak a nagy, nemes munkásságnak, melyet férjedben csodálunk, nagy része te voltál. Nem a nő oldja meg ugyan a férfi földadatait s nem a nő végzi el a férfira váró munkát. Oh, a nő ennél többet tesz. Leveszi a férj vállairól a mindennapi gondokat, hogy a férj annál egészségben szentelhesse magát pályája magasabb gondjainak. Éleszti a kedvet, sokasítja az erőt élni, munkálni. A nő megpihentetett, fölűditett, harmonikus lelket ad a férjnek hivatásához. A feleség bele olvad a férfi hivatásába, mint kedv, biztatás, mint kiengesztelés, megújulás, mint elismeres. jutalom. Ugy lehet, hogy a világból gyakran szívünkben kifosztva, megszegényedve lépünk hajlékunka, de az otthonból, a híú hitves mellől szívünkben megrakodva, újból meggazdagodva lépünk ki a világba s azokkal a kincsekkel, melyeket a nő öntött lelkünkbe, munkánkat teszszük értékesebbé s a minket környező világot nemesebbé. Így lesz a nő nemcsak a családnak, de a társadalomnak is Nemtője, habár háza küszöbén túl sem lépett. Ily hitves voltál te idvezült nő! Feleség, ki az Úrtól vagyton (Péld. 19, 14). Asszony, ki a férfinak dicsősége. (1. Kor. 11, 7)

És abból a híú szeretetből, melylyel az idvezült az ő édes anyja iránt mindhalálíg viseltetett, gyermekei éppen anyjuktól láthatták, hogy a szülő iránti szeretet, hála, engedelmesség mindvégig változatlan s abból a híú ragaszkodásból, melylyel az idvezült az ő testvéreit, rokonait ölelte át, gyermekei éppen anyjuktól tanulhatták meg a testvéri szeretetet is. Oh, idvezült nő,

te híven töltötted be minden hivatásodat: te cselekedted az Isten akaratát.

II.

„A ki pedig cselekszi az Isten akaratját, megmarad örökre.“ Megmarad örökre! Megmarad ő is neked, gyászoló család. Ott lesz örömben, bánatban s lelkeitek érezni, látni fogja őt. Ott lesz veled, gyászoló férj, s szived hallani fogja az ő szavát: légy erős! Légy erős, mint erős voltam én. Légy erős. Oh, erő az ő életének emlékezete, erő az Isten akaratján való megnyugvás, erő a szeretet, mely a sirnál sem fogy el, erő az örökélet hite, bizonyos reménysége. Légy erős. . . . És megmarad nektek is az édes anya, kedves gyermekek. Még látni fogjátok az ő arcát, ha jók lesztek: az ő boldog, vidám anyai arcát, ha rosszak lennétek, az ő szomorú anyai arcát. Még hallani fogjátok az ő szavát: »ezt ne tedd, azt cselekedd, kedves gyermekem.« Azokból a jó magvakból, melyeket az ő anyai keze ültetett el szívetekbe, termés, aratás lesz az édes anya is, az anyai áldás is. Oh, van nektek most is anyátok, kedves gyermekek; csak hogy a ti anyátok most egy átdicsőült, láthatatlan, égi lény, mint az angyalok. Nőjjetek nagyra, kedves gyermekek, s szerezzetek örömet a ti földi atyátoknak és szerezzetek örömet a ti égi Anyátoknak. . . . Bizony, a nő, a hitves, az anya, ki betöltte híven hivatását, az Istennek akaratát cselekedte. „A ki pedig cselekszi az Isten akaratát, megmarad örökre.“ Megmarad örökre! Megmarad nálad is, élő Isten, életnek Istene! Tudjuk, Úram, a te hű leányod él nálad az örökkévalóságban. Itt lennt egy setét koporsó, itt egy setét sír, itt lennt egy bús temetési menet; de ott, ott az egekben fény, öröm, ott egy diadalmi menet! . . . „A ki cselekszi az Isten akaratát, megmarad örökre.“ Amen.

Molnár Albert,
theol. tanár.

Feltámadás ünnepén.

— Kép a parochiáról. —

Irta: *G. Diószeghy Mór.*

Közeledett a feltámadás ünnepe, ez a gyönyörű szép ünnep. Az édes anyatermészet már feltámadt, kizöldült az avar, jácintos virág nyílt az ablak alatt s a parochia korhadt nádfödélén a kitatarozott fészekben ugyancsak kelepelt a haza érkezett gólya-pár. Megujhódott minden fény, ragyogás, vont a be az egész világot, játszi szellő bugott, kiröppent madár csiripolt. Élünk. Öröm van mindenütt.

A parochia nádfedele alul, a mi szegényes, de puha és meleg fészünkéből is kiröppentek a lakók, a mi gyermekeink. Nekik is feltámadt újra a világ. A tavaszi szél pirosra csókolja pufók arcukat, micsoda eleven élet kél az udvar megszáradt rögén; pedig hát nem is mindnyája van itthon, mert a két nagyobbik fiu már ott rágódik a tudomány száraz kenyeren a rengeteg nagy iskolában. Azoknak már gondjok van, azok már nem ilyen boldogok, azoknak a lelkéhez már oda férközött az aggodalom a jövő felől — hiszen húsvétra *értésítő*t adnak. Nő, ezek a parochia udvarán

még csak örülni tudnak, gyönyörűség nézni őket. Most éppen az ismeretséget újítják fel a fedelen kelepelő gólyákkal; még a legkissebbik is, a Lázár fiu, a ki még csak két esztendő, torka szakadtából kiabálja:

»Gólya, gólya, gelice,
Mivel jöttél haza?
Sippal, dobbal, nyári hegedűvel!«

És azok a komoly madarak megértik a pajzán gyermekbeszédet, hátra hajlítják hosszú nyakukat és úgy kelepelnél vissza.

. . . . Feltámadás ünnepe készül.

*

. . . . Oda jön hozzám a feleségem és azt mondja: Nézze csak azokat a gyerekeket!

Nézem Feleség. Egyebet se' csinállok most, csak ezeket nézem. Pompásan mulatok rajtok és a lelkem fenéig telik meg gyönyörűséggel. A kicsiny most is akkorát vágódott egy nagy megszáradt rögön, hogy csak úgy nyekkent és fel sem veszi, mikor maga néha-néha meglegyinti a kasornyával, órákig elpityereg és végre is cukorral kell kiengesztelni.

— Jó, jó, de én nem erre gondoltam most. Jön az ünnep. Mindnek új ruha kell ennek az ünnepre, csak nem fognak a téliben ünnepelni, tavasz van már, az egész világ újba öltözik.

— Úgy van. A tiszteletes asszonynak igaza van. (Nálam mindig igaza van.) Mit ér, ha az egész természet szép tavaszi ruhába öltözik, ha ami gyermekeink a téli ruhában ünneplik a feltámadás ünnepét. Ne féljen feleség! (A kongrua ugyan még mostanig sem jött meg, de majd csak lesz valami)

Elmentem a városba és mindegyiknek hoztam új ruhát, csizmát, cipőt, kinek a mi kellett, meg egy csomó berzsenyt, a mivel a piros tojásokat festik. Micsoda öröm lesz az! Eljön a szép husvét, a feltámadás ünnepe. Új pompába ragyog a természet, de új pompába lesznek a gyermekek is. Örülnek ám ezek is annak! Hadd legyen minél több örömük, ad nekik még szomorúságot úgy is az élet majd azután, sokszor többet a kelleténél.

De magának feleség, nem hoztam semmit. Hát már magának mit tudjak adni a feltámadás ünnepére?

Az asszony, a feleségem, rám nézett, aztán kipirult az arca, valami édes vágy csillant fel a szemében és inkább csak sóhajtott, mint mondta:

— Hozza haza a két „nagy“ fiut is az ünnepre!

. . . . Édes emlékektől rajzott a lelkem, mikor a két fiuval az indóházhoz kimentem, hogy haza hozzam őket az ünnepre. Micsoda nyüzsgés, micsoda eleven, pezsgő élet. Egy sereg tanuló útra készen haza felé. Mind beszélt, mindnek ott ült az öröm az arcán, alig akadt egy két bágyadt tekintet, (bizonyosan az *értésítő* okozta ezt is.) Zsivajuk belepte a várótermet. Majd csoportokba verődtek a Perronon. Észrevettem, hogy egy bizalmasabb szegletben cigarettát sodort egy-egy nebuló. Ilyenkor szabad. Hogy megifjodik a lelkem a képtől. Mondják sokan, hogy nem olyan már a tanulói világ, mint régen. Nem igaz. Szakasztott olyanok ezek mint *mi* voltunk. Nem változott ez a világ semmit, de

a tanulói világnak ez az eredetisége, üdesége, zománca ne is változzék soha.

Beszállunk a kupékba, a mint a konduktor kihuzza a lábát egyik másik helyen felhangzik a nóta vidáman, üden, míg egyenként kiszállingóznak mind-egyik-másik állomáson a hazaérkezett tanulók.

Én is haza értem. Feleség, haza hoztam a két »nagy« fiut az ünnepre.

Kínn e természetben volt fény, ragyogás, virág-illat, madárdal, boldog feltámadás ünnepe és mi is ültünk szeretetben boldog husvét ünnepet.

Húsvétkor.

*A míg e világon
Lesz egy árva gyermek,
A kit szerető kar
Sohasem ölel meg,
A kit úgy terítnek
Hideg ravatalra,
Hogy édes anyját itt
Sohsem csókolhatta:
— Mindaddig hiszek egy
Boldogabb világban,
Egy felénk ragyogó
Örök menyországban!*

*A míg e világon
Lesznek nyomorúttak,
Kik hordanak titkos
Tövis koszorukat;
A kiknek ez éltet
Át kell mosolyogni,
De a boldogságról
Sohse tudják, hogy mi:
— Mindaddig hiszek egy
Fényesebb világban,
Egy felénk ragyogó
Örök menyországban!*

*A míg e világon
Úr lesz a gonoszság,
És az igazságot
Keresztfára vonják;
Míg egy farizeust
Valahol tapsolnak,
S lesz kézmosó vizük
A Pilátusoknak:
— Mindaddig hiszek egy
Igazabb világban
Egy felénk ragyogó
Örök menyországban!*

Szabolcska Mihály.

A bűnös szenvedése.

*Bűnösségem érzetében
Állok előtted, Istenem.
Szívem sajog, lelkelem reszket,
Most, ha látom bűneimet.*

*Gyenge vagyok, erőm nincsen,
Van-e, rajtam ki segítsen?
Lelkem fel, magasba szállna,
Jaj, de sebtől vérzik szárnya!*

*Bűnnek metszett rajta kése,
Nem gyógyíthatja senki se!
Törött szárnyát porba hajtja —
És senki nem segít rajta!*

*Zúg a széivész, dörög az ég,
S lelkelem rázza szárnyát mindég.
Lihog folyton, újból rázza,
Mégis porban marad szárnya.*

*Szemem könnyez a fájdalomon,
Igy sem segít senki rajtam.
Kin gyötrelme minden perczem,
Vergődöm a szenvedésben.*

*Ne kínlódjál gyenge lélek,
Szívedből szólj az Istennek.
Mondd el neki bűneidet,
Ilyen bajban ő segíthet.*

*Meggyógyítja vérző szárnyad,
Szívednek nyugodalmat ad.
Igy találasz csak csendességet,
Igy nyugszik meg gyenge lelke.*

Németh Sándor.

Irodalom.

Könyvismertetés.

(Folytatás és vége.)

VI. Rész. *Különbségek a hazai keresztyén felekezetek között*, feltüntetve 57—62 kérdésben.

VII. Rész. *Evang. reform. egyházunk alkotmányos szervezete*, előadva röviden a zsinati törvény alapján, 63—73-ig terjedő kérdésekben és feleletekben.

Ime ez dió-hajba szorítva a könyv tartalma. Mint látható, benne van mindaz, mi a vallásos embert érdeklí, foglalkoztatja. De nincs benne, csak éppen, mint hitünk forrása van megemlítve, a *biblia*. Erről valamivel többet is lehetett volna tanítani egyik vagy másik részben. Igaz, hogy e kis könyv tanítása feltételezi a bibliának már előzőleg való tanítását, úgy, hogy a nélkül jó formán meg sem értheti a confirmándus ifjude mindez nem zárja ki azt, hogy itt is bővebben ne utaljuk rá.

Az egyes részeket illetőleg nézetünk ez: az *előismeretekben* egészen helyes alapelvből indul ki, midőn egy-egy kérdésben a különböző vallásokat tárgyalja és bemutatja, kifejtve mindenikkel szemben, hogy a legtökéletesebb (jobb kifejezés ez: tökéletes) vallás — a *Jézus vallása*, a keresztyén vallás. Ugy de vallásbölcseleti fölfogásában a régi, orthodox állásponton marad, midőn izrael vallását is a monotheistikus vallások közé sorolta, és a buddhizmust ezek közül kihagyja. (V. ö. Nagy Károly: ker. vallástan 7. §.). Ez a dolog ugyan a confirmándusok vallás-erkölcsi életén

nem sokat változtat, de ha már tanítunk: tanítsunk mégis a vallástudomány mai álláspontján. Ettől eltekintve, a mit itt előad, abból — megfelelő magyarázatokkal — világos képet nyerhet a gyermek minden egyes kérdésről.

Formális szempontból kifogásoljuk midőn ezt tanítja, hogy Jézus „dicsőségbe“ emeltetett. Ezt sem a dunántúli, sem az erdélyi gyermek nem fogja így megérteni. Egy más hibás kifejezése a „találmányokkal megrakott állapot“; (Nagy Péter — koholmányoknak nevezi): és mindkettő a pápák hamis tudományát érti alatta. Ezt is könnyebben, érthetőbben kell kifejezni.

A *hit és erkölcsstan* alapelvi kiindulását szintén helyesnek tartjuk. De, a kidolgozást — úgy éreztük, valamivel másképpen kellett volna megtenni. Így is azonban használható. Módosításra vár azonban a 22 kérdés, melyben csupán »Keresztyén tudományt« emleget — kihagyván a vallás szócskát. A 23-ik kérdésben polemizál, a mi nem helyes. Azt mondja ugyanis, hogy a »Hiszekegyet« az apostolok állították össze: „*de ha ez, kétséges volna is*“ stb... ez a kifejezés merőben kihagyandó, mert a bizonyosságot, az erőt csökkenti. Kihagyandó szintén Jézus születésénél az, hogy „*kimagyarázhatatlan módon*“ fogantatott. Ez theol. álláspont, a mi a confirmándusok váltásos ismeretével nem fér össze, de meg nem is szükséges bővebb magyarázata. A 34-ik kérdést igen hosszúnak találjuk. Egy szuszra nehéz elmondani: a *családi körhöz, egyházhoz, hazához* tartozó köteleességeket. Éppen hármat lehetett volna belőle csinálni.

A *szákramentumok* című szakasznál, a könyv beosztását tekintve, komolyabb kifogásunk alig lehet. De, mégis megjegyezzük a 37-ik kérdésnél azt, hogy a »hívó« szóban lévő fogalom nem egészen felel meg a jelenlegi ref. egyházi fogalom kifejezésének. Nálunk ugyanis, hívőknek a baptistákat stb. nevezik. Szerző pedig a keresztyéneket, vagy a Jézus követőit érti alatta. Nőhát másképpen kell kifejezni! A 42-ik kérdésnél egy kis hiányt láttunk; nevezetesen: előbb talán azt kellene tudni, hogy *miből* szerezte Jézus az uri szent vacsorát (így van Nagy Péternél is) és ezután magyarázni azt, hogy *miként* történik a kiszolgáltatása. Egyéb iránt, ez a kérdés jobban beillett volna az 56. §. 3-ik pontjába, de nem ezen értelmezéssel, hanem úgy, hogy az urvacsorával élők tartásuk meg az illendő sorrendet is.

A 47. §. mely az *istentisztelet*ről szól, nincs kellő összefüggésben az 1. §-sal. Ugyanis, előzőleg az Istentől való függésről semmit sem szól, mert a választ nem a *függés* alapján határozza meg 1 (§.): mégis itt azt kérde: „*miként* fejezzük ki Istentől való függésünket?“ S hozzá még a reá adott feleletet sem tartjuk olyannak, melyben az *istentisztelet fogalma* kellő kifejezést nyert volna. Ugyan itt az 50. §-t is másképpen tárgyalnók, ha nekünk kellene a kérdést előadni. Azt kérde szerző: »Van-e az istentiszteletnek meghatározott ideje?« Felelet: „Igen is van. Mert habár kinek-kinek lelki szüksége szerint szabadságában áll is bárhol és bármikor *buzgolkodni*: mégis, a jó rend kedvéért a nyilvános istentiszteletre bizonyos idők vannak kijelölve.“ Szóljunk itt úgy, mint Jézus szólott a szamariai asszonynak; és nevezzük a »meg-

határozott időket« a mi ünnepnapjainknak: és sokkal könnyebben megértettük magunkat.

A *szertartások* című szakasz kidolgozását, alapjában véve, szintén sikerültnek tartjuk. De, az eredményt, a használhatóságot illetőleg itt is meg kell jegyeznünk, hogy a fő kérdésre (56) adott felelete nem elég korrekt s még stílistikai szempontból is kifogás alá jöhet. Ime: »szertartásunk kevés van, *de egyszersmind a legegyszerűbb és mindenik a Jézus példája és óhajta* szerint, mivel a reformáció minden felesleges külsőségtől megtisztította azokat“ stb... Továbbá, szerző az *eskü* helyett a házassági megáldást használja. Mi úgy tudjuk, hogy a házassági esküt egyetemes zsinatunk még nem törölte el, végezzük azt még mindig a régi módon. Akkor ne beszéljünk még egyszerű megáldásról, mert az eskütételben több kötelék van egyházunk iránt, mint e pusztá megáldásban.

Midőn a *hazai ker. felekezetek* között való különbségeket tárgyalja: nem ártott volna bevezető, kérdésnek feltenni *Mit nevezünk ker. felekezetnek?* Ezután folytathatta volna úgy, a mint van, nem véve fel természetesen sem a *baptistákat*, sem a *názárenusokat*, mivel ezek nem törvény által recipiált felekezetek. És, ha már pusztán, *keresztyén* jelző nélküli felekezetekről szól, a zsidó hitfekezetest is megemlíthette volna, mert ez legalább recipiált hitfekezetest. Ezt egy más kiadásban helyrehozhatja, és akkor a 60—61-ik hosszú kérdéseken is rövidíthet, illetve aprózhatja.

Bezárja a könyvet *egyházalkotmányunk* rövid ismertetése. Ennek taglalásában azt mondhatnók, hogy a 65, 66, 70-ik kérdések igen hosszúak és így többet mondanak, mint a menynyi a kérdésben van. Általában úgy tetszik, hogy midőn bírálók a *használhatóságot* kérdésbe tették éppen ez lehetett egy kifogásuk; t. i. hogy a kérdések és feleletek között nincs teljes összhang, és hogy a feleletek nem elég gördülékenyek. Didaktikai szempontból pl. soha sem helyeseljük a száraz *igen-* és *nem* feleleteket. Sokkal jobb ha a növendék ismétli a kérdést a feleletben.

Összegezve az elmondottakat, kimondhatjuk, hogy szerző helyes nyomon halad. Látja e célt, ismeri az eszközöket, de mert, még nem egészen kiforrott, megállapodott egyéniség nem mindenütt találta el a megfelelő formákat. Könyve így is azonban vallástanításunk ügyén nagyon sokat lendít, és csak jó szolgálatot tett, midőn saját költségén is kiadta.

Vajda Ferenc.

Különfélék rovata.

Báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok önamgyéltósága f. hó 11. és 12. napját Kolozsvárt töltötte. Önamgyéltóságának ittléte, mint mindig most is anyaszentegyházunk magas érdekeivel s építésével van összefüggésben.

Gyászlapok. Egyházkerületünk főjegyzőjét s theologiai fakultásunk igazgatóját, nt. *Kenessey Bélát* hozzá méltó hitvesének, a női erényekben oly igen gazdag nőnek folyó hó 7-ik napján történt elhunytával mély gyász érte. E gyászban részt vett a kolozsvári társa-

dalom s bizonynyal részt vesz egész egyházkerületünk annak a férfinak családi gyászában, ki legnemesebb tehetségeit s munkaerejét áldozza egyházkerületünk, sőt református anyaszentegyházunk egyetemének javára. A kolozsvári egyházközség képvisellete testületileg is kifejezte részvétét. A temetés folyó hó 9-ik napján történt a theol. fakultás díszterméből. A koporsó fölött főtiszteletű dr. *Bartók György* püspök mondott gyönyörű imát, mely az eget összekötötte a földdel, sőt: a sírral. A temetőben *Molnár Albert*, th. tanár beszélt a koporsó fölött, mely beszéd lapunk mai tárcarovatában olvasható. Az idvezült nőnek elenyészhetetlen emléke áldott legyen! — *Ignác László*, kovásznai lelkészársunk neje folyó hó 6-án elhunyt. „Mialatt életet kell vala adnia szive magzatának, saját élete esett áldozatul“ Lelkésztársunknak Isten legyen vigasztalása, az elköltözött derék nő emléke legyen áldott — *Veres József* galambodi lelkész aa. elhunyt. Az idvezült 40 évet szolgált egyházkerületünk egyik legszegényebb egyházközségében és pedig a legnagyobb hűséggel. A szabadságharcot hősiiesen harcolta végig, mint honvéd. Egész életében egyszerű volt és igaz. Ez a szegény öreg falusi pap sok embernél volt bölcsebb és még több embernél jobb. Életében nem sok eliséssel avagy kitüntetéssel találkozott s így hűsége, emberszeretete annál valódiabb, értékesebb volt s emléke annál elfeledhetetlenebb lett. Áldott legyen emlékezete!

A »zilahi ev. ref. papi kör« 1900 ápril 3.-án tartotta meg hatodik értekezleti gyűlését *Zilahon*.

Magyarosi István megnyitó beszédében kegyelettel emlékezett meg *Szabó Pál* köri-elnök f. évi február hó 11.-én 76 éves korában történt haláláról. A jegyzőkönyvi méltatás eme néhány szóban foglaltatik: ha az égnek csillagai sem látszanak fényes nappal, bár helytt állanak: Anyaszentegyházunk jelesei is inkább a halál éjjelében ragyognak valódi alakjukban, buzdítják az élő hivatottakat »semmit se gondoljatok, mindent cselekedjétek Istennek, Hazának dicsőségére, semmi hasznot abból nem várván, majd kik nem láttatok emberektől a földön, léssen néktek is dicsőség a Menyben!« *Szabó Pál* szelleme éljen bennünk, emléke legyen áldott!

Magyarosi István megválasztatván elnöknek, tárgyalta ama mozgalmat, melyet ev. ref. egyházunk vallási békéjének megvédése a papi körök értekezleteitől feltétlen követel, nehogy vallásos közönyben meglepetve, örök ellenségünk, a vallás-erkölcsi szabadság ellen ágitáló reakció által megszámláltassunk!..

Tárgyaltatott szilágy-szolnoki ev. ref. egyházme gyénknek négy esperességre való osztása, a szilágy-csehi közgyűlésen tárgyalt indokok alapján, ily célból Memorandum elkészítésére bizottság neveztetett ki.

Tiszt. *Bod Ferenc* az értekezletet *Sz.-Sámsonba* hívta meg, f. évi május 10-re, mikor imát mond *Magyarosi István*, prédikál *Dobay Lajos*, értekezik *Veress Sándor*. Az értekezlet befejezése után *Magyarosi István* gazdag asztala mellett élt a jókkal körünk papsága és köszöntötte a vendégszerető háziasszonyt, *Nmlg. Br Bánffy Dezső* egyh. ker. főgondnokot, *Dr. Bartók György* püspököt.

Sz.-Balla, ápril 5. 1900. *Dobay Lajos* értekezleti jegyző.

Papválasztás. A kézdi evang. reform. egyházme gyébe kebelezett maksai III-ad osztályu egyházközség papi állomása csakném három evi üresedés után f. hó 8-án tölletett be tiszt. Sámuel Aladár, selyei lelkész afiával, kinek történetirói jó neve lapunkból is s önállóság megjelent műveiből is ismeretes.

Kaas Ivor és a lutheránusok Az ág. evang. egyház vezető körében, egy német esti lap értesülése szerint, mozgalom indult meg abban az irányban, hogy Kaas Ivor bárót, a néppárthoz való átlépése és hozzáintézett ismeretes levele miatt felszólítják, hogy mindazokról a tisztességekről, a melyeket az ág. evang. egyház kebelében elfoglal, lemondjon.

Az illető lap megjegyzi, hogy *Kaas Ivor háró ennek a tetszólításnak annál inkább eleget tesz, mert rövid időn belül, családjával együtt a r. kath. egyház hivei sorába fog átlépni —h.*

A bihari református egyházme gyé április 7-én tartotta meg közgyűlését. Az esperesi jelentés szerint a *katholicizmus nagy mértékben hódít, s minden eszközt felhasznál a hivek megtévesztésére.* Ezen szomorú jelenséggel szemben örvendetes dolog, hogy a Nagyváradon létesítendő leányinternátus céljára a bihari, az érmelléki, szalontai egyházme gyék ezer-ezer forintot szayaztak meg.

A jelenlevők is több alapítványt jelentettek be. —h.

A római katolikusok keresztyén szeretete. Az erdélyi városokban és falvakban rendszeresen foly a *lélekvásárlás.* Gyulafehérvárt a püspökség és a papság nem ad munkát csak katolikusoknak. Sem földmunkát, sem ipari munkát. A szegény kálvinista nép csak tengődik munka nélkül. Megette ott olázkodnak az ügynökök és csábitják őket: „térjétek vissza.“ Ha katolikusokká lesztek, lesz pénz és lesz munka. Mit csinál a szegény protestáns apa? Vagy elpusztul a családapa gyermekeivel, vagy megtagadja hitét. A munkának az az eredménye, hogy *Gyulafehérvárt és Nagyszebenben eddig 108 családapa tagadta meg hitét.* Ilyen célra az *erdélyi püspök* 100,000 forintot szánt.

Értsük meg és értessük meg, hogy ez a *magyar nemzeti államnak is bukását jelenti.* —h.

A pápai ref. főiskola igazgató tanácsa kimondotta, hogy a *leány internátusnak 4 oszt. tetsőbb leányiskolává fejlesztését* javasolja az egyházkerületnek. Az intézet felállítása pénzügyileg biztosítva van. —L.

Halászat. Az Ev. Egyh. Isk. írja, hogy a »vértelaján napi renden van a 18 éven alóli hivek elvadászása; mert az 1895. 43. t. c. 21. §., valamint az 1894. 52. t. c. 3. és 4. §-a a gyámhatóság engedélyével lehetővé teszi azt. A polit. községek a káptalan gyermektelepére viszik az elhagyatott prot gyermekeket, hogy szabaduljanak tőlük.« —L.

Két gonosz ellenség címen írja a Dunánt. Prot. Lapban a magyar-soóki ref. lelkész, hogy a baptisták, mint egyik ellenség, ott is igyekeznek tért hódítani; de itt győzelmet biztosít az „Írás“ erejével való hadakozás... Hanem nem így áll a dolog az ultramontán, jezsuita reakcióval. — Ez, mint mindenütt, Soókon is annyira megzavarta mindenféle eszközzel a felekezetek közötti békét, hogy a múlt hetekben tartott képv. testületi gyűlésen a pápisták a ref.-okat, a

lelkéssel együtt egytől-egyig kibuktatták a „bizottmányból.” Ezen vérszemet kapva a pápisták nyíltan hirdetik, hogy bakter sem kell a reformátusok közül, holott a község lakosságának $\frac{1}{3}$ -a ref. és a 3 ezer holdnyi birtok $\frac{2}{3}$ -ada az övék. Hol itt a Vaszary féle Pax? — L.

A »Nemzeti iskola« f. é. 12. számában Chalupka Rezső egy cikkében morál-pedagógiai szempontból tiltakozik a közoktatási kormány azon eljárása ellen, hogy az Kiss Józsefnek nagy részben frivol, erkölcsrontó költeményeit ajánlja az idén az itjuság között kisorsolandó jutalomkönyvül. S ehhez a P. Egyh. és Iskolai Lap hozzá teszi, hogy tiltakozik az iskolai könyvtárak számára való megszerzés ellen is; a tanárok erkölcsi érzékét is óvni kell! L.

A tanítóképzők új tantervét az országos közoktatásügyi tanács elkészítette és benyújtotta a miniszternek. A tanítóképzők rendtartása most áll új szövegezés alatt; a jövő tanévben már életbe fog lépni. L.

Az állami tanítók fizetés-ügye. Az új költségvetés szerint mindazok a 400 frtos fizetésben levő tanítók, a kik 1893. aug. előtt nyerték az áll. alkalmazást, előlépnek 500 frtos fizetésbe. Ezenkívül a székhelyes tanítók mind megkapják a 150 frtos lakáspénzt. L.

A horvát kormány az ottani magyar prot. elemet minden módon igyekszik elnyomni; különösen azzal, hogy eltiltja a magyar feliratu pecséteknek hivatalos ügyiratokon való használatát. A múlt héten a szent-laszói magyar ref. lelkészi hivatalnál az eszéki szolgabíró kormány-rendeletre hivatkozva konfiskálta a magyar pecsétet, s elrendelte, hogy horvát feliratot használjanak és hogy az anyakönyvi ívek és kivonatok is horvát nyelvűek legyenek magyar helyett. Bizony, ez baj és hálátlanság! L.

Egy kimutatás szerint Magyarország 50 millió kat. holdnyi területének $\frac{1}{3}$ a, 17 millió holdnyi terület kötött birtok. Ebből *magánosok* tulajdona: 2 $\frac{1}{2}$ mill. A *községek és közbirtokosoké*: 8 $\frac{1}{2}$.; a *kincstáré*: 3 mill. és a *papságé* 3 $\frac{1}{2}$ m. Ez utóbbi pedig úgy oszlik meg: A *róm. kath. érsek- és püspökségek* kezén 1 mill. 370 ezer hold; *g. kath. érsek- és püspökségeknél* 300.000, a *g. k.-nél* 22.000. A *káptalanok* kezén 500.000, az *apátságokén* 400.000, a *szerzetesekén* 700 000. . . . A ref. egyházak és intézetek tulajdonában 30.000 h., a *lutheránusokéban*, a szászokéval együtt, 34.000, az nunitáriusoknál 1000 h. A számok beszélnek! L.

Dr. Elekes Viktor esperes imája és *Benedek* Károly alvinci ref. lelkész beszéde, melyek a gyulafehérvári egyházmegye által néhai Szász Domokos püspök emlékére rendezett gyászünnepélyen tartattak, most külön füzetben is megjelentek. Ima s emlékbeszéd egyaránt szép, értékes dolgozat.

Köszönetnyilvánítás. Tekintetes Forró Károly, dálnoki földbirtokos, sepsi ref. e. m. tanácsbíró ur, kit e. megyénk bölcs látása méltán helyezett kormányzó férfit sorába s kit mi is édes önérettel vallunk a fotos-martonosi egyház szülöttének, mert hite jó cselekedettel ékeskedik, folyó évi márc. 31 én, egyházunkba történt hivatalos kiszállása alkalmával, a mesteri ház fedéljavitása céljára, 10 koronát sziveskedett adományozni: miért a jó ember, ki nemes szívének jó kincséből hozta e jót elé, fogadja egyházam nevében, itt a nyilvánosság előtt is, hálás köszönetemet. S. Martonos 1900, ápril. 10. Jakab József ev. ref. pap.

Szerkesztői üzenetek.

J. S. N.-Enyed, Szivesen közöljük.

Munkatársainknak köszönetet mondunk. A még meg nem jelent cikkek is megfognak jelenni; csak türelmet kérünk.

Viz-Szilvás. T. Máthé I. levitatanító urnak. A 6 koronát mint előfizetést vettük s itt nyugtázzuk is. Azonban a postai vevény is elegendő nyugta.

Hivatalos rész.

1531—900. KÖRLEVÉL,
valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium Méltóságos
T. Elöljáróságának.

Tudomásul és nyilvántartás végett tudatjuk, hogy a vallás és közoktatásügyi magy. kir. miniszterium folyó évi március hó 26-án, 100225—1899. szám alatt kelt rendelettel Nyágai Adrián gyulafehérvári kath. főgymnasiumi negyedik és Tóth György harmadik osztályu tanulókat betöréses lopás elkövetése miatt az ország összes középiskoláiból kizárta.

Kolozsvártt, 1900. április hó 5-én.

dr. Bartók György
elnök.

Parádi Kálmán
tanügyi előadó.

526—1900. FELHÍVÁS.

Felhívom tiszt. paptársaimat, sziveskedjenek utasítani egyházközségükben lakó azon papi és tanítói özvegyeket és árvákat, kik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy életben létük és özvegyeségi bizonyítványaikat ez évi ápr. 30-ig adják be tiszt. Bedő András afiához Bikafalvára (u. p. Sz.-Udvarhely). Az elkésve érkező folyamodványok nem vétetnek figyelembe.

Kecsetben, 1900. ápr. 6.

Menyhárt András,
ev. ref. esperes.

ÉRTESÍTÉS.

A papi értekezletek nt. elnökeihez.

Az egyházmegyei értekezletek és ezek fiók-körei nek nt. elnökeit van szerencsém értesíteni, hogy az egyházkerületi papi értekezleti alapszabályainak 10.-ik §-sa értelmében, az egyházmegyei papi értekezletek működéséről betérjesztendő jegyzőkönyvek hozzám küldendők. Kérem a nt. elnök urakat, hogy az 1897, 1898, és 1899 évekről a jelzett jegyzőkönyveknek — s meny nyiben terhükre nem esnek értekezletük alapszabályainak f. évi május hó 10-ig hozzám juttatása iránt tekintettel a hivatott alap szabályok 11 §-sára intézkedni sziveskedjenek, hogy állandó Igazgató Választmányunk a f. év június hó 7-én, Kolozsvárt tartandó közgyűlésre jelentését idejében állithassa össze.

Alsó-Csernáton (posta állomás) 1900. ápril 8.

Bodor Géza, aljegyző.

Corony-órák!

Palota-, városi, gyári és lak-tanya-órák berendezését a legelő-nyöbben eszközi

MEYER KÁROLY UTÓDA

MÜLLER JÁNOS,

1-ső magyar óragyár gőzerőberendezéssel

Budapest, VII., Kazinczy-utca 3.

Képes árjegyzékek és költség-jegyzékek bérmentve.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félvre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Eszmény az iskolában.

(Folytatás és vége.)

A lélektan s a logika — tulajdonkép mind a kettő minden tudományban megvan — az embert az ember megismerésére s a gondolkozás útján a tökéletesedés elérésére tanítja, tehát eszményi. De vegyük csak ki az eszmény köréből a tárgyakat s ne a tiszta megismerés és józan gondolkodás eszközeiül tekintsük, hanem az érzékek vagy a syllogismusok paragraphusai halmazául s ezeket követeljük a növendékektől körmszakadtáig, mindjárt nem eszményi többé sem a lélektan, sem a logika, hanem eszbontó örültség.

A classica-philologia az a studium, mely a középiskolák közül a gymnasiumban oly rengeteg időt lefoglal s melynek a mostani tanítás-tervezet és rendszer szerint mégis minden más tárgy mögött kell maradnia *eredmény* tekintetében. Hiába való minden szépítgetés és áltatás, melylyel magunkat vigasztaljuk néha; így van a latin és görög nyelv ahoz a rengeteg időhöz és munkához mérten, melyet nemzetünk ifjúságának színe-java ráfordít, teljességgel *elégtelen eredményt* mutat föl.

Hol keressük a hibát? Ott, a hol az egyes tárgyak tanításának fölemlítésénél kiindultunk. A hol hiányzik a lényeg összefoglalása, a jellemző dolgok kidomborítása, a mellékesek elhagyása, a magas szempont örökös szemmel tartása, szóval az eszmény: ott sohasem lehet sikeres a tanítás, a nevelés. A tanuló majd belefut a mindennapi latin- és görög-készülésbe. Kínzó, átkos munkának tekinti, mert egyfelől megcsömörlött a sok nehéz constructio grammatizálásától, másfelől pedig az igazi klasszikus szellemnek még csak fuvallata sem érintette soha. A mai rendszerrel még az egyik cél sincs elérve. A cél ugyanis kettős a klasszikus nyelvek tanulásánál. Egyik az, hogy a szép, következetes és az érzékenyséig finom latin nyelvnek a mai nyelvekétől eltérő, sokoldalú constructionak megtanulásával az *elmét élesítsük*, a logikát fejlesszük. A másik cél az, hogy a klasszikus szellem fényét, varázsát, melyet évezredek szenteltek meg s mely a művészetben, a tudományban annyi nagy esz-

mét dobott világgá s oly sok dicső alakot mutatott fel, hogy annak a dicső multnak, melynek bájától ma sem szabadulhatunk, szellemét beleoltsuk tanítványaink szívébe, mert a nagyság csak nagyságot teremhet, a fény csak fényt lövellhet. S azt sem tudjuk teljesen elérni, hogy legalább az ész gymnastikája meg legyen, mert unalom és kénytelenség lelke száll a tanulóba a mindennapi száraz grammatizálás miatt, robotnak tekintik a kiszabott penzumot. Pedig ha valamit nem szeretettel, jó kedvünkből végzünk, az eredmény csak fél-eredmény. Ez nem azt teszi, hogy egyáltalában ne grammatizáljunk, hiszen annak észfejlesztő volta kétségbe nem vonható, de több lelket vigyünk a nyelvtanba s óvatosabbak legyünk. Aztán a tanítás magasabb fokán hadd táruljon fel Róma és Áthén minden ragyogásával, nyilják meg a forum, hallgassuk a Cicero ékes beszédét, rendüljünk meg a Horácius erejétől s éles szatirjától, gyönyörködjünk Tibullus panaszos dalába s csodáljuk Tacitus mélységét és tömörségét. Szedjünk virágokat az édenkertben, mit a görögök gazdag képzelete a mythológiában megteremtett, pillantsunk be a görög-római világba, Homér s Vergil világába, szívjuk magunkba magát a szellemet, élvezzük s tanuljunk azoktól jellemet, hazaszeretetet, ízlést, kulturát. Szóval célunk ne a nyelv grammatizálása, hanem az antik szellemből való okulás legyen. Keltünk érdeklődést, ragaszkodást e nyelvek s különösen e nagy népek multja iránt. Legyünk e tekintetben az ókor nagy eszményeinek hű tolmácsai s könnyítsük meg a mostani terhet, szolgáljunk a nevelésben az eszménynek!

Hogy a rajz, ének, zene, mint művészeti tárgyak, mennyire az eszmény szolgálatában állanak a nevelésben, annyira világos, hogy bővebben fejtegetni feleslegesnek tartom. Az fölötté kívánatos, hogy a középiskola, mint általános műveltség fészke, minden növendékét — akár van zenei hallása, akár nincs — a kotta-olvasásra és ismeretre épen úgy tanítsa meg, mint a betűk olvasására s a kinek tehetsége van hozzá, azt fejlessze az énekben, zenében. Nagy kincs a zenei tudás, szép a dal, léleknevesítő. Valamint a veteményes kert mellett szükségét érzi az ember a virágos tábláknak is, úgy a zene a studiumok közt a poéti-

kával ér föl s az életben a hangulat, a kedély fenn tartására szolgál.

A vallásoktatásról szólanom sem kell, hiszen maga a vallás nem más, mint közvetlenség, szeretet, eszmény. Hiszen Krisztus az emberiség egyik örök eszményképe s Isten a legszebb ideál, mit valaha az ember magának alkotott. Ez a tudomány hát messzemenő, végtelen fontossága az eszményi nevelésben.

A testi nevelés eszményképe az erős, egészséges honpolgár, a ki nemzetének s a társadalomnak szolgálni tud. Szeretetet kell bevinni a nevelés e részének munkájába, hogy örömmel, nagy gonddal fejleszszék testüket a növendékek s minden beteges ábrándoktól ment, józan, egészséges gondolkozásu önálló egyénekké fejlődhessenek. A mostanában felkapott játékok rendezése üdvös, csak hogy kényes és nehéz, mert parancsszóra játszani nem kellemes, sőt az önérzetet is érinti ez. Ennek túlhajtása egyenesen veszélyes.

Máskülönben a tanuló legközvetlenebb eszményképe maga a tanár. A tanár egyéniségetől függ az, hogy ezt a lélektanilag eléggé indokolt helyzetet szerencsésen kiaknázza, vagy veszélyt, romlást vigyen be tanítványai közé. Minden mozdulatát, külső viselkedését, ruházatát, beszédét, írását lehetőleg utánózni igyekszik a növendék. A tanuló azonban — legtermészetesebben — csak azt választja mintaképének, a kit szeret; és ez jó, hogy így van, mert a ki szeretetét nem tudja megnyerni tanítványainak, az rendesen egy vagy más oknál fogva nem utánczó. Egyetlen kulcsa van hát az igazi sikeres nevelésnek, a hatásnak: a szeretet. Ha valaki ezt bírja, akkor aztán legyen tanítványainak igazi követendő példája s igyekezzék lelke eszményeit azokba beleönteni. Ha néha téved, ha modoros szokása van, tegyen le azokról s gondoljon mindig arra, hogy minden tanítványa tükör, s az ő hibájának minden árnyéka tanítványaira vetődik vissza, ott látszik meg. De viszont lelkét méltán hevíti az a boldogító tudat, hogy ha hite szerint legjobban tesz, ha igaznak, jónak, szépnek szolgál s ezek eszményeit beülteti tanítványai szívébe, nemcsak az egyének tesz vele szolgálatot, hanem egész generációt megnemesít s a társadalom, haza, emberiség javára munkál, a jövőnek dolgozik a jelenben; szóval a legmagasztosabb hivatást tölt be, a mi csak embernek juthat. Nemcsak a tanteremben, hanem azon kívül is örökösen figyelemmel kíséri tanítványait s jóakaró utasítgatásaival a társadalmi kötelezettségek és szabályok megtartására vezetni rá őket: ez a tanár feladata. Valódi jellem s igazi férfi nevelhet csak tiszta jellemű férfiakat.

S ha így, a tiszta eszmény szolgálatában fejlődik és halad az iskola, akkor még csak egy van hátra, hogy célját elérhesse: a társadalom állásfoglalása az iskolával szemben. Hiába küzd az iskola az eszményiség körén belül a szépért, a jóért; hiába hirdeti nagy elveit, ha maga a társadalom közönyösen, vagy éppen ellenszenvvel fogadja azokat. Csak most, egy ideig, a kezdet nehézségeivel való küzdelmeiben támogatná az iskolát, mert aztán később övé a jövő, később megteremti maga az iskola a társadalmat s irányítja, mert az a hivatása. Ha így, egyenesen a családból indul ki az eszmény szolgálatában álló nevelés és végig húzódik az egész iskoláztatáson, akkor fogja nagy célját

elérni. El hát az afféle beszédekkel, hogy mivel az emberi művelt társadalom gondolkozása nagyon reálissá törpült, az iskolának is a realizmus szolgálatába kell lépnie s csak tisztán a kézzelfogható haszonnal járó studiumokkal bajlódják s félre dobva minden eszményt, a gyakorlatlóság, a mindennapiság köntösét vegye magára s az utilitárizmus zászlóját lobogtassa!

Végig tekintve a mondottakon, nincs egyéb hátra, mint pár szóval a lényegét összefoglalni.

Ugy a családi, mint az iskolai nevelésben az eszményi cél tartandó szem előtt. A növendék *egyéniségének kifejlődéséig* a családé és az iskoláé a felelősség, hogy mindig, minden körülmények között az eszményt vigyék be a nevelésbe. A középiskola feladata csak bizonyos műveltség és nem tudományosság nyújtása. Azért mindenben összefoglaló lényegét, jellemző, kidomborított egészet adjon tanítványainak, a lehető legkönnyebb modorban, *szeretettel*. A tanügy minden munkása áthatva hivatása tudatától: multját, jelenjét s jövődjét az iskolában keresse és lelkét öntse tanítványaiba. Valláserkölcsei eszmény: hazaszeretet és nemzeti jelleg, köteleességérzet, igazság, tiszta emberszeretet, művelt lélek, nemes jellem: ezek a középiskola eszményei. Az ilyen iskolából kikerült növendék immár *ember, honpolgár*. Szívében hordja eszményét, eszményeit, s halad a cél felé. Az ilyet a szél nem tántorítja meg, az ördög nem csábítja rosszra, mert saját maga az ő erőssége.

Ravasz Árpád

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1900. ápril. 11.

Elnökölt: Bánffy Dezső br., egyházkerületi főgondnok aa. Jelen voltak: Simó Lajos és Zeyk Dániel, főgondnokok, Bartók György dr. püspök, Vályi Gábor dr. elnökhelyettes, Bánffy Ernő br., Szász Dénes, Parrádi Kálmán, Herceg Lajos, Becsek Lajos, Sándor János, Sárkány Lajos dr. ig.-tanácsosok, Kádár János dr. titkár, Deák József, pénztárnok, Deák Albert dr. ügyvéd és Maksay János, számvevő.

Elnök aa. üdvözlővén a megjelent tagokat, megnyitja az ülést s a napirendre tűzött ügyek tárgyalásának megkezdése előtt meghatottan jelenti be, hogy egyházkerületünk érdemekben gazdag főjegyzőjét és ig.-tanácsunk egyik legbuzgóbb tagját: nt. Kenessey Béla aat, súlyos veszteség érte, forrón szeretett hitvesének elhalálózásával. Indítványozta, hogy az ig. tanács jegyzőkönyvileg is adjon kifejezést mélyen érzett részvételének s hogy erről a gyászoló férj hivatalosan értesíttessék. Az ig. tanács osztatlan helyesléssel emelte határozottá az indítványt.

Ezután következett a folyó ügyek ellátása, melyeknek során első helyen a székelyudvarhelyi kollégium ama határozata nyert jóváhagyást, mely szerint Ravasz Árpád rendes tanárt, külföldi tanulmányutra való kelhetés céljából, egy évre szabadságot s ez időre helyettesítéséről gondoskodott.

Jóváhagyó tudomásul szolgált a ziláhi kollégiumi előljáróság azon intézkedése is, mely szerint a nyugdíjazott Németh Gyula dr. helyére Dobay Sándor tanár

aát. léptette elé az évi 2600 koronás fizetési fokozatba.

Elfogadta ig.-tanácsunk a siklói iskola államosítására vonatkozó szerződésnek a miniszterium által követelt oly forma módosítását, hogy az állami tanítók közül a ref. felekezeti énekvezérségre való kinevezetés, az egyházközség és a kir. tanfelügyelő együttes ajánlatára történjék.

Indokolt kérés folytán elrendelte ig.-tanácsunk, hogy a csombordi tanítói állomás javára korábban rendszeresítve volt, de a segélyek újabb revisiója rendjén megszüntetett évi 60 korona Baldácsy-segély, a folyó évtől kezdve, ismét folyosíttassék.

A jákótelki felekezeti iskola államosítása tárgyában ajánló fölterjesztés intéztetett a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr önagyméltóságához.

Vistai ev. ref. egyházközségünkben az iskola államosítása szintén égetően sürgős lévén: kérés intéztetett a miniszteriumhoz az erre vonatkozólag megállapított feltételeknek könnyítő módosítása végett.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium körrendeletileg intézkedett a felekezeti elemi iskolák szorgidőinek és a nyári szünetnek egyöntetű szabályozása iránt s miután ez intézkedést ig. tanácsunk is célszerűnek találta: közölte azt az összes iskolaszékek elnökeivel, ahhoz alkalmazkodás végett.

A nagy-dobai egyházközség indokolt kérésére kiutalt ig.-tanácsunk az egyház központi kezelés alatt álló tőkéinek kamatjából 300 koronát, az orgona-épi tésből származott kiadásának fedezése céljából.

Nagy Sámuel, főgondnok aa.-nak a makkfalvi székesegyház nemzeti iskola gondnokságáról való lemondása, sok évi munkásságának elismerése mellett, tudomásul vétetett.

Az egyházkerületi pénztár f. é. január és február havi számadásainak megvizsgálása alkalmából a talált apróbb alaki hiányok megszüntetése iránt intézkedés tétetett.

A szeretetház javára rendezett sorsjáték nyerménytárgyainak értékesítéséről Maksay János, számvevő aa. elszámolván: Sárkány Lajos dr. ig.-tanácsos aa. fölkérte a számadás felülvizsgálására és az eredményről való jelentéstételre.

Lészay Ferenc, ig.-tanácsos aa. mint fölkért szakértő, a helyszínén megtartott szemle alapján indokoltan találta a m. n.-zsombori birtok bérlője által kért védgát megépítésének szükségét, minek folytán erre a célra a bérlőnek 500 korona költségösszeg engedélyeztetett, oly kikötéssel, hogy ebből a malom is kijavíttassék.

Relle Máttyás, budapesti háztulajdonos három nagy bérházát ajánlván föl az egyházkerületnek megvételre, — minthogy az ajánlat előnyösnek látszik: ig.-tanácsunk a házaknak ajánlattevő költségén leendő megbecslését elhatározta és a becsü foganat osításával egy budapesti építész-mérnököt, továbbá Herceg Lajos, műszaki előadót és Maksay János, számvevőt bizta meg.

Feszty Gyula, budapesti műépítész megkeresése folytán, hivatalos értesítést nyert affelől, hogy az eddig általa kezelt két bérház gondozásával dr. Horváth

Kálmán, bpesti ügyvéd bizatott meg. minélfogva az illető épületek neki adandók át.

Örvendetes tudomásul vette ig.-tanácsunk a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium amaz intézkedését, mely szerint a mult 1899. évre szóló papi fizetés kiegészítési összegeket, 176,000 koronában, egyszerre kiutalta. Kimondotta egyuttal ig.-tanácsunk, hogy a fizetés kiegészítési összegeknek személyenként való megállapítását be nem várva, kiadja a megküldött összeget az érdekelteknek, aszerint az arány szerint, melyet az egyetemes konvent állapított meg, ideiglenes nyugtát és arra vonatkozó kötelezvényt véve be az érdekeltektől, hogy a mennyiben a kiegészítési összeg kisebb tételben, vagy egyáltalában nem állapíttatnék meg, az esetben a különbözetet az egyházkerület pénztárába haladéktalanul visszafizetik.

Az egyházkerületi közalap tulajdonát képező külközép-utcai két nagy házastelek, az igazságügyi palota elhelyezése céljából, kisajátítás alá kerülvén az erre vonatkozó tárgyalások rendjén egyházkerületünk érdekeinek megvédésére szakértőül Herceg Lajos, műszaki előadó aa. kéretett föl.

A kolozsvári egyházközség bejelentése, mely szerint a néh. Szász Domokos aa. elhatározásával üresen maradt papi állás betöltésénél, a zsin. törv. 195. §-ban választásra jogosított összes egyháztagoknak szavazati jogot kíván adni, — jóváhagyó tudomásul szolgált.

A volt ig.-tanács titkár özvegyének: Bodor Antalnénak kérésére helyesbítette ig.-tanácsunk a részére közgyűlésileg megszavazott évi 800 korona kegydíj kiutalására vonatkozó korábbi határozatát és csonkítatlanul kiutalta részére az egész 800 koronát.

Kádár János dr., titkár aanak az özv. Csécs Józsefné-féle toldalagi birtok hivatalos átvételéről szóló jelentése s annak hasznosítása iránt tett intézkedése, — jóváhagyó tudomásul vétetett.

Gencsy Sándor, ehmei gondnok aa. 2 drb 200—200 kor. névértékű szilágysági vasúti részvényt küldvén be, 100 koronás theol. alapítványi ígéretének és az azután fölszaporodott kamatoknak kiegyenlítésére: küldeménye köszönettel elfogadtatott.

Nem teljesíthette ig.-tanácsunk a zalathnai egyhk. aziránti kérését, hogy papi állomását az év végéig üresen hagyhassa s addig is helyettes lelkészül t. Veress Sándor, gyulafehérvári s. lelkészt meghívhassa, mint-hogy egyfelől kegyjavadalomra jogosultak nincsenek és másfelől e papi fizetés már államilag is ki van egészítve, tehát az állomás betöltésének megkísérlése nem mellőzhető.

A felfalusi egyházközség vagyoni ügyeinek kezelése körül állítólag fennforgó szabálytalanságok megszüntetése végett panasz adatván be, annak alapján a görgényi egyházmegye tanácsa szabályszerű vizsgálatot tartott s annak eredményében a panaszt elutasította. Ig.-tanácsunk az iratok betekintése után tényleg többrendbeli szabálytalanság fennforgását konstata, de a meg nem felebbezett s így jogerős határozat érdemi elintézésébe nem bocsátkozott, hanem útasította az egyházmegyei hatóságot, hogy jövőre nagyobb körültekintéssel járjon el az ellenőrzés körül.

A szováti leányegyházközség határozata, mely-

szerint sósfürdőjét, 36,000 kor. vételáron eladta, jóváhagyatott.

Jung Ferenc, magyarrégeni lelkész szabadságkérese tárgyában, az első fokban eljárt görgényi egyházmegyei tanács elutasító határozatát ig.-tanácsunk, indokainál fogva jóváhagyta.

Végül közigazgatási bírósággá alakult át ig. tanácsunk és a felfalusi egyházközség vagyonkezelésére, valamint az ottani beszolgáló lelkész állítólagos mulasztásaira vonatkozó és a panaszos részéről megfellebbezett közig. birói ítéletet vette felülvizsgálás alá, miután azonban az elsőfoku bíróság által beszerzett adatokkal az elutasító ítéletet kellőleg indokoltak látták: azt maga részéről is helyben hagyta.

Feloldotta ellenben közig. bíróságunk az új-tordai stóla-váltás megállapítását tárgyzó első foku ítéletet azért, mert az eljáró enyedi egyházmegyei bíróság egy tarthatatlan föltételhez kötötte ítéletét, kimondván, hogy a lelkész részére megállapított 400 kor. stóla-váltás csak addig vehető föl, míg az egyházközség arra fedezettel rendelkezik. Minthogy pedig papi fizetés, föltételesen meg nem állapítható: az ítélet föloldandó volt s az első bíróság új eljárásra volt útasítandó. — r. s.

Egyházi élet.

(A t á v o l b ó l.)

Az andrásfalvi evang. reform. egyházközség presbyteriuma 1897-ben az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának 2767—97 sz. a. kelt ajánlatával ellátott „Esdő szózat“-ot bocsátott ki az erdélyrészi reformátusokhoz, és megküldötte azt annak idejében valamennyi egyházközség lelkészi hivatalának, egyházmegyei gondnoknak, a főiskolák tanárkarának és mindenik egyházkerületi képviselőnek. Ez az „Esdő szózat“ vala „reményeinknek rózsabokra“ Lehetetlennek tartottuk, hogy a valóságból megrajzolt kép meg ne nyissa a szívet és az erszényt. Mi úgy gondoltuk, hogy az egész erdélyi kálvinista világ szive megmozdul egyházi és világi vezető férfiak, könyörületes nők versenyre kelnek, adnak és kérnek számunkra; azt reméltük, hogy ha Magyarország katolikusai csak legközelebről is a a testvérközségekben Istensegítsben 17000 forint költséggel templomot építettek: véreink és hitsorsosaink között is találunk részvétet, találunk könyörülő és áldozatkész szeretetet a mely kezét nyújtja és felemel. Találtunk is! Lélekemelő és nemes áldozatkészesség példáival találkoztunk a többiek (de fájdalom kevesek) között a szamosújvári fegyintézet derék igazgatójában tekintetes Vajna Károly urban és ez intézet buzgó fegyőreiben, a kik 5 forint 40 krt, továbbá a marosvásárhelyi főiskola tanári és gondnoki karában, a mely 19 forintot küldött egyházközségünknek. Legelsőnek hozta meg áldozatát szerető szívvel az a férfiú, a ki egész életét, szívének nemes érzéseit, lelkének gondolatait, fenséges eszméit és hatalmas akarat erejét egyházának szentelte néhai Szász Domokos. Követték őt Gróf Kun Géza, gróf Szirmai Ödön, Hölbling Adolf (katolikus kereskedő Marosvásárhelyt) 5—5 frttal, báró Kemény Kálmán 2 frttal stb. Fogadják a nemesszívű

adományozók egyházközségem őszinte hálás köszönetét. A gyűjtés illetőleg könyörgés eredménye 52 frt. 40 kr.

A koldushoz, ha elverik is az ajtótól, nem illik szemrehányás; neki nem szabad kérdeznie: Miért nem adtok? Ezt egyházközségem nem is teszi. De nekem legyen szabad azon keserű tapasztalatomat ide írni, hogy Erdély legtehetősebb, leggazdagabb egyházközségeinek lelkészi hivatalai a kérő ivre még csak azzal sem reflectáltak, hogy azt Noé hollójaként, ha üresen is visszaküldötték volna. Tudom, hogy valamint bünbocsánatot és megváltást csak büntudatban szorongott szív érezhet: úgy a nyomorról, a tehetetlen kétségbeesésről, de a jótétel kimondhatatlan édes boldogságáról is csak annak lehet fogalma, a ki maga is küzdött a nyomorral. Nem perlek hát a gazdagokkal, de szeretném, ha a gazdag községekben — Vajna Károly volna a pap.

Az én egyházközségem bizonyára egyike a legszegényebbeknek. Nem a magyar község javára, a csehországi Kuttenberg részére kérő ív ez évben érkezett a presbyteriumhoz. Ez a kérő ív bejárta egy délután egész egyházközségemet. A pap és két presbyter rendezte a gyűjtést s mert maguk jártak az adakozásban is jó példával elül: postára adtunk másnap 12 frt 97 krt.

Ezt a szegényebb egyházközségek presbyteriumainak kedvéért írom.

Végteára arra kérem a Tiszt. lelkészi hivatalokat, a Tekintetes gondnok urakat, egyházkerületi képviselőket, a főiskolák igazgatóságát: kegyeskedjenek a még vissza nem küldött »Esdő szózat«-okat üresen is vissza küldeni. Ne reméljünk tovább is hiába!

Kelt Andrásfalván Bukovinában, 1900. március hó 29-én.

Szász János,
ref. lelkész.

Különfélék rovata.

Főtiszt. dr. Bartók György püspök úr az egyetemes egyház tanácskozásaiban, valamint a f. hó 24-én kezdődő konventi üléseken való részvétel céljából Budapestre utazott.

»**Protestáns néppárt**« Az ultramontanizmus legújabb vádja hangzik így: a protestánsok felekezeti harcot szítanak, protestáns „néppártot“ szerveznek. Hát persze. „Tagadd el, a mit te hibáztál Sőt »éppen a te bűnödöt kend másra.«. Így oktatják ki a jézsuita életszabályok az erre fogékony lelkeket. És rá huzza a sajtónak a klerikalizmus által etetett és itatott bandája: „a protestánsok felekezeti harcot szítanak, a protestánsok politikai pártot szerveznek.“ Nos, mindenki tudja pedig, hogy éppen az ultramontanizmus a legönzőbb pártpolitika. Mert nem csak ultramontan ajtatosság van, mint piacos látványosság: de van ultramontan néppárt, van ultramontan socializmus, van ultramontan »humanizmus« és mindez — le egészen az ultramontan kocsmáig és az ultramontan sajtóig — mindez pártpolitika. Ez az ultramontanizmus támadja, üldözi a protestáns tudóst, a protestáns államférfit, a protestáns művészt, sőt a protestáns egyszerű munkást is. Ez az ultramontanizmus támadja, üldözi a vallást s pápái „pestisnek“ nevezik a bibliát, üldözi az államot

s ennek törvényeit. A családokra rágyújtja a házat és a nemzetre rágyújtja az országot. Az ultramontanizmus az államéletben vagy reactió, vagy revolutió s nincs olyan társadalmi organasitio, melybe az ultramontanizmus igazságot, erkölcsöt, békét vinne; de viz mindenüvé, hogy szeliden szóljunk, pártpolitikát. És ez az ultramontanizmus próbálja most azzal gyanúsítani meg a protestantismust, hogy ez pártpolitikai szervezkedésre törekszik. Persze. Különben már citáltuk is a jézsuíta életszabályt: „éppen a saját bűnödöt kendd másra.“ Az a fölháborító, hogy oly lapok is, melyek »szabadelvűeknek« nevezik magokat, tettetett komolysággal cikkeznek a protestáns néppárt lehetőségéről. Nós, hát ezek a lapok is a klerikalismust szolgálják, csak livrée nélkül. A klerikalizmus számozatlan bérszolgái ezek. Mi pedig kísérjük figyelemmel az ultramontanizmust s lássuk meg azt nem csak az »Alkotmányban«, de a »Budapesti Naplóban« is. És minden vonalon ellene kell szegülni az ultramontanizmusnak. Ne legyen senki oly naiv, hogy így gondolkozzék: »mit? ultramontanizmus? a mai fölvilágosodott korban túlhaladott álláspont ez. Ostobaság az egész. Az ostobaság fölött pedig győz az igazság.« Igen, győz. Ez bizonyos. De tessék elhinni, hogy csak úgy jutunk az ostobaságon is át az igazságra, ha komolyan keressük az igazságot s törekszünk az igazságra. Ellenkező esetben az egyik ostobaság nem valamely igazságra hanem egy másik ostobasághoz vezet. A vakhit ostobasága az atheismus ostobaságához, a pápai tekintélyelviség ostobasága, a »semmitféle tekintély« ostobaságához, a reactio ostobaságai a revolutió ostobaságaihoz, a tudatlanság ostobaságai a bűn ostobaságaihoz és így tovább. Ime, ez a perspectiva az ultramontanizmus ablakából. Mi protestánsok nem fogunk politikai külön pártot szervezni; de a protestantizmus evangéliumi elveit kultiválnunk, terjesztenünk kell. Kultiválnunk, terjesztenünk kell nem valamely szűkkörű politikai pártot, de a protestáns *szeilemet*, hogy ez a szellem az ethikai élet minden alakzatát: egyént, családot, államot, társadalmat és a lélek minden megnyilatkozását: vallást, tudományt, művészeteket, munkát s természetesen a politikát is megneemesítse. Az ultramontanizmus mindent lealjasít, mert mindent magáévá tesz, a protestantizmus pedig mindent megneemesít, mert arra törekszik, hogy minden Istené legyen.

Az ág. hitv. ev. egyház és az 1848-iki XX. te. Hogy a lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló törvény csak egy kicsiny részlettörlesztés az 1848-iki XX-ik t. cikkből: ezt egyértelműleg hangsúlyozták és hangsúlyozzák ma is az összes protestáns egyházak. Az is egészen világos, hogy a protestáns egyházak, tekintettel egyfelől a folyton súlyosbodó felekezetközi viszonyokra s más felől és különösen azon magyar nemzeti feladatokra, melyeket évszázadok óta — maguknak a roskadásig való megterhelésével, — teljesítenek a magyar állam helyett, immár többé nem nélkülözhetik az 1848-iki XX. t. cben elvállalt kötelezettségnek további beváltását az állam részéről.

Ez irányban tett újabb kezdeményező lépést a *tiszai ág. evang. egyházkerület*, a mely 1899. aug. 9—11 napjain tartott közgyűlésében, a fáradságtalan munkás *Zelenka* püspök munkálata alapján elhatározta,

hogy megújítva lényegében az 1895. évi e tárgyban hozott határozatát, kérje fel az egyetemes közgyűlést, hogy egyetemes egyházunknak az 1848. évi XX. t. c. szellemének megfelelő állami dotációban való részeltetése iránt intézzen az államkormányhoz s egyszerűsmind az országos törvényhozáshoz feliratott“. Addig is egyelőre sürgesse *az egyetemes nyugdíjintézetet*, valamint az egyes *egyházkerületek háztartásának berendezésére* szükséges s még hiányzó 107025 frtnak állami fedezését az államsegély megfelelő felemelése által.

Az indokolás a *szükség, jog és méltányosság* szempontjairól történik, de történhetnék kétségkívül a jelenlegi kormányelnök hármasszava: a *törvény, jog és igazság* alapján is. Az alapra indokolásból egyebek mellett kiemeljük a következőket:

1. Az ág. evang. egyház évi kiadása:

a) közegyházi célokra: 1'544'000 frt.

b) iskolákra: 1'567'000 frt.

a miből, — mint látszik — több felénél iskolai kiadás s tehát tulajdonképpen *az állam helyett hozott nagy áldozat*, a melynek az állam részéről nyert öszszes egyházi segély még 12⁰/₀-át sem teszi.

2. Az 1848-iki XX. t. c. »minden bevett vallásfelekezetre nézve tökéletes jogegyenlőséget és viszonyosságot« állapít meg, a 3. §. pedig kimondja hogy ezeknek „egyházi és iskolai szükségéi *közálladalmi költségek által fedeztessenek*“. Ennek szó szerinti végrehajtása helyett 52 év óta immár ideje, hogy a *teljes jogegyenlőség és viszonyosság* alkalmazást nyerjen. Az állami dotációra nézve a következőt jelenti:

Hivatalos kimutatás szerint a kath. egyház 235 millió állami vagyont kapott. Az ág. evang. egyházat ehhez viszonyítva *népessége arányában* 23 millió frt. tőkevagyon illetné meg az állam részéről, vagy ennek évi kamatja 1'320'000 frt. évenként. *S még ez esetben is 247 ezer forinttal kevesebbet adna az állam, mint a mennyit az ág. evang. egyház csak iskolai kiadásokra — tehát az állam helyett — kiad.*

Micsoda hatalmas beszélő számok! De van egy rettenetes szemrehányást kiáltó csoportosítás is. S ez az, hogy míg a 200 ezer lelket számláló erdélyi német evang. egyházkerület már 1862-től évi 16 ezer forintot kap a magyar államtól, tehát lelkenként 8 krt: addig a magyar evang. egyház még a mai felemelt államsegély szerint is lelkenként csak 2.4 kr. elismerésben részesül éppen a magyar állam részéről, holott még Ausztriában is a protestánsok évi államsegélye lelkenként 49.5 kr. Méltán kiált fel az indokolás hogy »szomorú bizonyosság ez a mellett, mily kevéssé becsüli az 1848-iki törvény szellemhatása alatt álló magyar kormány és általa a törvényhozás még ma is egyházunkat«.

Igy az ág. ev. egyház. Hát mi hogyan állunk? E kérdésre nem sokára megadjuk a feleletet. Előre jelezhetjük, hogy a felelet lesújtó a szabadelvű magyar nemzeti állam jelszavával kérkedő vezérférfiakra! —y.

Magyar Szó. Február hó elején indult meg egy új napilap: a »Magyar Szó«. Ma, a midőn annyi organuma van a különféle politikai és társadalmi párt-színzeteknek, csak egy olyan új lapnak lehet létjogo-

sultsága, a mely azt az irányt követi, a melyet a „Magyar Szó“ követ.

A magyar sovinizmus, a legtisztább szabadelvűség, a közélet minden eseménye felett önzetlenül és lelkiismeretesen való örökösége; ostromozása — minden visszaélésnek — ezek alapelvei a »Magyar Szó«-nak.

Mögöttünk minden oldalról kezdik már felütni fejüket a fekete sereg hyénái, üszköt akarnak vetni a békésen élő felekezetek közé, fel akarják dálni az ország békéjét, össze akarnak törni mindent, a mi céljuk sikerre jutásának útjában áll.

Nem frázist hangoztatunk, hanem a tiszta igazságot konstatáljuk akkor, a midőn azt mondjuk, hogy a magyar fajpolitika s vele együtt a tiszta, érintetlen szabadelvűség veszélyben van.

A „Magyar Szó“ tántoríthatatlanul küzdött ez ellen a Síséra-had ellen, mely nem átallotta még a nemzetségekkel is szövetkezni, csak hogy sikerét elérhesse, és küzdeni fog abban a nagy harcban, a mely a nemzetségekkel szemben a magyarság létét akarja megvédeni.

Ha végig nézünk a történelem lapjain s látjuk azt, hogy mily szoros összefüggésben áll a magyarság érdeke 300 év óta a protestánsizmussal. akkor nem kell bővebben kommentálnunk a „Magyar Szó“ állásfoglalását, a melylyel a protestáns érdekeknek szabad tért nyitott hasábjain.

Nem akar a »Magyar Szó« felekezeti lap lenni, nem is volt ez a célzata. De éppen a fentieknél fogva karolta fel oly melegen a protestánsizmus igazságos ügyét és ép ezeknél fogva emeli fel szavát minden alkalommal, a midőn a protestánsok jogos érdekeit veszélyeztetve látja.

Ez az eljárása eredményezte azt, hogy ma mint egy ember, úgy foglalt állást a magyar protestánsizmus a „Magyar Szó“ mellett.

Munkatársai a közéletnek és irodalomnak kiváló alakjai. A „Magyar Szó“ nem marad mögötte semmi-
ben sem a többi napilapoknak, miről rovatai minden szónál és beszédnél szebb tanúságot nyújtanak.

Előfizetési ára: évi 28 korona, azonban a protestáns lelkészeknek, tanároknak évi 20 koronáért küldi a kiadóhivatal a lapot.

Szerkesztőség: IV., Gránátos-utca 8. Kiadóhivatal IV. Sarkantyus-utca 3.

A magyar protestánsizmus pártolását egy lap sem érdemli meg úgy, mint a „Magyar Szó“, melyet a magunk részéről is legmelegebben ajánlunk olvasóink figyelmébe.

— Sz

A sajtó. Szóltunk már néhány szót fönebb a sajtóról, de nem sajnálunk tőle még néhány sort. Szívesen ismerjük el, hogy a sajtó arra van hivatva, hogy nagyhatalom legyen. De a sajtónak egyszersmind bizonyos *magasabb* hatalomnak is kell lennie. A sajtó igazi hatalma nem a bombast, nem a színes phrasis; de az igazság, a lelkiismeret, a közjó, a szellem hatalma. Igazság, eszmények, erkölcsi karakter nélkül senki sem lehet valódi író. Az írás nem csak alak, de tartalmi qualitas is. Az írónak éppen ethikai mérték alatt kell állania. A magyar sajtónak egy nagy része ezt a mértéket nem üti meg. Vannak írók, kik bizonyos szolgabüszkeséggel nevezik magukat pápista íróknak. Ne feledjük, hogy éppen a pápaság a sajtó-

szabadság mindenkor ellensége. És most magyar írók is találkoznak, kiknek tollán nem a szellem fényjelzése, de a pápa cégjegye díszlik. És itt nem csak az »Alkotmány«, vagy a gyulafehérvári »Köznevelődés« pápistának született és pápistának nevelkedett ultramontánaira gondolunk. Ezeket sem tartjuk ugyan az emberiség szemefényének és büszkeségének, de ezek őszintén és ingyen is lehetnek ultramontánok. Ezek is feketék, sőt feketébbek; mert hiszen az ördög is még feketébb lenne, ha tintába ülné; azonban ezek elvakultságokban beszámíthatlanok, bár működésük eredménye ezért nem kevésbé kárhuzatos. Hanem ott van a zsidó ultramontán. Az, az! A zsidó ultramontán író! Pedig a zsidóságot az ultramontánizmus ellen már-már szövetségünknek hittük. De némelyekben közülök megcsalokoztunk. Nem kellene elfeledni, hogy a hollygó zsidó átka akkor szűnik meg, mikor Jézus újra vissza jő a földre. Jézus pedig a protestánsizmusban jött és jő vissza s a hollygó zsidó valóban csak a Jézus nagy szívével megáldott protestánsizmus árnyékában talál pihenőt. De a zsidó ultramontánál is alantabb áll a protestáns ultramontán. A klerikalizmus protestáns születésű s vallásu szolgairója. Ennek tolla csakugyan nem inspirálva, hanem csak megfizetve lehet. Ez az igazi bukott író és bukott sajtó

„Magyar Szó“ A fönebbi sorok sajtó-viszonyaink sivárságot festik. Illetőleg nem festik, csak híven konstatálják. Azonban igazságtalanok volnánk, ha rá nem mutatnánk itt egy nemes organumra a »Magyar Szó« című politikai napi lapra. E lap soraiból nem csak magyar szó hangzik, de magyar szellem fuvall felénk. Magyar sovinizta lap ez, a mennyiben a magyar sovinizmus a magyar individualitás elvét jelenti. Politikája, mint magyar nemzeti politika a protestáns érdekeket szíven viseli. Ez a földolog! E lap nemzeti álláspontjával, protestáns rokonszenvével nagy sikerekre van hivatva.

Gyászhir. Nemes Sándorné, szül. Scheuer Szidonia gyalakutai ev. ref. lelkésznet és tanítónő folyó évi márc. 23-án temették el a gyalakutai ev. reformátusok sikertjébe. 35 évi küzdelmet, és minden szépért, jóért lelkesülni tudó élet, 4 évi boldog házasság után pórba hullott. Elvesztésében nemcsak a férjét bálványozásig szerető hű papnét, hanem a tanügy fenkölt lelkü apostolnőjét is sirattuk. Mint kitünő tanítónői diplomával bíró nő tanított Besztercén, később Romániában élő hitsorsosaink bizalma folytán Bukarestben. Innen szerető szíve a ma már özvegy férjhez — Gyalakutára vezérelte. De boldog családi életében is hű maradt az előtte oly ideális szép pályához, a tanügy höz. Férjével és híveikkel egyetértve, a népes gyalakutai egyházban szervezték a tanítónői állomást, s erre ő megválasztatván, e nagy lélek valódi nemes ambíciójával tanított, nemcsak a szülők, de az egyházi előjárók dicséretes elismerésével. Ki a tanügy szép és nagy világában csak egy tized évi működése után is maradandó emléket biztosított volna a maga számára, már csak a fájó emlékezetben él. A sorvasztó betegség miatt oly sokat szenvedett, kiváló nemes szívének legyen emléke áldott, nyugalma csendes.

A „Magyar Szó“ után közöljük: Katholikus propaganda az állami anyakönyvi hivatalokban

Egyes állami anyakönyvi hivatalokban, így Budapesten is, a hivatalos közegek befolyásukat a kath. egyház javára érvényesítik. Határozottan rábeszélnek a vegyesvallású jegyeseket, hogy születendő összes gyermekeiket a r. kath. vallásban neveljék. Hiteltérdemlő tanúk elbeszélése szerint e végből kész reverszális blanketták is vannak az anyakönyvi hivataloknál. A visszaéléseket a következő okiratok igazolják.

Nyilatkozat.

Alólirott ezennel elismerem és nyilatkozatom, hogy a budapesti I ső anyakönyvi kerület anyakönyvvezetője azt mondta, hogy ha kath. völegényemmel kötendő házasságomból születendő gyermekünket a reform. vallásban akarjuk neveltetni, nem kell kötni írásbeli egyezséget. Egyezséget csak akkor kell kötni, ha a r. kath. lelkész előtt esküszünk; de ha református lelkészhez megyek esküdni, akkor ne kössünk a gyermekek reform. vallását biztosító egyezséget."

E vallomást két tanu előtt nevem aláírásával biztosítom. Előttük:

*Huszi Szabó György, Sreiner Albrecht.
Ráduj Lidia.*

Nyilatkozat.

Alólirott ezennel elismerem és nyilatkozatom, hogy a II akvi kerület anyakönyvvezetője, Rabitó Dezső, a midőn én azt mondom, hogy kath. menyasszonyommal kötendő házasságukból származható leányainkat is reformátusokká akarom neveltetni, azt válaszul a törvény azt tartja, hogy a fiuk az apa, a lányok az anya vallását tartoznak követni.

E nyilatkozatot nevem aláírásával bizonyítom.

Kácsa Ferenc.

Kocsy Imre hasonló nyilatkozatot teszen Rabitó Dezső terhére.

Nyilatkozat.

Alólirott Isten és emberek előtt önként. szabadakaratlan kijelentem és esküvel is megerősítem, hogy én mindazokat a feltételeket, a melyeket a r. kath. anyaszentegyház, a vegyes házasságra lépőktől megkíván, teljesíteni kész vagyok.

1. Leendő mindkét nembeli gyermekeinket a r. kath. anyaszentegyházban fogom megkereszteltetni, s a róm. kath. szenthitben fogom nevelni.

2. Igérem, hogy jegyesem, leendő hitvestársam által, vagy bárki, más által sz. vallásomtól magamat semmi szin és ürügy alatt eltántorítottatni, úgy vallási köteleim gyakorlatában akadályoztatni nem engedem; sőt Istennek szent malasztjával minden törekvéssel azon leszek, hogy jegyesemet, leendő hitestársamat a r. kath. szent hitre való áttérésre rábirjam.

3. Végre igérem, hogy a r. kath. egyház szine előtt kötendő házasságunk előtt, vagy után házassági szertartás, vagy esketési ünnepség végett nem kath. lelkész előtt meg nem jelenünk.

Előttünk:

*Simon István tanu. Mecchi Erzsébet.
Kodros János tanu. Schult István, h. plébános.*

A kormánynak mindenestre kötelessége, hogy ezeket a visszaéléseket megszüntesse s az ilyen szerű megszerzetéseknak utját állja.

A M. P. I. T. idei pozsonyi közgyűlése előkészítése tárgyában f. hó 7-én értekezlet volt Pozsonyban, Günther Vilmos kir. tanácsos, a pozsonyi evang. egyház felügyelője elnöke alatt. Az értekezleten, a melyen az Irod. Társ. Pozsonyban időzött titkára: Szóts Farkas is részt vett, a közgyűlés idejét alternative vagy aug. 28—29-re, vagy szept. 18—19-re tűzték. A két terminus között a választást az Irod. Társ. elnökének hagyták fenn, miután a pozsonyi egyház, mely a Társaságot vendégül hívta, igen nagy súlyt fektet Hegedüs Sándor megjelenésére. Megállapodtak abban is, hogy a közgyűlést elválasztják a díszgyűléstől, s amazt a második napján tartják meg. Mint halljuk, a díszgyűlésre a két testvéregyház két irodalmi kitűnősége ajánlkozott felolvasóul. A közgyűlést istentisztelet fogja megelőzni a nagy templomban, a mely alkalommal egy evang. és egy reform. lelkész fog fungálni. A Társaság tagjait a pozsonyi evang. egyház fogadja vendégeül, s ő fog gondoskodni elszállásolásukról is; a Társaság vezetősége gondoskodni fog kedvezményes vasúti jegyekről. A közgyűlés után, attól függetlenül, protestans kongresszus lesz, a melynek keretében a theol. tanárok, a lelkészek és vallástanárok fognak értekezletet tartani az aktuális kérdések felett. Így a pozsonyi irodalmi társasági gyűlés valóban igen érdekesnek és nagyfontosságúnak ígérkezik. Azért már jó előre ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— h.

Konfirmációi emlék lapok. Lapunk kiadója, Gombos Ferencz, értesíti a tiszteletes lelkészi kart, hogy konfirmációi emlék lapokat fog kiadni az alkalomhoz illő összefüggő szöveggel. A legközelebbi számunkban mellékelni fogja, szives megtekintés végett. Egyszermind azt is tudomására hozza a tiszteletes lelkészi karnak a kiadó, hogy a tiszta jövedelem bizonyos százalékát a szeretetháznak javára adja. A lapok darabja 4 fillér. Ajánljuk e felhívást és ajánlatot paptársaink pártoló figyelmébe.

Veres Károly, papolci lelkész társunk reformatió **Emlékbeszéde** sajnos tévedés folytán csak most jutott kezünkbe. Sietünk a tévedést jóvá tenni s egyszermind e kiváló szónoki erővel irt szép és emelkedett beszédre a figyelmet fölhívni. E füzet ára: 40 fillér s a tiszta jövedelem a papolci templom fenntartási alapjára fordítatik.

Dr. Antal Géza, pápai theol. tanár szerkesztésében megjelent a dunántuli ev. ref. egyházkerület **Névtára** az 1900. évre.

Oláh zsinat. Metianu metropolita a gör. keleti oláh főegyházmegyei zsinatot ápril hó 24-ére hívta össze. Kíváncsian várjuk mi jót végeznek a magyar állam és a magyar haza javára?!

A protestáns tábori lelkésztség ügyében a dunántuli evang. reform. egyházkerület Körmeny Sándor főjegyző szövegezésében tartalmaz memorandumot terjeszt fel a konventhez, melyben sürgeti, hogy a prot. tábori lelkészek számát tizzel emeljék, kik egy prot. táborigesperes, vagy püspök-helyettes felügyelete alatt álljanak, a ki legalább is VI. osztályu rangfokozatu legyen.

— h.

M Kir. Mezőgazdasági Múzeum. Bupapestre utazó olvasóink figyelmét felhívjuk a m. kir. mezőgazdasági múzeumra, melynek gyűjteményeit nemcsak a mezőgazdák, hanem mindazok haszonnal és tanulsággal tekinthetik meg, kik a mezőgazdaság vagy valamelyik ága iránt érdeklődéssel viseltetnek.

E múzeumban hasznos és kárttevő állatok gyűjteménye, növénytermelési, kertészeti, gyümölcsészeti,

szőlőszeti, állattenyésztési, baromfitenyésztési, méhészeti, selyemtermelési tárgyak, gép- és eszköz-modellek, talaj- és műtrágya-minták, emléktárgyak, épület-modellek, statisztikai kimutatások stb. láthatók.

A múzeum, mely a VII. ker., Kerepesi-úti számú házban van elhelyezve, a hétfői és ünnepek követő napok kivételével naponként d. e. 9 órától d. u. 1 óráig van nyitva és látogatása ingyenes.

A fővárosi 1848-49-i és Kossuth múzeumról. Az 1848-49-i hős honvédeink, vértanúink és Kossuth Atyánk emléktárgyainak múzeuma, a nemzet kegyeletnek legszebb temploma és legjobb iskolája a szent hazaszeretetek.

Háromezernél több emléktárgy: sok száz olajfestésű csatakép és arckép, több ezerre menő nyomtatott képek és proklamációk, az ellenségtől elvett zászlók, honvédruhák, Kossuthnak csaknem összes torinói butorai, a világ minden részéből összegyűjtött ezernél többféle Kossuth képek, kéziratok stb. képezik a budapesti 1848-49. emlékek gazdag múzeumát.

Ennek a hazafias intézménynek a pénzügyminiszterium okmánybélyeg mentességet adott és a kereskedelmi miniszterium megengedte a múzeum kiadmányainak szétküldéséhez a hírlapbélyegeket használatát.

A magyar hazafiság, vitézség és vértanúság valódi templomának, a fővárosi 1848-49-i múzeumunknak főntartói a múzeum könyv- hangjegy- és képképványainak állandó vevői.

A fővárosi 1848-49-i múzeumunk megalapítása óta a legbecesebb és legérdekesebb kiadmánya e múzeumnak most jelenik meg.

Az emberiség díszének, a magyar nemzet megváltójának, ami dicső Kossuth Atyánknak 1848-49-i arcképét adja ki a fővárosi 1848-49-i múzeum, hazánk jobbainak ajánlván ezt a remek fénykép-után leghívebb életnagy arcképet.

Barabás, Marasztóni és több jeles művészrajzoló litografálták 1849-ben Kossuthnak életnagy képét, azonban ezek, a ma már csak ritkán látható képek nem élethűek. E képekből még halvány fogalmat sem nyerhetünk arról, hogy minő nagyszerű, felséges és rokonszenves arca volt Kossuthnak.

A mi most kiadott képünk Kossuthnak számos egykoru Daguerrotypje és fényképei nyomán készült, nagy asszonyunk Kossuth nővérének útmutatása és Kossuth Ferencnek, valamint több jeles festőművészeinknek közreműködése mellett.

Több évi utánjárás és sok áldozatok árán most kiadott képünk Kossuthnak egyetlen legtökéletesebb életnagy képe.

E remek és nagybecsű képnek múzeumunk érdekében való megvételét melegen ajánljuk hazafiság tekintetében legjobb községeink, kaszinóink, olvasókörreink, egyleteink és minden jó magyarnak pártfogásába, 3 frt 40 kr. csekély árért. E képnek bolti ára 5 frt és 50 kr. vagyis 11 korona lesz.

Minden igazi jó magyarnak, — ha módjában áll — szent kötelessége támogatni a fővárosi legnagyobb 1848-49-i múzeumot, midőn a jeles főváros tanácsa múzeumunknak eddig birt helyiségét elvette, míg a német Göthe múzeumnak ingyenes díszhelyiséget adtak a derék fővárosban.

Az 1848-49-i dicső napoknak a most mult ötvenéves jubileum alkalmából ma nincsen nagyobb szerű emléke, mint az 1848-49-i és Kossuth múzeum, amelynek hazafias főntartóihoz, kiadványaink vevőikhez fordulunk, tudatván, hogy a hősök és vértanúk e Pantheonának létezése megszűnnék, ha országunk jobbjai nem támogatják azt.

Budapest, 1900. március hó. Hazafias tisztelettel *Krivácsy József*, 1848-44-i honvéd tüzérezredes, Komárom várának v. tüzérparancsnoka, *gróf Kreith Béla*, az 1848-49-i Kossuth múzeum alapítója.

Görgény-Sz.-Imrén 1900. ápril 16-án. Mélt. *Kabát Miklósné*, sz. *Schveiger Lenke* Ónga egyházunknak

100 koronát érő gyönyörű urasztali abroszt és takarót adományozni kegyeskedett, melyért egyházunk nevében őszinte köszönetemet ez uton is kijelenteni, kellemes kötelemnek ismerem. Legyen kedves Isten előtt e becses áldozat! *Székely Ferenc*, ev. ref. lelkész.

Szerk. és kiadóhivatali üzenet.

Nt. Ravasz János esperes urnak. Vettük lapunk előfizetésében a következő öszzszegét: Bede: (1899 évről) 10 kor., Cserefalva (1899 és 1900.) 20 kor., Gyalukata (1898-1899.) 20 kor., M. Fele (1898, 1899 és 1900.) 25 kor., Vadasd: (1899) 10 kor., Ny.-Szt. Imre (1898-1899) 20 korona.

Csekefalva előfizetését a mult évre töröltük, a most küldött 10 koronát a folyó év javára írtuk.

Hivatalos rész.

479—1900. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *istvánházai* IV oszt. egyházhözség *leikészi* állomására pályázat hirdettek. Javadalom a díjlevél szerint: 1. Br. Kemény Pál pátronus urtól — a cintosi leányegyházból 100 kor. 2. Az egyházitagok termény és borpénzjáruléka 393 k. 60 fil 3. Az egyházközség pénztárából készpénz 88 kor. 4 13 hold 272 négyszög öl Can. portio kat. tisztajövedelme 76 kor. 26 fill. 5. Közmunka értéke 30 kor. 6. Stólajövedelem átlaga 10 kor. Összesen: 697 kor. 86. fil. Ezen kívül szabad legeltetés a községi legelön; tisztességes lakás, jó karban levő gazdasági épületekkel, veteményes és gyümölcsös kerttel.

A fennebbiekhez járul 554 kor. 75 fil. állami kiégszítés.

Kötelességek az Egyházi Törvényekben és szabályzatokban előirt összes leikészi teendők.

Pályázati határidő 1900 május hó 12., mely időig a szabályszerűen fölszerelt folyamodványok nt. Sándor János esperes afiához Miriszlóra u. p. (Nagyenyed.) küldendők.

Kolozsvárt, 1900. Április hó 14-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

446—1900. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsi egyházmegyéhez tartozó *aldobolyi* ref. egyházközség énekvezér orgonistái állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: 50½ kalangya ősz és tavaszgabona 303 kor. értékben, fakepepénz egyház pénztárából: 40 korona; 8 hold tagosított szántó és kaszáló kat. jöv. 51 kor. 20 fil, bérjövödelme 256 korona, stola, tisztességes lakás, gazdasági épületekkel. Összes javadalom 599 koronára számítva.

Kötelessége: az összes énekvezér-orgonista teendők végzése és az egyházi ének tanítása az iskolában a presbyterium által meghatározott órákon.

Pályázati határidő: 1900. május hó 12-e.

Folyamodványok Vén Mihály espereshez küldendők Biktalvára.

Kolozsvárt, 1900. március hó 26-án.

Dr. Bartók György,
püspök.

Az erdélyi evang. ref. Egyházkerület Egyházi Értekezletének Alapszabályai, mint tervezet.

(Az 1894. évi »Papi Értekezlet« alapszabályainak módosítása.)

I. SZAKASZ.

Általános meghatározások.

1. Az egyházkerületi Egyházi Értekezlet célja: egyházi ismeretek terjesztése, a református tudat s egyházi összetartozás érzésének ápolása, a református hit és egyházi élet intenzívítésének elősegítése, az egyházi és világi elemnek református egyházunk isteni küldetéséből folyó föladatainak megoldhatása által követelt közös munkára tömörítése.

2. Az Értekezlet az erdélyi ev. ref. egyházkerület felügyelete és védelme alatt áll s e viszony abban is kifejezést nyer, hogy az értekezlet védnökei mindenkor: a legidősb egyházkerületi főgondnok és a püspök.

3. Az Értekezlet eszközei: gyűlések tartása. Társadalmi tevékenység. Irodalmi tevékenység. Erkölcsi megjutalmazások.

Az egyházkerületi Egyházi Értekezlet összekötetésben áll az Egyházmegyei Értekezletekkel, mint vidéki organumokkal.

II. SZAKASZ.

Az Egyházmegyei Értekezletekről.

4. Az Egyházmegyei Értekezletek szűkebb körben ugyanazon föladatok megoldására hivatottak, mint az Egyházkerületi Értekezlet. Az Egyházmegyei Értekezletek a közvetlen rájuk váró föladatok megoldása céljából önállólag alakulnak meg s működnek, de szem előtt tartják az egyetemes célt s maguk is az Egyházkerületi Értekezlet szerveinek tekintendők. Az Egyházmegyei Értekezletek szervezete az Egyházkerületi Értekezlet szervezetének felel meg.

5. Minden Egyházmegyei Értekezlet rendes jegyzőkönyvet vezet és pedig úgy, hogy abból a tevékenység tiszta képe látható legyen és azt beküldi az Igazgató-Választmánynak, hogy ez azt illetékes bizottságával átnézezhesse s az átnézésről, a jegyzőkönyvben található nevezetesebb ügyekről, valamint az összehasonlítás eredményéről a bizottsági jelentés alapján a közgyűlésnek előterjesztést tehessen.

6. Az Egyházmegyei Értekezletek feladatuknak tekintik, hogy az Egyházkerületi Értekezlet közgyűlései iránt az érdeklődést a legszélesebb körben folköltés s e közgyűlések hatását maradandóvá tegyék.

III. SZAKASZ.

Az Erdélyi Evang. Ref. Egyházkerület Egyházi Értekezletének szervezete.

7. A) Az Értekezlet tagjai:

1. *alapító* tagok, kik az Értekezlet céljaira legalább 100 koronát adnak;
2. *rendes* tagok, egyháziak és világiak, kik évenként 2 koronát fizetnek;
3. *pártoló* tagok, kik valamely anyagi áldozatuk vagy az Értekezleti célok érdekében végzett munkál-

kalkodások erkölcsi elismeréseül, az Ig.-Vál. előterjesztése folytán, az Értekezleti közgyűlés által pártoló tagokul ismertetnek el;

4. *dísztagok*, kiket az egyházi élet mezején szerzett érdemeik folytán, az Ig.-Választmány előterjesztésére, a közgyűlés dísztagokul választ meg.

5. Súly helyzetetik arra, hogy minden egyház-község *rendes* tagul jelentkezzen s ez esetben minden ily egyházközség presbyteriuma egy képviselőt küld a közgyűlésre, ki ezután úttjáról egyházközségének jelentést tesz.

8. Mindenik tagnak a közgyűlésen tanácskozási és szavazati joga van.

9. Tagsági jelentkezésekre az Ig. Választmány által taggyűjtő ívek is bocsáttatnak ki a taggyűjtéssel megbízottak kezébe.

B) Közgyűlés.

10. A közgyűlés tagjai: az Egyházkerület Egyházi Értekezletének összes tagjai. Szavazatok egyenlő száma esetén személyi ügyekben sorshuzás dönt, a személyi vonatkozás nélküli indítványok pedig egyenlő számú szavazatok esetében el nem fogadottaknak tekintendők. Tíz tag írásbeli kérelmére névszerinti szavazás rendelendő el. A szavazás rendesen föllállással történik.

11. Az Egyházkerületi Értekezlet évenként alkalmas időben az erdélyi egyházkerület különböző pontjain tart közgyűlést. A közgyűlés helyének kitűzésében irányadók az egyes helyekről erre vonatkozólag történő meghívások, valamint mérlegelése annak a jelentőségnek, mellyel a közgyűlés egyik vagy másik helyen az adott viszonyok között járni fog. Mindenik következő közgyűlés idejét és helyét az éppen folyamatban levő közgyűlés határozza el, vagy pedig e tekintetben, a határozat meghozását az Igazgató Választmánynya bizza.

12. A közgyűlés tárgyai: istentisztelet, az Ig. Vál. jelentései s ezek tudomásul vétele, értekező és építő fölolvasások, gyakorlati kérdések komoly megvitatása. Közgyűlés elébe hozható minden oly kérdés, mely az egyháznak valláserkölcsei, társadalmi és anyagi viszonyait érinti. Előadásokra önként vállalkozók tartoznak erre vonatkozó szándékukat és themajokat a közgyűlést megelőzőleg 4 héttel az ügyvivő elnöknel bejelenteni. Előadókat a választmány nevében az elnökség is kérhet föl s themákat is tűzhet ki. A közgyűlés további tárgyai: indítványok, melyek ha önállóak, a közgyűlést legalább 2 héttel megelőzőleg az ügyvivő elnökkel közlendők; az Ig. Választmány és tisztikar megválasztása 3 évre, valamint állásfoglalás az egyházat érintő dolgokban.

13. A közgyűlés hivatva van figyelmét kiterjeszteni tagjainak nem csak ama magatartására és törekvéseire, melyek az Értekezlet céljait elismerésre méltólag mozdítják elő, de hivatva van figyelmét kiterjeszteni tagjainak oly magatartására és törekvésére is, melyek reformatus egyházunk érdekeivel ellenkeznek.

14. A közgyűlés ideje és helye, lehetőleg a tárgysorozattal együtt, legalább 3 héttel a közgyűlést megelőzőleg az egyházkerület lapjában hirdettetik ki. A

meghívót az ügyvivő elnök s az Értekezlet titkára írja alá.

15. Határozathozatalnál 50 tagnak jelen kell lennie.

16. A közgyűlés nyilvános, szükség esetében az ülésvezető elnök zárt ülést rendel el. Zárt ülés 20 tag írásbeli kérelmére is elrendelendő.

C) Igazgató választmány.

17. Az igazgató választmányt alkotják:

- a) a tisztkar;
- b) az Egyházmegyei Értekezletek egyházi és világi elnökei,
- c) mindenik Egyházmegyei Értekezlet közgyűlése által választott két tag, kik közül egyik egyházi, a másik világi egyén;

d) az Egyházkerületi Egyházi Értekezlet közgyűlése által választott 30 tag és pedig a lelkipásztorok, tanárok és világi egyének sorából egyenlő arányban.

18. Az Ig. Választmány feladata: az Értekezlet ügyeinek előkészítése, vezetése, valamint a közgyűléstől odaúttal ügyek elintézése. Gondoskodik a közgyűlések idejéről és helyéről, a mennyiben e kérdéseket a folyamatosan volt közgyűlés nem oldotta meg és gondoskodik a közgyűlés programjáról. Feladatainak megoldásában az Ig. Választmány által alakított bizottságok, mint az Ig. Választmány szervei működnek közre. Az igazgató Választmány felelős a közgyűlésnek. A választmányt az ügyvivő elnök hívja össze a szükséghez képest évenként többször is. Határozathozatalnál 10 tagnak jelen kell lennie. A „Meghívó“ az egyházkerület lapjában tétethetik közzé.

19. A Igazgató Választmány tisztkarát az Értekezlet tisztkara alkotja. Vezető elnöke: az Értekezlet egyházi elnöke, mint ügyvivő elnök.

20. Az Igazgató Választmány a következő bizottságokat szervezi saját kebelében:

- a) a pénzügyi bizottság;
- b) jegyzőkönyveket vizsgáló bizottság;
- c) irodalmi és sajtóügyi bizottság;
- d) egyháztársadalomügyi bizottság.
- e) közgyűlést előkészítő bizottság.

Mindeme bizottságba a tagok esetleges ajánkozásaik tekintetbe vételével — az Ig. Választmány által soroztatnak be. A bizottságok rendes elnöke az értekezlet egyházi elnöke, mint ügyvivő elnök; azonban mindenik bizottság magának a saját kebeléből helyettes elnököt s rendes előadót választ. A bizottságok az Ig. Választmány által hozzájuk áttett ügyeket elintézik s jelentéseiket közvetlenül az Ig. Választmányhoz nyújtják be. Felhívásaik az Értekezlet ügyvivő elnökének aláírása által érvényesek.

21. A pénzügyi bizottság feladata: a pénzügyi kezelés felügyelete, jövedelmi források fölfedezése, az Értekezlet anyagi föltételeinek megszerzésében s fejlesztésében lankadatlan munkásság.

22. A jegyzőkönyveket vizsgáló bizottság feladata: az egyházmegyei, valamint a testvér-egyházkerületi Értekezletek jegyzőkönyveinek átnézése, összehasonlítása, a fontosabb tárgyak kiemelése és megválogatása egy összefoglaló jelentésben s ennek kapcsán véleményadás és javaslattétel úgy az egyházkerületi, mint az egyházmegyei Értekezletek minél sikeresebbé tétele érdekében.

23. Az irodalmi és sajtóügyi bizottság feladata: az Értekezlet irodalmi kiadványainak előzetes megbírása és a közgyűléstől eredő meghatalmazás folytán a kiadványok elterjesztés intézése. E bizottság gondoskodik általában az egyházi életet emelni hivatott olvasmányok ösmertetéséről és terjesztéséről is. E bizottság feladata továbbá úgy a fővárosi, mint a vidéki sajtóval szakadatlan összeköttetésben lenni s Értekezletünk céljait a napi sajtóban képviselni, érvényesíteni.

24. Az egyháztársadalomügyi bizottság feladata: az egyházi élet intenzitását elősegítő eszközök, szervezkedések, intézmények tanulmányozása s idevonatkozó tervezetek és javaslatok nyújtása.

25. A közgyűlést előkészítő bizottság feladata: érintkezésbe lépés azzal az Egyházmegyei Értekezlettel s egyházmegyei hatósággal, melynek területén a közgyűlés tartatni fog s általában a közgyűlések előkészítésének technikai része s a közgyűlések külső sikerére vonatkozó agitációnak végzése.

26. A bizottságok annyi évenkénti ülést tartanak a mennyi feladatok megoldhatóságának érdekében szükséges. A helyettes elnökök az Értekezlet ügyvivő elnökének tudtával hívják össze a bizottságokat.

D) Tisztkar:

27. Az Egyházkerületi Egyházi Értekezlet tisztkarát alkotják:

- a) két elnök, egyik az egyházi, másik a világi egyének sorából.
- b) négy alelnök, kettő az egyházi, kettő a világi egyének sorából,
- c) egy titkár,
- d) négy jegyző, fele részben az egyházi, fele részben a világi egyének sorából,
- e) egy pénztárnok.

28. Az elnökség feladata: az Értekezlet képviselése. A közgyűlésen a világi elnök elnököl. A világi elnök távollétében az egyházi elnök elnököl, kit azonban a világi elnök a közgyűlés vezetésére abban az esetben is fölkérhet, ha maga is jelen van. Ügyvivő elnök: az egyházi elnök. Az egyházi elnök elnököl az Igazgató Választmányban s ő rendes elnöke a bizottságoknak. Az egyházi elnök teszi át az ügyeket a bizottságokhoz, hozzá adatként be a bizottságok jelentései, ő utalványoz, s ő intézkedik a közgyűlés, valamint az Ig. Választmány határozatainak végrehajtásáról. Az egyházi elnök hívja össze a közgyűlést is, azonban a világi elnök előleges tudtával.

29. Az alelnökök helyettesítik az elnököket, ezek akadályoztatása esetében. A helyettesítés a 28. pontban megjelölt módozatok szerint történik.

30. Titkár feladata a közgyűlés és Ig. Választmány jegyzőkönyveinek vezetése. Végzi a fogalmazványokat s eszközli a kiadványokat. A közgyűlésen titkári jelentést tesz s összefoglaló képet ad az Értekezlet és szerveinek tevékenységéről.

31. A jegyzők a titkárnak segédkeznek.

32. A pénztárnok vezeti a számadásokat, készíti el a költségvetést, szedi be a tagdíjakat s más jövedelmeket és teljesíti az ügyvivő elnök utalványozása folytán a kiadásokat. A pénztárnoki jelentések első sorban a pénzügyi bizottság tárgyalása alá tartoznak s innen jönnek bizottsági jelentés mellett az Ig. Választmány elébe.

IV. SZAKASZ.

Intézkedés az Értekezlet megszűnése és az Alapszabályok módosítása esetére.

33. Az Egyházkerületi Egyházi értekezlet megszűnése csak oly közgyűlésen mondható ki, melynek programjába a megszűnés kérdése fölvetett s e program legalább 3 héttel a közgyűlést megelőzőleg az egyházkerület lapjában kihirdettetett. A megszűnés kimondására a jelenlevőknek legalább két harmadát tevő többség szükséges. Az alapszabályok módosítása is e föltételek mellett érvényes. Az Egyházkerületi Egyházi Értekezlet vagyonáról az Értekezlet megszűnését kimondó közgyűlés rendelkezik, ha azonban e közgyűlés nem rendelkezett, akkor a megszűnt Értekezlet vagyona az egyházkerületi Igazgató-tanács kezelésé alá száll s az egyházkerületi közgyűlés által kijelölt célra fordítandó.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
fél évre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A kálvinista sovínismus

Az előbbi cikk végén ezt a tételt állítottam fel: »valláserkölesi életünknek, egész vallásos világnézetünknek központja a praedestinatio, ez csatlakozási pontunk a pozitív tudományokkal.« Ez állításra vezetett a keresztyénségnek, mint társadalmi élettüneménynek multja és jelen állapota. A keresztyénség ugyanis fejlődésének minden korszakában felvette a megfelelő kor összes társadalmi tényezőinek közforgalomban levő érzelmi, értelmi, erkölcsi, művészi elemeit. Ezek külön-külön úgy, mint összeségükben átalakító befolyást gyakoroltak reá: de másfelől ő maga is éppen ezen elemek által erősödve vezetője volt s ma is vezetője a társadalmi átalakulásoknak. Ebből önként következik, hogy a vallásnak, illetőleg a keresztyén vallásnak érintkezési pontja van, kell lennie az emberiség időszerű érzelmi, értelmi, erkölcsi, művészi, szellemi állapotával, közös forrásból táplálkoznak, egynemű törvények alatt állanak. Ha ezt el nem fogadjuk, a vallási problémák megfejtése örök titok marad, azokról nem beszélhetünk, nem írhatunk, az emberiség nevelésére fel nem használhatjuk, minden ez irányban tett munkánk álomlátások megfejtésére szorítkozik — gyakorlati eredmény nélkül. A gyakorlati eredményt látjuk, benne élünk, a vallási problémák megfejtése szellemi szükséglet, az elől kitérni nem lehet; álomlátások a szellemi szükségletet ki nem elégítik. Itt éppen úgy nem lehet megállapodás, mint a szellemi élet más régióban; itt, mint ott minden feltedezett igazság újabb kutatásra ösztönzi, újabb igazság felfedezésére képesíti az elmét. A vasat, hogy kalapálni lehessen, fel kellett találni a kalapápcot; arra, hogy az érzelmek, gondolatok, eszmék mélységes titkai megközelíthetők legyenek, a tudományos módszer nélkülözhetetlen. A módszer alkalmazása hozta felszínre a materialismus, sensualismus, empirismus, rationalismus, idealismus, positivismus nevek alatt ismert tudományos rendszereket, melyek a lét problémáit, a tudás lehetőségét, tartalmát, határait igyekeztek feltárni. Ez a szellemi mozgalom körébe vonta a theologiát is, tartalmát és irányt adott a vallásos érületnek, erkölcsnek, művészetnek, költészetnek, irodalomnak, világnéz-

letnek. A mi napjainkban a positivismus uralja a helyzetet; a természettudományok rohamos fejlődése, a felfedezések gyors egymásutánja és sokfélesége a pozitivizmust szolgálja. Ezért a nagy rémület, ezért a támadás, gyanúsítás a materialismus, rationalismus, empirismus, sensualismus ellen, ezért a vészkiáltás, hogy veszélyben forog a vallás, az erkölcs, a társadalmi rend. Ezen álláspontra nem helyezkedhetnek s a vészkiáltás koncertjében nem vehetnek részt azok, kik tudják, hogy az a rémletes materialismus, rationalismus és kompánistái, mint tudományos rendszerek, miután a maguk idejében elvégezték hivatásukat, ma már a régiségtárban pihennek; mint antiquitásokat, a mult fejlődési fokának kifejezőit keresik fel a régiség buvárok. A mit ma materialismusnak, empirismusnak, rationalismusnak neveznek, az nem rendszer, legfőlebb az érzéki ember subjektív elfajulása, momentán cselekvési principiuma, fajtalanságának igazolása, aszfalt-bölcsekedés. Az érzékiség, erkölcstelenség, vallástalanság, lopás, gyilkosság, prostitutio s más nevek alatt ismeretes társadalmi és egyéni tünemények tarka vegyületben foglalkoztatják a theologusokat, moralistákat, politikusokat, sociologusokat: de vajjon megtalálták-e e betegségek gyógyszerét, még kevésbé eredetét, lényegét az által, ha elismerik, igénybe veszik, maguk is használják ugyan a természettudományok, felfedezések sok oldalu gyakorlati eredményeit: az általunk használt tudományos módszert azonban perhorreskálják? Vajjon használnak-e valamit azzal, ha anathemát kiáltanak például a biológiára azért, mert nem ismeri el a szervezetben a test és lélek, az anyag és erő külön önálló, objektív létezését, hogy nem ezeknek lényegével foglalkozik? Vajjon segítnek-e valamit azzal, ha velünk született eszmékről, kategoriákról, természetfeletti igazságokról, végcélról, stb. stb. dissertálnak? Mit érnek azzal, ha a vallásosságot, erkölcsiséget az a priori létező, objektív realitással bíró, a szervezettől különböző, szervező hatalommal bíró léleknek, életerőnek megmentésével akarják helyre állítani? Mi köze a vallásnak, erkölcsiségnek azzal, hogy a gondolatok, eszmék, érzelmek, fogalmak az agy funkciói-e, vagy a léleké, avagy talán éppen egy túlvilágból szállottak alá? Vagy talán azon bosszankodnak, hogy a positivismus ezt a

sikertelen munkát számba sem veszi, hanem nyugodtan, erős bizalommal halad a maga útján azon biztos reményben, hogy a társadalmat, az erkölcsiséget, vallásosságot a törvény, a jog és igazság, mint jelszavak előtérbeállításával emberi, nem pedig túlvilági alapon akarja regenerálni? Bár miként álljon a dolog, mint megmáshíthatatlan tényt kell elfogadnunk, hogy ma a positivismus az uralkodó tudományos rendszer, egészen egyéb, mint a megelőzői voltak. Ez uralja az etikát, esztétikát, sociológiát, behatolt a theologia birodalmába is. Itt is, ott is, mindenütt rombol; de másfelől biztosan alapoz, épít; egyiktől, mint a másiktól megtagadta az „a prioristikus“ méltóságot s felruházta az „a posterioristikus“ erővel, igazsággal, törvényességgel.

Itt lépik előtérbe valláserkölcsei téren a mi »predestinatio« dogmánk. Ezt a régiek így formálták: »az isten szabad tetszése szerint választotta ki az egyik embert az idvességre, másikat a kárhozatra.« Első tekintetre borzasztó, minden szabad elhatározást, erkölcsiséget, tulajdonítást kizáró, a bűnt és erényt, a jutalmat és büntetést egy kategóriába sorozó tantétel ez. Nem is késték ellenfeleink ezt felhasználni, szemünkre vetni, hogy e világnézet vagy a poshadt quietismus, vagy az erkölcstelenség. A mi theologusaink az isteni kegyelem felvételével igyekeztek annak borzasztó ridegségét paralellizálni; helyesen igazítáútra s nyugtat meg a positivismus, nem theologiai állásponton ugyan hanem a maga szempontjából; a theologiai álláspont felállítását egészen a theológiára bízván. Kérdjük tehát, mi a predestinatio alap gondolata? Felelet: istennek örök és változhatatlan akaratja; az az isteni akarat a valláserkölcsei téren, az az állandó és változhatatlan viszony isten és ember között, melyhez emberi beavatkozás hozzá nem férhet, emberi ügyesség azt ellen nem őrizheti, végzetesség az, melyet el kell fogadnunk: valláserkölcsei törvény az, melyet minden keresztyén és nem keresztyén, ha vallásról beszél, el kell hogy fogadjon.

Mi a törvény a positivismus álláspontján? Felelet: „változatlan viszony — mondja Lewes — két külön tünemény között, a melynek értelmében ezek egyike függ a másiktól. A viszony változatlan lévén, a változás csakis a tünemények belterjességében vagy irányában lehetséges. Itt tehát a természet két külön jelenésével állunk szemközt: az egyikhez az emberi beavatkozás hozzá nem férhet, az emberi ügyesség azt ellen nem őrizheti, végzetesség az, melyet el kell fogadnunk; a másikkhoz az emberi beavatkozás igen is hozzá férhet, ebben oly módosulékonyosság van, mely bennünket a végzetességnek egy reánk nézve jótékony és hasznos hatalommá változtatására képesít. A természet törvényei változhatatlanok: de épen azért módosíthatók a belőlök eredő tünemények annyiban, hogy irányait céljainkhoz alkalmaztathatjuk. Nem teremthetjük, sem el nem enyészthetjük az anyagnak legkisebb részecskéjét, vagy az erőnek egyetlen mozzanatát is: de igen is elrendezhetjük az anyagot úgy, hogy az erő szolgánkává legyen. Éppen a törvények változhatatlansága teszi ugyan e törvények eredményeit módosíthatókká. Minthogy a folyamat megingathatatlan, azért lehet azt pontosan megmérni, pontosan előrelátni, pontosan irányozni. A tünemények csak az elemi törvények kom-

binációi. Minthogy minden egyes törvény minden körülmény között megóvja értékét és soha egy hajszálnyira sem változik, azért pontosan tudjuk mily értéke lesz, ha más törvényekkel kombináljuk.«

Ezeket a mély jelentőségű szavakat annak feltűntetése végett idézem, hogy a természettudományok épp a fátumszerűhez — az egymástól függő külön tünemények közötti változhatatlan viszonyhoz vannak láncolva: mint a keresztyén világnézet, keresztyén morál isten akaratjához; valamint azt éppen a megbolygathatatlan fátumszerűség képesíti a felfedezések végetlen produkálására: úgy a valláserkölcsei is csak úgy vezethető, fejleszthető helyes irányban, ha az szilárd alapon — isten akaratján épül fel. A positivist »törvénye«, a theologus »isten akaratja« — összetalálkoznak, békességben megférnek egymás mellett, kezdet fogva működnek a társadalom fejlesztésén, a nélkül, hogy az emberek nagy tömege arról tudomást venne, vagy bár hajlandó lenne azt figyelmére méltatni, jól lehet a positivist »törvénye« és a kálvinista »isten akaratja« — egyformán viszonyt fejeznek ki — egyik, mint a másik a »predestinatio« ban talál megnyugvást — természetesen más szavakkal fejezve ki az egynemű tanfogalmat. Ez azonban a dolgon semmit sem változtat; a mi változás, módosulás történik, az csak mi bennünk, saját öntudatunk módosulásában történhetik, csak a kifejezésben térünk el egymástól.

A Schleiermacher-féle modern theologia gerincoszlopa éppen a „függési viszony.“ Szerinte a vallás „az isten és ember közötti függési viszony érzete. A tévedés abban áll, — legalább úgy gondolom — hogy a függési viszonyt egynek veszik egy társadalmi, illetve egy subjektív jellegű tüneménnyel, az érzelmmel, a mely változik, módosul, emberi befolyásnak, irányításnak van alája vetve, holott a függési viszony változhatatlan. A számtanban például a szorzó és szorzandó közötti viszony mindig ugyanaz, bármily nagyságu mennyiségekkel foglalkozzunk, bármily különböző eredményre jutunk: éppen úgy theologiai szempontból az isten és az ember, az isten és kiterjesztett erősség közötti függési viszony mindig ugyanaz, bármily fokán álljon az emberiség a műveltségnek, bármily fogalma legyen istenről, az emberről s a külvilágról; a vallás, valláserkölcsei lehetnek tartalmilag a legkülönbözőbbek, egymásnak ellentmondók, úgy mint azt az emberi szükséglet, műveltség hozza magával: de az isten akaratja, mint törvény, örök és változhatatlan. Ezt az igazságot érezték a reformátorok is, e körül forogtak a nagy vallástani viták: de világosan kifejezni nem tudták, erre mi sem vagyunk képesek. Legjobban megfejtette a paraszt észjárás, mely a halálra ítélt gonosztevőnek azon mentegetődzésére, hogy őt isten predestinálta a gyilkolásra, isten akaratából rabolt, így felel: nó barátom, arra is az isten predestinált, hogy az akasztófán száradj, isten akaratjából vetik a hurkot a nyakadba — nyugodj meg ezen, mert ezt meg nem változtathatod sem te, sem más, ha egyszer isten úgy akarta.

Ha ezt így elfogadjuk, jajgatnak sokan, megszűnik az erény, az erkölcs, a hit, a remény és szeretet, zabolátlanul tombolnak, rombolnak a bűn, az önzés, fajtalanság és a gonoszságnak minden hatalmasságai, megszűnik a tulajdonítás, a jutalom és büntetés jelen-

tősége, mert minden isten akaratja szerint történik. Szomorú kilátások — keseregnek sokan. Koránt sem; sőt éppen az isteni akaratnak, mint változhatatlan törvénynek, a kálvinizmus absoluta predestinatiojának a tudományos módszer által is igazolt egyetemessége adhat határozott erkölcsi tartalmat és irányt a cselekedeteknek, csak ez teszi lehetségessé az erkölcsi felelősséget. Van ugyanis egy változhatatlan erkölcsi törvény, istennek absolut akaratja, mely két egymástól függő cselekedetnek állandó viszonyát biztosítja. Ha már biztosak vagyunk abban, hogy ez a viszony változhatatlan, akkor éppen ennek segítségével a mi gondolataink, érzelmeink, cselekedeteink hozzáférhetők, kipuhíthatók, vezethetők, irányíthatók lesznek, üdvösséget vagy kárhozatot eredményezhetnek. Lehet különböző a hit tartalmilag, lehet változó a függés érzete, de az annak alapjául szolgáló viszony állandó; a mi változó, az a hit és függés érzetének belterjessége, iránya, cselekedeti nyilatkozata. Ezek alája vannak vetve az emberi szabályozásnak, vezetésnek s határtalan tért engednek a liberum arbitriumnak. A servum arbitrium annak elismerése és kifejezése theologiai nyelven, hogy az Isten, a kiterjesztett erősség és az ember között állandó, változhatatlan viszony van, melyet ember meg nem változtathat, nem módosíthat, a mihez semmi beleszólása nincs. A liberum arbitrium azt fejezi ki, hogy az ezen örök és változhatatlan viszony szerint alakuló tüneményeket, eseményeket — legyenek azok fizikaiak vagy erkölcsiak, az ember céljának megfelelőleg módosíthatja, vezetheti, irányíthatja. Ezt az irányítást éppen az teszi lehetővé, módosíthatóvá, éppen azért beszélhetünk bűnbánatról, megtérésről, erényről, erkölcseről, mert van egy állandó törvény, isten akaratja, mely ama tüneményekben tárja fel magát az által, hogy az ok és okozati viszony mindig változhatatlan. Természetes, hogy az ezen alapra helyezkedő theologus soha sem kutatja, mi az isten akaratja, a mit soha ki nem fürkészhethet, hanem azt vizsgálja, tanulmányozza, hogy az ok és okozati viszony miként tárja fel magát eredményeiben mint erkölcsi törvény a különböző cselekedetek egymásmellettiségében, egymásutánjában s következményeikben, melyek igen is alája vannak vetve a tapasztalatnak.

Ebből következik, hogy azok az erkölcsi törvények, melyekről oly sokat beszélnek, tanítanak, tudományos rendszerbe vannak foglalva nem valamely természetfeletti világból alapított vagy velünk született igazságok, hanem — mintegy az emberiség sok-sok ezer éves tapasztalatainak nemzedékről nemzedékre átszálló, nemzedékről nemzedékre bővülő, változó eredményei. Bizonyosága ennek az, hogy a különböző koroknak, különböző állású és miveltégű embereknek vallása, erkölcsé nagyon is különböző s mindig megfelel időszere szükségleteiknek. Így van ez a mi korunkban is. A pozitivizmus beszél szükséges igazságokról, — jobban mondva igazolt igazságokról, a theologia természetfeletti igazságokról, melyek tapasztalaton kívül esnek. A különbség az, hogy a theologia ezeket velünk született, vagy kijelentett igazságoknak veszi, melyek nem esnek tapasztalat alá; a pozitivizmus tapasztalati tényekből levont általánosításoknak mondja azokat, melyek általános érvényt a tapasztalati tünemények iga-

zó bizonyoságtétele után nyernek. Az eltérés alapja világos — származik a tapasztalat félreértésén. Ha korunk jelszavát — a törvény, jog, igazságot helyesen akarjuk érteni — nem térhetünk ki az erkölcsi igazság elől sem. Erről talán egy következő cikkben.

Horváth István,
bükkösi ev. ref. pap.

Lapszemle.

„*Hangos trombita*“. A fenti címen a *Debreceni Protestáns Lap* f. évi 16 száma vezércikkét közöl Eröss Lajos, lelkész és theol. tanár tollából. A cikket írója atyafiságos szeretettel ajánlja a debreceni s az összes magyarországi reform. egyházak érdemes presbyteriumainak nagybecsű figyelmébe.

A cikk igen érdekesen és áttekinthetőleg tárgyalja az ultramontanizmus rekatholizáló törekvését, a mely törekvés kifejezésre talált a katolikus újságírók márc. 28-án tartott *kongresszusán* is, a melyről az Alkotmány így ír: *A közeli veszély érzete adta meg ma az összegyűlt katolikus tollforgatóknak a tömörülésre való kedvet, s a munkára való lelkesedést. A katolikus öntudat tenséges megnyilatkozása e nap legkiválóbb eredménye. Adja Isten, hogy a ma feltámadt katolikus öntudat sópörje el újtájból örök ellenségeit.* A cikk tovább így folytatja: Mi — az „örök ellenség“ meghallottuk a riadót.

Ott füstölögnek már a kanócok, melyek a hazát lángba boríthatják, s megvan a végzetes előkészület arra, hogy megkezdődjék az élethalálharc a klerikális ultramontanizmus, s a protestantizmus között, mely a katolikus öntudatnak örök ellensége.

Erre volt tehát jó „a katolikus újságírók“ országos kongresszusa, s erre a szükséges munkára ajánlják fel támogatásukat: Vaszary hercegprímás, Schlauch Lőrinc, nagyváradi biboros püspök, Mihályi Viktor a balázsfalvi magyargyűlölő érzelmeiről hirhedt gör. kath. érsek, Ivankovits, Fircák, Bende, Samassa, Majláth, Fehér Ipoly, pannonhalmi apát, Szmrecsányi Pál, Szabót János. báró Hórnig Károly, kik uni-sono sürgönyileg üdvözölték a kongresszust, s munkájára Isten áldását kérték.

...Tehát hogy is állunk csak? — Így folytatja tovább a cikk. — Mi protestánsok fenyegetjük Magyarországon a katholicizmust?

Mi, kik türelmetlenségünk és tisztességerzetünk-ből kifolyólag az egyházpolitikai törvények életbe lépte óta úgy szólva védtelenül ki vagyunk szolgáltatva a klerikális ultramontanizmus kielégíthetetlen falánkságának?

Mi, a szegények, a koldusok, kiknek összes vagyonunk nem ér fel azokkal az adókkal, melyeket a klérus azon óriási javadalmak után fizet, melyeket az Isten kegyelméből, meg az államhatalom jóvoltából ma is élvez, s a melyeken oláh, szerb, ruthén főpapok rendre részesülhetnek, s részesülnek is... éppen csak mi protestánsok nem? Mi fenyegetjük Magyarországon a katholicizmust, kiknek püspöki statusunk ma is csak *képvisele* van a felső házban?

Mi, kik alig vagyunk 3 millió a 8 millió katholicussal szemben?

De hát ne folytassuk. Ostoba tréfa, mi azon alkalomból kelt szárnyra, hogy akadt Magyarországon végrevalahára egy politikai lap (a Magyar Szó), a mely rendes rovatot merészelkedik vezetni még a protestans ügyekről is!!

De azzal is vessünk számot, hogy a védekezés elől kitérni nem lehet. Számolnunk kell azzal, hogy megvagyunk támadva. Ne felejtsük, hogy arról van szó, hogy nálunk az ultramontanizmus régóta titkon és gondosan elhelyezett aknáit felrobbantotta, az alattomos hajsztát nyílt támadással cserélte fel, s bármint fájjon is lelkünknek e szót kimondani, ma már nyakig benne vagyunk Magyarországon a kulturhareban. Nekünk pedig kötelességeink vannak hitünkkel, vallásunkkal, szemben is. Ugyanazért legelső dolgunk legyen a presbyteriumokat, s ezek útján hiveinket a veszedelem felől felvilágosítani, előttük a szomorú valót nyíltan feltárni.

Hadd menjen át szívökbe, lelkökbe a tudat, hogy hiába minden békességre törekvés, a régi hazugság ismét felemelte fejét, s ki van mondva, *hogy Magyarországot rekatholizálni kell.*

Miénk csak a védekezés. Van erre is mód, csak meg kell keresni.

Bő kivonathan közöltük a cikket, melynek tartalmára és a tartalomnak megvalósítására felhívjuk lelkészársaink és egyházközségeink örökös figyelmét.

* * *

h.

A vallásháború ellen. A Magyar Hírlap husvétii számában protestáns vezérférfiak nyilatkoznak a következő címen:

Protestáns vezérférfiak nyilatkozatai a vallásháború ellen.

Az említett nyilatkozatok tartalma.

Kún Bertalan nem tud prot. politikai pártról, erre ok sincs. Az egyházpoltikai törvények revízióját ellenzi. Szerinte hiba a 68. 53. tc eltörlése. Miskolcon is több panasz van, hogy az állami anyakönyvvezetők r. kath. érdekek szolgálatában állanak.

Antal Gábor szerint nincs ok arra, hogy a protestánsok politikailag szervezkedjenek. Nincs is szükség reá. De veszedelmes is volna. *Mert protestáns érdekek csak szabadelvű kath.-kal védhetők meg.* Széll Kálmánt liberális embernek tartja. (Mi nem látunk benne igazi szabadelvűséget. Szerkesztő.) Az állami anyakönyvvezetőknél nem tapasztal r. kath. propagandát; de természetes, hogy róm. kath. hitű állami anyakönyvvezető saját hitéhez húz. (Az állami anyakönyvvezetőknél van visszaélés. Ezt a kormánynak meg kell akadályoznia, hogy az anyakönyvvezetők tartásuk meg a törvényt, s egyik felekezethez érdekét ne tolják előre a másik rovására. Szerkesztő.)

Roszsabb a helyzet, mint volt 1895. előtt. Rívisió nem kell.

Pap Károly szerint veszedelem van. Mert a jezsuiták erősen dolgoznak. A prot. néppárt híre mesebeszéd. Az 1894. 31. 33. s a többi egyh. politikai törvények mellett meg kell maradni, *de el kell törölni a reversálisokat.* Ne legyen egyáltalában reversális. (Mi is azt tartjuk, hogy egyáltalában ne legyen reversális, hanem legyen általában a 68. törvény. Szerk.)

Haypál Benő azt mondja, hogy van prot. aggodalom még Tisza Kálmánál is. Zsilinszky meg éppen azt

mondja, hogy veszedelem van. Az erdélyi püspök címnél Wlassics eljárása nem érthető.

A kormány iránt bizodalunk lehet. (A kormány vezetője iránt legyünk óvatosak. Szerk.)

Fábinyi Teofil így nyilatkozik: nem nyilatkozom, mert nyilatkozattal a keletkező felekezeti polemival előmozdítom a néppárt céljait.

Győri Eleknek nincs tudomása prot. politikai pártalakulásról. Nem tapasztalt semmi jelenséget, a mely a kormány ellen szólana, mert az aggodalmak régi keletiek.

Bachat Dániel azt látja, hogy a kath. proganda működése erős.

Scholtz Gusztáv konkrét adatokkal is szolgálhat, hogy budapesti anyakönyvvezetők a kath. érdekeket szolgálják.

Egy ágost. hitvall. nyilatkozata szerint nagyra tartja a protestánsok veszteségét, de nem tudja mérlegelni, régi adatok hiányában. A reverzális hajsza a propaganda fidei munkájának és pénzének eredménye.

Egy protestáns lelkész egyenesen rámutatott, hogy a budapesti anyakönyvvezetők r. kath. hittérítők, kik sértegetik a protestáns vallásukat. (Vajjon van-e itt tiszta szabadelvűségről szó, a mely mellett mi protestánsok küzdöttünk, s a tiszta szabadelvű államot erősítettük? Szerk.)

As oláhnyelvű katolikus egyház pusztítása a magyarságban. A Magyar Szó 70. száma közli, hogy az oláh nyelvű Unirea nagyon örvend, hogy a pápa nem engedi a gör. kath. magyaroknak a magyar liturgikus nyelvet. Szabó Jenő, a magyar főrendiház tagja, s a római zarándoklat egyik vezetője, ezzel szemben valótlanul mondja az Unirea állítását. Egyszer mind arra a megdöbbentő pusztításra is rámutat, a mit az oláhság és annak főpapsága a kath. oláh egyház segélyével Magyarországon végbevitt.

Első sorban Pável Mihályról, a nagyváradi püspökről szól, ki a magyar államjövöltából 139000 hold földnek százezer forintot meghaladó évi jövedelemmel bír, tagja a főrendi háznak. Ez az úr a következő rendeletet adta ki:

Azokban a parokhiákban (értsd magyarnyelvű gör. kath. községek), melyekben a nép még nem beszélne a saját egyházi nyelvét (t. i. az oláhot), az iskolákban az oktatás, az írás, a szent imádságok, az egyházi énekek, az elemi hitoktatás a tanulóknak, a szent gyónás és áldozás szentségeiben való előkészüléshez szükséges bevezetése, mégis *az egyház nyelvén, román nyelven* eszközöltessék, mert a hol ez figyelmen kívül hagyatik, egyházunk maga és őseink vallásos és *szertartásos nyelve ásatik alá* "

Ez a rendelet méltó párja annak, melyet Pável elődje adott ki a hatvanas években. Melynek aztán az lett az eredménye, hogy most Makón ezeröttszáz ember vallja magát oláhnak, míg a 60-as években alig volt 50.

— Egész tömege a magyarságnak olvadt bele az oláhságba, az oláh katolikus egyház segélyével és az oláh papság szívós és kitartó munkálkodása folytán.

Bedő, Székelytelek, Hajó, Kordó, Kerülő, Felménes, Kresstonánás, Sastelek, Teje, Füregy, Drág-Csíke,

Mocsár, Szombatság, Kis-Bárod, Nagy-Bárod, Gyires, Erkenér, Borhid, Hagymádfalva, Pályod, Pete tősgyökeres magyar községek voltak, ma már teljesen eloláhosodtak. Ezt pedig köszönheti a magyar állam az oláh misének, az oláh iskoláknak.

Hallatlan mértékű az eloláhosodás Bihar, Arad, Csongrád, Csanád, Békés, Szabolcs és Szathmár vármegyékben.

A teljes eloláhosodás útján vannak: Nagy-Szántó, Sályi, Csanátos, Fegyvernek, Beél, Kistótfalu, Kővágh, Kész, Monos, Petri, Fenes, Ossi, Réov, Bodszeg. Sajtény, Szenlák, Apatelek, Kerülő, Gurba, Simánd, Vi-

lágos, Pocsaj, Nyir-Acsád, Szamos-Dob és Pátyod. Ezek Pável Mihály idejében oláhosodtak el, mert a gör. kath. egyházi nyelv az oláh, a melyet Róma 1705-ben a gyulafehérvári jézsuiták, Kolonits érsek és a bécsi udvar közbenjárására az áttérő oláhságnak kedvezményül adott.

Hát a magyar nyelvet miért nem engedi róma liturgikus nyelnek a magyar gör. katolikusnak?

Ennek a magyar kivánságnak a megvalósításáért miért nem lép fel az a *hazafias hercegprímás és hazafias* papsága?
—h.

TÁRGA.

A maroskőri ev. ref. esperesség régi Matriculaja.

A maroskőri ev. ref. esperesség levéltára a XVII. század elejétől fogva tartalmaz adatokat, s ugyan e századból való a levéltár legértékesebb darabja. Egy nagy könyv ez, a melyet oda vettek a levelek közé.¹ Annyi határozat, különböző oklevél és adományfeljegyzés van benne, hogy fiók-levéltárnak nevezhetnők.

A könyv a XVI. század végétől a XIX. század első feléig szolgált a papi és mesteri javadalmak, az adományok, vallatások és végzések, s az ingó és ingatlan vagyon összeírásának jegyzőkönyvéül. Legelőbb 1579-ből — a Göcsi Máté püspök visitatioja alkalmából — találunk benne feljegyzéseket, s a XVI sz.-ba visszanyúló megemlékezések mindössze hét falunál vannak.² Annál bővebbek azonban a XVII. századból, melynek rögtön az elején kezdődnek. Így Karácsonyfalván 1602-ben, Maros-Szt.-Királyon 1605-ben, Vajában és Kis-Görgényben 1608-ban jár, vallat és jegyez a visitatio. A reformációt azonban mindezekben már előbb keresztül vitték; bár közvetlen arról a könyvben semmi sincs, s az avval összekapcsolható tényekről is csupán Kis-Görgényről találunk egy-két sort. Lőrincfalva, Nyárádtő és Káposztás-Szt.-Miklós 1612-ben reformátusok, s a század első felében már csaknem minden egyházközségben jártak a visitatiók. A nagy könyvnek tekintélyes része áll az ily vizsgálatok feljegyzéseiből, de mielőtt ezekre térnénk, lássunk még egyetmást előbből.

Maga a könyv ötszáz oldalas nagy nyolcadrét kötet. Feljegyzéseinek zömét 1687-ben másolták bele, a mint címlapja elárulja egy régebbi eredeti után.³ Legelső oldalán a jegyzők, s a következők az assessorok magyar nyelvű eskümintája áll, melyekre egy egész levélen a superintendensek névsora következik Alesius Dénestől (1540) Soós Ferencig, s utána más kéz más tollal és tintával Marosvásárhelyi István és

Az érdekes könyvet már régebben *Koncz József* marosvásárhelyi tanár szíveségéből volt alkalmunk tanulmányozni.

² A püspök Várfalvi Antallal a berekeresztúri pappal jár a Bekecs alatt, Bere-Keresztúron és négy filiájában. Megfordul Selyében s járhatott a szomszéd Magyaróson is, de innen már csak 1590-ből találjuk az első feljegyzést.

³ A címlap a 27. oldalon van.

Bonyhai Györgyöt is beírta. Mindenikről megemlítik, hogy honnan vitték a püspökségre. Az ez után sorakozó lapot a maroskőri esperesek névsora tölti be,¹ s ugyanez a 9. oldalon latinul ismétlődik, míg a 8-adikat a nagy-enyedi 1664-iki zsinat² egyik határozata foglalja el. A 10. üres, a reá következőn az esperességi jegyzők és assessorok nevei jönnek (1710-ből), a 13-on a papok névsora van s utánok a 16—26-ig csak üres lapokat látunk. Végül a 27-re irták a latin címet,³ a melyből ki derül, hogy a könyvet Fogarasi V. Mihály esperessége s Zágoni István jegyzősége alatt *Bölöni Zsigmond* berekeresztúri pap újította meg 1687-ben. Tehát mindaz, a mit ő irt be 1687-nél korábbi. Ilyenek a minden falunál előforduló papi és mesteri „bérek” is, melyeknél évszám nincs ugyan, de miután mindeütt a legelső helyen állanak: valószínűleg a legrégebbi feljegyzések.

A *pap fizetése* egy egy háztól első sorban mindenütt 2-3 kalangya búza és zab, egy két szekér fa, melyet csaknem mindig be is hordanak, s pár dénár garaspénz. Néhol szántanak is a számára. Külön kap az esketésért és a temetésért, valamint a keresztelésért. Ez utóbbiért a díj mindenütt egy tyúk s egy kenyér. Az ökrötlen emberek a gabonát nem kalangyában, hanem vékájával adják, s annyi vékával adnak, a hány kalangyát az ökrösök. Nehány bortermesztő falu a papját a mustból is részesíti, míg a Bekecs-alji egyházakban gyümölcsfák pótolják a szőlő helyét. Néhol a fák az egyház tulajdonai, csak a ter-

Göcsi Mátétól (1576) Felfalusi Józsefig (1711) ki a sorban 12-ik egy kéz jegyezte be neveiket, míg azon túl Muzsna Józsefig (1829), a 23-ikig úgy látszik, hogy a hivatalos évek megjelölésével mindenki a saját elődjét írta be.

² Junius 22 és következő napjain tartották.

³ Egész terjedelemben a kö., etkező:

MATRICULA
Eccliarum Reformatarum
Sede Siculicali Maros dispersarum
Benovata
Tempore Senioris earundem
Reverendi Domini
Michaelis V. Fogarasi
Et Reverendi Domini
Stephani Zagoni
Jurati notarii
Per
Sigismundu(m) Bölöni
Ecclesiae Bere Kereszturicusia p. t. Pastorem
ANNO CHRISTI
MDCLXXXVII.

més a papé s a mesteré. Másutt a termés az az egyházat illeti.¹

A mester fizetése mindenütt kevesebb. Egy-két kalangya gabonát s minden egyebet is ezzel arányban kap. A pap garas pénzéből, s az özvegyektől sok helyen fizetett 2–3 sing vászonból harmadrész illeti. Több helyen a harangozásért is jár neki egy-egy kenyér, s a Bekecs-alji falukban részesül a gyümölcsfák terméséből, aztán neki is, — mint a papnak — vannak az egyháztól szántó földjei, rétjei és erdői. De ezekért tanít, énekel és sok helyt harangoz is, s az özvegy asszonyok és „nőtlen ifjú legények, kik apjukkal laknak“ úgy neki, mint a papnak csak félbért fizetnek. Épen így kevesebbet adnak azok az emberek a kik egyes falukban cséppel keresik meg a kenyérüket. Somosdon azonban még a koldusok is fizetnek.

(Folytatása következik.)

Különfélék rovata.

Az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság ülése. A Lónyai-utcai ev. ref. főgimnázium disztermében ápril 20—21 én tartotta meg gyűlését az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság Antal Gábor ev. ref. püspök s Dóczy Imre tiszántuli ev. ref. egyházkerületi gimnáziumi főigazgató elnöklésével. Jelen voltak: dr. Bartók György püspök, Czike Lajos, Szekeres Mihály, Radácsy György, dr. Ballagi Géza, dr. Baczony Lajos, Petri Elek, Buza József, Váró Ferenc, Molnár Sándor, György Endre

Antal Gábor püspök üdvözölte a jelenlevőket, kiemelve a bizottság működésének nagy fontosságát. Hivatva van e bizottság irányítani a protestáns s közvetve a hazai tanügyet.

Váró Ferenc előadó bemutatta már előzőleg nyomtatásban is megjelent véleményét a gimnáziumi tanterv ügyében beérkezett munkálatokról és javaslatokról.

Ezen előadó javaslatot egy szűkebbkörű szakbizottsághoz utalták, mely e tekintetben a jövő gyűlésen terjeszti elő jelentését.

Ugyanezen előadó ismertette aztán a ref. gimnáziumok 1898—99. évi vagyoni kimutatását. Ezen kimutatás szerint a ref. gimnáziumok s főiskolák összes vagyona közel 15 millió forint. Némely adatok hiányos és bizonytalan volta mellett is megállapítható, hogy intézeteinknél anyagi tekintetben örvendetes haladás és emelkedés tapasztalható.

Az előadó javaslata alapján a bizottság megbizta őt, hogy az intézetek vagyoni adatai a jövőben kifogástalan egyértelműséggel állapíttassanak meg. e célból szerkeszsen a miniszteri statisztikai ív rovatainak megtartásával oly gyűjtő ívet, melynek részletrovatai intézeteink különleges viszonyait találóbban feltűntessék s kimerítsék.

Elhatározta a bizottság, hogy kérni fogja fenti javaslatának helybenhagyását a főtiszt. Conventtől; ugyszintén kérni fogja jelentési adatainak az érdekelt számadó és ellenőrző közegeknek és hatóságoknak figyelmébe ajánlását; végül a sárospataki főiskola tanári fizetéséi tárgyában az igazgatótanácsnak a rendezésre való felszólítását.

Az ülést 1 órakor szakították félbe. 21. én délelőtt 9 órakor folytatta tovább a bizottság ülésezését Antal Gábor dunántuli ev. ref. egyházkerületi püspök elnöklése mellett.

¹ Legtöbb az almafa. Van körte ara, mosolygó, zöld, gesegi, fekete édes, páris és paniti édes; a körték közt pedig leggyakrabban az álló és piros, de van Szent Bertalan körtvélye és Makariás körtvély s mindezek legtöbbszörre még 1579-ből való elnevezések.

A bizottság az előadói vélemények előterjesztése után több fontos ügyben hozott határozatot.

A marosvásárhelyi ev. ref. főgimnáziumnak a kormánytól nyereendő 15.000 forintnyi államsegély ügyében, több hiány s nem megfelelő adat pótlása végett visszaküldi az iratokat. A menyiben a pótlás megtörténik, az ügyet a konvent utján pártolólag terjeszti fel.

A karcagi és kisujszállási ev. ref. főgimnáziumok 16—16 ezer forintnyi rendes segély ügyében kifogásolja a bizottság a tiszántuli ev. ref. egyházkerület által felterjesztett szerződés azon pontozatát, melyben a kultuszminiszterium azon kikötést teszi, hogy azon vallásánárook, kiknek középiskolai oklevelük nincsen, igazgatókká nem választhatók. Ezen kikötésnek — melylyel most találkozunk legelőször — elhagyása után járul csak a bizottság a végleges megkötéshez.

A szászvárosi ev. ref. főgimnázium 16000 frntnyi államsegélye tárgyában, a kultuszminiszteriummal kötött szerződés megerősítését pártolólag terjeszti fel a bizottság a konventhez.

A tiszáninneni ev. ref. egyházkerület azon kérélmé, hogy a reformáció emlékűnépét — október 31-ét — a konvent a hazai összes ref. középiskolák ünnepéül jelentse ki — határozatul leendő kimondás végett ajánlólag terjeszti fel.

A pápai főgimnáziumban használt tankönyvek jegyzékét — pár észrevétellel elfogadhatónak vélemeztek.

Az ev. ref. tanítók országos egyesületének az énektanításra, kántortanítói javadalmak megosztására, a 15 kros nyugdíjadó eltörlésére, az osztott népiskola tantervére vonatkozó véleménye és a szükséges intézkedések megtételét kérelmező felirata került aztán tárgyalás alá.

Az énektanításra vonatkozólag már a tavalyi konvent megnyugtató határozatokat hozott. A tovább fejlesztést szorgalmasan folytatják az illetékes körök, tehát ez a része a kérvénynek tárgytalan. A kántortanítói javadalmakat illetőleg, tekintettel az egyetemes konvent tavalyi ülés jegyzőkönyvének 44. pontjára, újabb lépések megtételét nem tartja célhoz vezetőnek a bizottság. Ezen megjegyzésekkel terjesztik fel a javaslatot a konventhez.

Az egyetemes tanügyi bizottság népoktatási szakreferensének ügykörét illetőleg az eddigi szabályzat meghagyását javasolja annak hozzátételével, hogy a referens a polgári és felsőbb leányiskolák szellemi és anyagi állapotáról, az ezzel kapcsolatban levő ügyekről időnkint jelentést tegyen.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató tanácsának azon kérését, melylyel azon felekezeti iskolákban, hol V és VI évfolyam, valamint 13—15 éves gyermekek számára az iskolázás hiányzik és ezen hiány orvoslása iránt kérnek intézkedést, pártolólag terjeszszze föl — vita nélkül fogadta el a bizottság.

Az elemi iskolai tanító-képzés szabályzata tárgyalását illetőleg a bizottság helyesnek találná megvárni, míg a kultuszminiszterium életbe lépteti az állami intézetekben az új tantervet — s akkor a tett tapasztalatok alapján lehetne ezt eszközölni. A tanító-képzők tanárai eszközölhetik a tanulmányozást majd. Ily értelemmel történik a konventhez felterjesztés.

A határozatok meghozatala után fél két órakor ért véget az ülés, Antal Gábor, elnök éltetése mellett.

Konfirmációi emléklapok. Lapunk mellékletére, a konfirmációi lapokra, tisztelettel hívjuk fel a figyelmet.

A vallásos élet- és együvértartozás érdekében tisztelettel kérjük tiszteletes lelkész aait e lapok pártolására. Mert e lapok összefüggő tartalma az alkalomnak épen megfelelő, építő hatású és kedves emlék.

Egy lap ára 4 fillér. Megrendelhető Gombos Ferenc Lyceum-könyvnyomdájában Kolozsvárt.

„**Protestans néppárt**“ cím alatt lapunk 16. számában tett megjegyzéseinket az „*Ujság*“ át vette.

Nincs kifogásunk, sőt örvendünk; hadd terjedjenek az igazságok. Azonban megjegyezzük, hogy fölösleges oly túlságba vinni a discretiot, mely hasonló esetekben lapunk egyszerű megnevezését is kizárja.

Tudomásul. A végrendelet értelmében van szerencsém az érdekeltek tudomására hozni, hogy a sz. udvarhelyi ev. ref. collegium kezelése alatt lévő *Gidófalvi Gábor*-féle alapítvány tőkéje 1899. folyamán kamattőkésítésből 1220 frt 83 krral gyarapodván, az alapítvány cselekvő állása 1899. dec. 31-én a megvizsgált számadások szerint 23.902 frt és 39 kr Sz. Udvarhely, 1900. április 21-én *Gönci Lajos* igazgató.

Református Ifjusági Egyesület. Örömmel adjuk hírül, hogy a kolozsvári reform. theol. fakultás ifjusága megalakította a Reform. Ifjusági Egyesületet. Az egyesületnek külső tagjai is lesznek. A kibocsátott íveken már is szép számmal jelentkeztek *külső* tagok az *ifjuság* köréből.

Májusban már megkezdí működését az egyesület.

Eljen, virágozzék! Legyen ez az egyesület is a világ világossága! Legyen a tiszta evangelium terjesztésének hatalmas eszköze.

—h.

A zilahi ev. ref. collegium előjárósága és tanárkara által 1900 április 29-dik napján kettős emlékünnepele tartatik. Az unnepele sorrendje. I. Délelött 11 óraker a collegium tornacsarnokában *dr. Gyarmathi Sámuel*, az európai híré nyelvtudós, a collegium első állandó tanári székfoglalásának emlékére a százasod évforduló alkalmából. 1. a Hymnust énekle az ifjusági énekkar; 2. emlékeszedet tart Both István dr., főgymn. r. tanár; 3. Huber Károly Fohászat énekle az ifj. énekkar. II. Délután 4 óraker az evang. reformátusok köztemetőjében a collegium egy másik nagyérdemű tanára, *Hiri Ferenc* sirjának emlékkövel való unnepeles megjelölésénél. 1. Mosonyi Mihály Imáját énekle az ifj. énekkar; 2. emlékeszedet mond Kincs Gyula, főgymn. igazgató; 3. a Szózatot énekle az ifj. énekkar.

Krisztus kinszenvedése mint üzleti cél. A *Magyar Néplap*, ez a buzgó kath. újság, üzleti célra használja Krisztus kinszenvedését. Eljárása a következő: A buzgóbb gyűjtőknek olyan ezüstözött, illetőleg aranyozott óraláncsal fogunk kedveskedni, melynek hét szakaszán Krisztus Urunk keserves kinszenvedése van megörökítve, vagyis az úgynevezett tizennegy stációkép látható gyönyörű kivitelben.

Kivánatra az óraláncot a ferencrendieknel — a kiknek egyedül van erre joguk — meg is áldathatjuk. Ezüstözött stációskepés óraláncot kap az, ki 5 előfizetöt gyűjt.

Aranyozottat pedig, a ki 10 előfizetöt gyűjtött a pénz beküldése mellett.

Mi ezt a dolgot a Magyar Szóból vettük át s az ő szavával mondjuk, hogy az *alattomos* konkurentiát vallási motívumokkal, egyházi áldásokkal leplezni, se nem korrekt, se nem jámbor dolog. Inkább bosszantó és visszatetsző, hogy egy újság Krisztus Urunk kinszenvedését üzleti célokra akarja kizsákmányolni és reklám cégérnek kihasználni.

h.

A n.-szebeni „Kirchl. Blätt” szerint, minthogy Ausztriában az evang. theologusok hiánya igen érezhető, ennélfogva az „Evang Bund” a hállei egyetemen osztrák evang. theologusok számára több szabad helyet alapított. E szabadhelyeket élvezők szabad lakást ingyenes asztalt sőt bizonyos mennyiségű zsebpénzt is kapnak.

Helyreigazítás. Lapunk folyó évi 15-ik számában *Gyulafehérvárt* érdeklő közleményre vonatkozólag, azon hivatalos értesítést vettük, hogy gyulafehérvári egyházközségünkben 1895. évtől kezdve az avertáltak száma 9. A hozzánk tértek száma 7. E csekély veszteséget azonban a kereszteltek tulnyomó száma elenyészteti. Az avertáltak között egyetlen egy családapa van: Naláci Ádám, ki a közelebbi időben 3 gyermekkel egész vagyontalanul jött Gyulafehérvárra Hu-

nyadmegyéből és első dolga volt a r. kath. püspöki irodában irnoki állás után nézni, a mit kapott is.

Tény az, hogy az ultramontan reakció Gyulafehérvárt is kibontotta lobogóját. Gróf Zichy Nándor és Molnár János néppárti vezéreknek gyakori látogatásai, a Bécsből és Esztergomból gyakran ellátogató jezsuiták s a közeli időben egyes kiválóbb katolikus egyének érdem rendekkel való kitüntetései: a klerikalizmus terjesztésének mind megannyi hatalmas tényezői. — *N.-Szebenből* is azt az értesítést vettük, hogy a pápista propaganda ott is dolgozik ugyan, de sikert nem mutathat föl. E helyreigazításoknak örvendünk. Azonban éber vigyázat szükséges s e tekintetben bizonyynyal sem Gyulafehérvárt, sem N. Szebenben nincs hiányosság.

Gyászrovat. A deési evang. reform. egyházmegyének gyásza van Április 15 én jobblétre szenderült Kendi-Lónán, Sepsi Szt.-Györgyi *Nagy Lajos*, a dobokai ev. ref. egyháznak 58 év óta lelkipásztora, a deési reform. egyházmegyének 25 even át főjegyzője, 18 even át rendes, 7 év óta nyugalmazott esperesse. A hosszú életpályán a megboldogult komolysággal, pontos köteleességtudással haladott. Munkaszeretettel, emberszerető természetével, áldott jó szívével lelkipásztori hivatalának élt. Egy rendíthetetlen hitű, sokat tünni tudó, s kevéssel megelégedett emberrel kevesebb van. De ő már pályáját bevégezte, s célját elérte. Temetése április 17-én d. e. 11 óraker volt a dobokai temetőben. Az egyházi végtisztességet tartották Vadas Albert választó lelkes és Jónás Bálint, borsai lelkes. Emlékesete legyen áldott, nyugodalma legyen csendes! — *Menyhárt János*, a debreczeni evang. reform. kollégium nyugalmazott theol. tanára meghalt április 18 án, 38 évi buzgó munkálkodás után; életének 77-ik évében. Nyugodjék csendesen! — *Özv. Mentovich Ferencné*: lécfalvi *Vajda Anna* élete 77 s özvegységének 21 évében N.-Enyeden f. hó 20, án elhunyt. A kiváló nő a nagyhírű Mentovich Ferencnek, előbb n.-kőrösi, majd m.-vásárhelyi tanárnak volt hitvese, 21 év óta özvegye s Mentovich Gyula törvényszéki elnöknek, Mentovich Juliának; özv. dr. Szász Bélának és Mentovich Ferenc nagykőrösi tanárnak anyja. Egyik derék fiát Mentovich Eleket csak nem rég temette el. A tisztes matrona nagyenyedi collegiumi tanár Székely Ödönnel, egyik unokája férjénél hunyta le szeméit. Áldott legyen emlékesete

Ismét a rétyi Antosok: Méltóságos rétyi Antos János úr nagy-abonyi lakos újabban megemlékesett szülőtte községe egyházáról. Mint korábbi tudósításaimban szerencsém volt jelezni, 12 éves rétyi papságnak minden évében részesültünk nagy becsű és nagy lelkű értékes adományában. Boldog emlékü felejthetetlen neje, néhai báró Radák Katával — az erős hitű báró Radák család utolsó sarjával — fel van írva nekünk: harangjainkon, márvány úrasztalon, úrasztali poharainkon, drága terítőinken, az iskolás gyermekek, a rétyi szegények és mindnyájunk szívében. Hasonlóan a mély vallásosságáról ismert báró Radák családhoz, szíve nemes sugallatát követve, az Antos család rétyi családí sírboltját is — a közvetlen mellette fekvő 2 holduál nagyobb terjedelmű igen értékes helyével együtt, — a rétyi ev. ref. Egyháznak adományozta, hogy az itt nyugvók még haló poraikban is legyenek miénk, a mi kegyeletünk tárgyai!

Néhai méltóságos rétyi Antos József úr fiai: Baroton lakó ügyvéd és birtokos méltóságos rétyi Antos József úr és Budapesten tábla bíró méltóságos Antos Károly úr édes atyjuk emlékére 2000 koronás alapítványt tettek, melynek kamatja a rétyi Antos kriptában nyugvó édes atyjuk halála évfordulóján a rétyi szegények között kiosztandó s ezen felül a megrongált tornyunk újra fedezéséhez 200 koronával járultak.

Ime az Antos család nem csak neve előtt viseli a rétyi nevet, de szívében hordja és nemes tettekben nyilatkozik meg.

Ime a mai felvilágosodott és vallástalannak nevezett korban, a hithűség és mély vallásos érzés megnyilatkozása.

A Kegyelem Istene örködjék a nemes szívű alapítók drága élete felett; jutalmuk legyen a nemes tett feletti önérték s a mi kegyeletünk!

Fogadják hálás szívből jövő köszönetét szülőtte Egyházuknak és papjának *Czepléai Jánosnak* a rétyi ref. papnak

Szerk. és kiadóhivatali üzenet.

Z. S. Erzsébetváros. Az Egyházi Értekezletre megjelenők kedvezményes vasúti jegyeire vonatkozólag lépek fognak történni. Üdvözlét.

A *bótházi* levitatánitói valamint az *aldobolyi* kántori állomások után főnnálló 4 – 4 korona tartozás beküldését kérjük. Az ilyes tartozásokat éppen mint az előfizetéseket, egyenesen hozzánk méltóztatassanak küldeni. Értesszünk pár esetben, hogy a lapunkat illető összegek nem hozzánk, de máshova küldettek. Nekünk pedig nincs időnk arra, hogy az ily tévedéseknek mi járjunk végére. Hasztalan írják aztán, hogy ide és ide küldetett a pénz; mert mi csak oda küldünk pénzt, a hol valóban tartoznak nekünk. Kérünk mindenkit, hogy a sorainkat jövőre is megszívelni sziveskedjék.

Hivatalos rész.

1487—1900.

FELHIVÁS.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelékébe tartozó testületek és azok tisztviselői s alkalmazottjaihoz.

Felmerült esetekből meggyőződve igazgatótanácsunk arról, hogy az egyházkerületi pénztárból kifizetendő összegekről kiállított nyugták nem minden esetben felelnek meg a követelményeknek, utasítottuk pénztári hivatalunkat, hogy jövőre a beérkező nyugtákat szigorú bírálat alá véve, mindazokat, melyekben akár vakarás, vagy javítás fordul elő, vagy pedig melyekből az utalványozás éve és száma hiányzik, avagy az állandó illetményekről szóló azon nyugtákat, melyekből hiányzik azon időpont jelzése, melyre az illetmény fölvetetni szándékolatik, rövid úton visszaútasítani sziveskedjék.

Epen ezért felhívjuk a címzetteket, hogy a nyugták kiállításánál azok helyességére, saját érdekükben kiváló figyelmet sziveskedjenek fordítani.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvártt, 1900. április hó 11-én tartott üléséből.

Bánffy Dezső,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

1660—1900.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi ev. ref. egyházmegye nt. Esperésének, valamennyi püspöki egyház m. t. Kebli Tanácsának és valamennyi ev. ref. iskolaszék t. Lelkészelnökének.

Egyházkerületünk tanügyének szempontjából óhajtható lévén az alább részletezett adatoknak számbavétele és nyilvántartása, tisztelettel fölkérjük a nagytiszteletű esperes aait és a püspöki egyházak Kebli Tanácsait, hogy a leküldendő rovatos ívek kitöltésével valamennyi egyházközség presbyteriumától a következő kérdésekre pontos feleletet s felvilágosítást adjanak.

a) Van-e az egyházközségnek felekezeti nép- (elemi, polgári, felső nép) iskolája, vagy óvodája?

I. Ha van:

1. Mennyi az egyházközségnek iskola-fenntartásra

fordított vagyona: telek, épületek, felszerelések becsértéke?

2. Mekkora öszszeg fordítatik évenként az iskola-fenntartására (tanító- és tanítónői fizetések, épület-fenntartás, felszerelések, jutalmak)?

3. Minő forrásokból mennyi fedeztetik?

a) Mennyi az államsegély, tanítói fizetés-kiegészítés, ötödéves pótlék vagy más címen?

b) Mekkora önálló alapítvány, vagy iskola alap-tőke mennyi évi jövedelemmel járul a fenntartáshoz?

c) Mekkora az az öszszeg, melyet közegyházi alapokból fordítanak az iskola fenntartására?

d) Mekkora az az öszszeg, a melyet a hívek évi hozzájárulása fedez (kepében, iskola adóban, tandíjban)?

II. Ha nincs:

4. Volt-e felekezeti iskolája? Mikor és mi okból szünt meg? (Meggzúnttatott? Községivé lett? Államosított?)

5. Mit és mekkora becsértékben adott át a községnek vagy államnak (telek, épületek, épületfenntartási alap, felszerelés, tanítófizetési alap) s haszonélvezetre e, vagy tulajdonjoggal?

6. Mi címen és mennyivel járul évenként az egyházközség a községivé vagy államivá lett iskola fenntartásához?

7. Mennyi időre kötött a szerződés?

8. Micsoda ellenszolgáltatást nyert az államtól, a községtől (haszonbér vagy más címen)?

9. Micsoda felekezeti érdek megóvása biztosított (pl. a tanító ref. vallású legyen, kántori szolgálatot teljesítsen — ingyen? vagy mennyi évi díjért? ref. tanulók ne fizessenek tandíjat stb.)?

B) A felekezeti iskolákon kívül az egyházközség területén még miféle iskolák vannak?

Ezek azok az adatok, melyeknek öszszeírását szükségesnek látjuk, s e végre rovatos íveket küldünk le postán a nt. Espereseknek és Kebli tanácsoknak, hogy azokat az iskolafenntartó egyházközségi hatóságok által folyó évi május 30-ig kitöltessék s visszaküldjék Igazgató-Tanácsunknak további eljárás végett.

Kolozsvártt, 1900. április hó 17-én.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

MEGHIVÓ.

A rikánbelői ref. özvegy-árvai gyámintézet tagjait közgyűlésre van szerencsém meghívni, május 5-ikén d. e. 9 órára Kovasznára, a ref. énekvezéri lakba, melynek tárgyai lesznek:

Az új alapszabályok kihirdetése. A pénztár áthelyezéséről jelentés. Az özvegyek és árvák segélyének kiutalása, s más felmerülhető ügyek.

Szőrcsén, 1900. ápril. 16.

Péter Károly,
gyámint. elnök.

Corony-órák!

Palota-, városházi, gyári és lak-tanya-órák berendezését a legelő-nyöebben eszközi

MEYER KÁROLY UTÓDA

MÜLLER JÁNOS,

1-ső magyar óragyár gőzerőberendezéssel

Budapest, VII., Kazincy-utca 3.

Képes árjegysékek és költség-jegysékek bérmentve.